

Nr 333.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående allmän löne-
reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl.;
given Stockholms slott den 4 oktober 1946.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober
1946.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om allmän löne-reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. samt anför därvid följande.

Inledning.

Genom år 1939 och senare utfärdade avlöningsbestämmelser har en löne-reglering efter väsentligen enhetliga grunder genomförts för det stora flertalet statligt anställda eller med statsbidrag avlönade, kommunalt anställda befattningshavare. Dessa bestämmelser innefattas i civila och militära avlöningsreglementena, civila och militära icke-ordinariereglementena med vissa

därtill anknutna särskilda avlöningsbestämmelser för vård- och ekonomipersonal, manskapsavlöningsreglementet, avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna, folkskolans avlöningsreglemente och avlöningsreglementet för de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa m. fl. För statliga civila befattningshavare i allmänhet och lärare vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet gäller ett gemensamt löneplanssystem, uppbyggt med löneplan A i civila avlöningsreglementet såsom utgångspunkt. Inom detta system äro lönebeloppen graderade förutom efter löneklass jämväl efter prisläget för de olika stationeringsorterna, vilka i sådant hänseende äro indelade i nio grupper. För militära beställningshavare gälla särskilda löneplaner, vilka delvis upptaga ortsgaderade lönebelopp.

I avlöningsreglementena är grundlönenivån avvägd med hänsyn tagen till löneutvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden och levnadskostnadernas utveckling till och med år 1935. Lönerna äro i begränsad omfattning automatiskt rörliga i förhållande till levnadskostnadernas växlingar. Enligt avlöningsreglementena utgår ett rörligt tillägg, som med viss begränsning för de högre lönelägena medger 15 procents löneökning vid stegring av levnadskostnaderna till indextalet 120 (1935 = 100). Vid lönereglerngens genomförande förutsattes, att en omreglering av lönerna skulle ske, när denna levnadskostnadsnivå uppnåts. Redan mellan andra och tredje kvartalet 1940 steg levnadskostnadsindex över 120 och har därefter ytterligare stigit; under tredje kvartalet 1946 uppgick index till 156. Den omreglering av lönerna, som förutsatts skola ske vid levnadskostnadernas stegring till indextalet 120, har emellertid med hänsyn till tidsläget uppskjutits. I avbidan på en ny löne-reglering ha dock ett antal provisoriska åtgärder vidtagits från statsmakternas sida för att bereda befattningshavarna viss kompensation för den fortsatta ökningen av levnadskostnaderna. Från och med år 1941 utgår sålunda ett särskilt kristillägg, i princip konstruerat på samma sätt som det rörliga tillägget men innebärande lägre kompensationsgrad än detta. Kristillägget utgör för närvarande 16 procent. Härutöver har under budgetåren 1944/45 och 1945/46 såsom ytterligare kompensation för levnadskostnadsstegringen till befattningshavare i vissa löneklasser utbetalats provisoriskt lönetillägg, och under innevarande budgetår utgår sådant tillägg i samtliga löneklasser. Vidare har under budgetåren 1944/45 och 1945/46 till befattningshavare i vissa löneklasser utbetalats tillfälligt barntillägg, varjämte under sistnämnda budgetår till befattningshavare i samtliga löneklasser utgått tillfälligt lönetillägg. De provisoriska lönetilläggen, det tillfälliga barntillägget och det tillfälliga lönetillägget ha — i motsats till det rörliga tillägget och kristillägget — konstruerats såsom fasta belopp.

Frågan om en allmän avlöningsrevision för de statliga och med dem jämställda kommunala befattningshavarna torde nu få upptagas till övervägande. Vissa för en sådan revision erforderliga utredningar ha numera verkställts. Jag anhåller därför att på grundval av det nu tillgängliga utredningsmaterialet få anmäla frågan om en allmän löneroglering för här berörda befattningshavare.

De av mig i det föregående åsyftade, hittills utförda utredningarna ha verkställts av 1943 års dyrortskommitté och 1945 års lönekommitté.

Förstnämnda kommitté tillsattes genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1943 med uppdrag att verkställa utredning angående ny dyrortsgruppering. I direktiven för kommittén framhölls, med utgångspunkt från vissa av socialstyrelsen verkställda undersökningar rörande förskjutningarna i levnadskostnaderna på olika orter, att utvecklingen efter den senaste dyrortsgrupperingen vore sådan, att en omgruppering av orterna inom dyrortsskalan knappast kunde äga rum utan att få karaktären av en verklig lönereglering. Därvid beaktades å ena sidan, att prisstegringen och ofullständigheten i dyrtidskompensationen medfört en sådan försämring av lönestandarden, att en omfattande nedflyttning i ortsgrupp med därav följande lönesänkning icke syntes rimlig. Å andra sidan ansågs en uppflyttning av ett större antal orter i högre ortsgrupp under dåvarande förhållanden icke kunna övervägas utan en ingående utredning av olika möjligheter till de föreliggande löneproblemens lösning. Kommittén fick i första hand i uppdrag att i princip pröva frågan om dyrortsgrupperingens fortsatta bestånd och allmänna utformning. Då en ny dyrortsgruppering måste innebära en lönereglering, skulle kommittén vidare pröva, huruvida löneplanerna i de statliga avlöningsreglementena m. fl. författningar i det förevarande sammanhanget borde omarbetas. Däremot avsågs frågan om löneregleringens närmare utformning skola upptagas till särskild behandling. Det skulle därför icke åligga de sakkunniga att framlägga förslag till nya löneplaner utan endast att föra undersökningen av dyrortsgrupperingsfrågan så långt, att en utgångspunkt erhöles för de förhandlingar, som sedermera vid lämplig tidpunkt borde upptagas, om en omarbetning av löneplanerna visade sig påkallad.

Dyrortskommittén har avgivit ett den 5 maj 1945 dagtecknat betänkande med förslag i ämnet. I betänkandet, vari dyrortsfrågan upptagits till särskådande i hela dess vidd, har förordats bibehållande av en ortsdifferentiering av lönerna.¹ Vidare har kommittén — samtidigt som den föreslagit åtskilliga omläggningar och förbättringar i fråga om grupperingsmetoderna — behandlat frågorna om antalet ortsgrupper och ny lönespännvidd. Efter remissbehandling av kommitténs betänkande ha vissa av de däri berörda principspörsmålen varit föremål för statsmakternas prövning i samband med frågan om förlängning av hittillsvarande skattegruppering (prop. nr 343/1945; sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 6; r. skr. nr 577). Därvid har förordats, att en ortsdifferentiering av lönerna bibehölles, varjämte riktlinjer uppdragits för den nya dyrortsgrupperingen, om vilken uttalats att prisinsamlingen och det egentliga grupperingsarbetet, under förutsättning av en långtgående pressning av tidsmarginalerna, beräknades kunna färdigställas på sådan tid, att den nya grupperingen skulle kunna träda i kraft den 1 juli 1947. Ställning hade däremot icke tagits till frågorna om antalet ortsgrupper och blivande lönespännvidd.

¹ Vid dyrortskommitténs betänkande voro fogade reservationer av vissa av kommitténs ledamöter, vari anmäldes avvikande meningar mot de i betänkandet framlagda förslagen. Här och i det följande avses kommittémajoritetens förslag.

1945 års lönekommitté tillsattes genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 maj 1945 med uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och den militära statsförvaltningen och det statsunderstödda kommunala skolväsendet. I direktiven angavs utarbetandet av nya löneplaner vara den centrala uppgiften för kommittén. Därutöver skulle kommittén enligt direktiven till behandling upptaga åtskilliga andra närmare angivna lönespörsmål. I fråga om sättet för kommittéarbetets bedrivande uppdrogs vissa riktlinjer, vilka inneburo, bland annat, att kommittén skulle fungera dels såsom utredningskommitté i vanlig mening och dels såsom delegation för löneförhandlingar under ordförandens ledning med representanter för de av utredningen berörda personalgrupperna.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 oktober 1945 uppdrogs åt lönekommittén att jämväl verkställa utredning och avgiva förslag rörande de ändringar i tjänste- och familjepensionsförfattningarnas bestämmelser om storleken av pensionsförmåner och om pensionsavdrag, som kunde påkallas i samband med avlöningsrevisionen.

I samband med beslutet om lönekommitténs tillsättande förordnade Kungl. Maj:t till ledamöter i kommittén advokaten *P. W. N. Westling*, tillika ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare, grosshandlaren *G. E. Birke*, lantbrukaren *C. A. D. Jonsson*, f. d. tändsticksarbetaren *J. W. Mårtensson*, distriktsföreståndaren *J. Nilson*, stadsbibliotekarien *G. V. Nilsson* och redaktören *S. E. Persson* samt dåvarande expeditionschefen i finansdepartementet, numera regeringsrådet *A. E. V. Swartling*. Efter därom gjord framställning entledigade Kungl. Maj:t den 15 februari 1946 distriktsföreståndaren *J. Nilson* från uppdraget och förordnade ledamoten av riksdagens första kammare, direktören *E. A. Lindblom* att i Nilsons ställe vara ledamot av kommittén.

Lönekommittén har den 29 juni 1946 avgivit betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. Förutom frågan om nya löneplaner ha endast vissa av de spörsmål, som omfattas av utredningsuppdraget, upptagits till behandling i betänkandet.

Beträffande begränsningen av det framlagda förslaget har lönekommittén anfört, att kommittén inriktat sitt arbete därpå, att den nya löneregleringen skulle kunna genomföras från och med den 1 juli 1947. En förutsättning härför hade ansetts vara, att förslag rörande de nya lönebeloppen framlades av kommittén under första halvåret 1946. I samband härmed måste också förslag framläggas i de frågor, som inginge såsom väsentliga led i själva löneavvägningen, samt i vissa andra hänseenden, som nära sammanhänge därmed. Då det visat sig icke vara möjligt att före nämnda halvårs utgång slutföra hela utredningsuppdraget, hade lönekommittén nödgats begränsa det framlagda förslaget i enlighet med vad sålunda angivits. Denna begränsning vore enligt lönekommitténs uppfattning i och för sig oläglig, desto mer som tidsbristen föranlett att även vissa frågor, som hade ett mycket nära samband med löneavvägningen, måst uppskjutas. I de frågor, som nu ej medtagits och vari också inginge de nya författningsbestämmelsernas ut-

formning, avsåge lönekommittén att framlägga förslag under senare halvåret 1946. Med hänsyn till den särskilda utredning — 1946 års manskapslöneutredning — som igångsatts beträffande det militära manskapets löneställning, omfattade förevarande förslag icke denna personalgrupp.

I det föreliggande förslaget behandlar kommittén till en början anställningsformerna, därvid kommittén går in på frågorna om olika anställningsformer och om tillsättande av tjänster i succession efter beställningshavare med arvode i stället för lön, m. m. Härefter upptager kommittén till behandling vissa för lönesystemets uppbyggnad grundläggande frågor, nämligen spörsmålen om lönens rörlighet och basnivån, antalet dyrortsgrupper och löneplanernas horisontella spännvidd, netto- och bruttolönesystem samt löneplanernas antal, lönegrader och löneklasser. I ett följande avsnitt framlägger kommittén förslag till nya löneplaner. Härpå behandlar kommittén ett antal särskilda frågor, avseende pensionsförmåner, sjuklön och sjukvårdsförmåner, arvoden utöver lön vid försvarsväsendet, sneddningsregeln, löneklassplacering vid övergång från anställning med avlöning enligt kollektivavtal till anställning såsom tjänsteman, tjänstledighetsavdrag, kallortstillägg och övertidersättning. Slutligen framläggas vissa beräkningar av kostnaderna för genomförandet av kommitténs förslag.

Under sitt hittillsvarande utredningsarbete har lönekommittén åtnjutit biträde av ett antal sakkunniga vid behandlingen av särskilda frågor. För kommitténs räkning ha vidare vissa utredningar utförts vid industriens utredningsinstitut och vid landsorganisationens utredningsavdelning. Kommittén har jämväl anlitat olika myndigheters biträde för erhållande av för utredningsarbetet erforderliga uppgifter.

Såsom förut angivits har lönekommittén enligt direktiven ställning såsom utredningsorgan och förhandlingsdelegation. Dess uppgift i sistnämnda hänseende är att söka vid förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer komma fram till ett förslag, som kan anses godtagbart ur statens synpunkt och till vilket organisationerna kunna ansluta sig. I enlighet härmed ha förhandlingar förts med de av utredningen berörda personalgruppernas huvudorganisationer: statstjänarkartellen, statstjänstemännens riksförbund och tjänstemännens centralorganisation. Organisationerna ha vid förhandlingarna företrätts av delegationer, vilka letts av förbundsordföranden *J. Lingman* (statstjänarkartellen), byråsekreteraren *H. Dahlberg* (statstjänstemännens riksförbund) och direktören *V. Åman* (tjänstemännens centralorganisation). Förhandlingarna inleddes den 22 november 1945 och avslutades, i vad gällde de frågor, som upptagits under den första etappen av lönekommitténs arbete, den 11 juni 1946, då överenskommelse träffades. Den sålunda träffade överenskommelsen undertecknades för statstjänarkartellen av *Lingman* samt förbundsordföranden *J. Andersson*, förbundsordföranden *G. Gabrielsson*, förtroendemannen *G. Jönsson*, lokföraren *A. J. Malm* och stationskarlen *F. Persson*, för statstjänstemännens riksförbund av *Dahlberg* samt e. o. förste byråsekreteraren *J. E. Lundell*, översten *K. J. A. Silfverberg*, landsfiskalen *S. Wadenius* och postassistenten *I. Wahrolén* samt

för tjänstemännens centralorganisation av dess ordförande undervisningsrådet *R. Wagnsson* och *Åman* samt sekreteraren *O. Nordenskiöld*.

Överläggningar ha förekommit med representanter för Sveriges yngre akademikers centralorganisation och för försvarsväsendets civilmilitära ingenjörers förbund.

Beträffande det nu framlagda betänkandet, vilket innefattar resultatet av de hittills förda förhandlingarna med de av utredningen berörda personalgruppernas huvudorganisationer, framhåller lönekommittén, att detsamma, ehuru det icke överensstämmer med de krav, som från organisationernas sida framställts, såsom förhandlingsprodukt godtagits av organisationerna. Lönekommitténs ledamöter, som vid förhandlingarna ansett sig böra framgå på gemensam linje, ha i den mån de beträffande lönesystemets uppbyggnad i princip hysa mot förslaget avvikande åsikter, exempelvis i fråga om lönenivån, lönernas dyrortsgradering och dennas avveckling eller lönernas rörlighet, ansett detta icke hindra deras anslutning till det resultat, som kunnat uppnås vid förhandlingarna.

Över kommitténs betänkande ha yttranden infordrats från överbefälhavaren, efter försvarsgrenschefernas hörande, försvarets civilförvaltning, försvarets fabriksstyrelse, försvarsväsendets lönenämnd, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Värmlands och Norrbottens län, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens pensionsanstalt, allmänna lönenämnden, skolöverstyrelsen samt domänstyrelsen ävensom akademien för de fria konsterna, i vad avser löneställningen för professorn i arkitektur vid konsthögskolan, tillika föreståndare för arkitekturskolan. Vidare har revisionssekreterareföreningen inkommit med ett yttrande i ärendet.

För de avgivna yttrandena kommer att närmare redogöras vid behandlingen av de olika punkterna i kommitténs förslag. Sammanfattningsvis må här endast nämnas följande. Åtskilliga myndigheter ha, med hänsyn till att det föreliggande förslaget innefattar resultatet av förhandlingar mellan lönekommittén och tjänstemännens huvudorganisationer, icke ansett sig böra ifrågasätta någon ändring i förslagets huvudprinciper. I den mån ifrågavarande myndigheter framställt anmärkningar mot förslaget, ha dessa därför endast avsett mindre väsentliga spörsmål. Av övriga remissmyndigheter ha vissa funnit anledning till erinringar mot den föreslagna löneavvägningen för de högre tjänstemännens del. Bortsett härifrån ha även dessa myndigheter i stort sett givit sin anslutning till kommitténs förslag eller lämnat detsamma utan erinran.

För egen del vill jag understryka angelägenheten av att, på sätt lönekommittén förutsatt, en ny allmän lönereglering genomföres från och med den 1 juli 1947. Efter att ha tagit del av lönekommitténs nu framlagda, av vederbörande personalorganisationer godtagna förslag samt de däröver avgivna yttrandena har jag funnit mig böra förorda, att löneregleringen i huvudsak bygges på detta förslag.

Jag övergår härefter till att redogöra för innehållet i det nu föreliggande betänkandet och för mitt ståndpunktstagande till de olika frågor, som där beröras. Därvid behandlas frågorna i den ordning, vari de upptagits i betänkandet.

I. Anställningsformerna.

Olika slag av anställningsformer. I allmänhet pläga tjänstemännen indelas i två huvudgrupper, ordinarie tjänstemän och icke-ordinarie tjänstemän. Inom vardera av dessa huvudgrupper finnas olika kategorier, som väsentligt skilja sig från varandra såväl i fråga om anställningens fasthet som beträffande avlöningsförmånerna.

De ordinarie tjänstemännen inom statsförvaltningen tillsätts antingen genom fullmakt eller konstitutorial, genom förordnande för viss tid, genom förordnande för begränsad anställningstid eller genom förordnande tills vidare. Också inom det statsunderstödda skolväsendet förekomma ordinarie tjänster. Dessa, som närmast svara mot statliga fullmaktstjänster, tillsätts genom förordnande.

Icke-ordinarie tjänst tillsättes genom förordnande eller i vissa fall genom kontrakt. Den icke-ordinarie personalen inrymmer ett stort antal kategorier, extra ordinarie tjänstemän, extra tjänstemän, aspiranter m. fl.

Vad beträffar anställningens fasthet för de ordinarie tjänstemännen må påpekas, att redan av själva beteckningen »förordnande tills vidare» framgår, att de ordinarie tjänstemän, som tillsatts med anlitan av denna anställningsform, icke åtnjuta något av den säkerhet mot entledigande, som ofta brukar betraktas som ett av ordinarie anställningens särskilda kännetecken. För ordinarie tjänstemän, tillsatta genom förordnande för viss tid eller för begränsad anställningstid, är säkerheten — där den överhuvud förekommer — i varje fall begränsad till en viss tidrymd. Fullmaktstjänstemännen åter tillgodonjuta i allmänhet den säkerhet, som § 36 regeringsformen föreskriver, nämligen att icke kunna avsättas utan medelst rannsaking och dom. Undantag utgöra härvidlag innehavarna av förtroendesysslor. Dessa kunna enligt § 35 regeringsformen entledigas, när Kungl. Maj:t prövar, att rikets tjänst det fordrar. Tillsättning genom konstitutorial, slutligen, innebär, att tjänsteman kan i administrativ väg avsättas från sin befattning på grund av fel eller försummelse i tjänsten.

För extra ordinarie tjänsteman gäller i allmänhet den regeln, att entledigande av annan anledning än tjänstefel skall ske efter skriftlig uppsägning, vilken såvitt möjligt bör äga rum senast tre månader före anställningens upphörande. Denna regel blir givetvis icke tillämplig, när anställningstiden är tidsbegränsad, vilket understundom är fallet. Folkskolans lärare intaga vidare i detta hänseende en särställning, något som sammanhänger med att extra ordinarie *tjänster* icke finnas vid folkskolan utan extra ordinariebegreppet där är knutet till läraren och den aktuella anställningsperiodens längd. Uppfyllas

vissa krav i fråga om utbildning, tidigare anställningstid och tjänstgöring samt den aktuella anställningsperiodens längd, är läraren automatiskt extra ordinarie för den tid anställningen varar. Om en följande anställningsperiod icke har den längd, som kräves, mister läraren lika automatiskt sin egenskap av extra ordinarie. Vad emellertid beträffar de extra ordinarie tjänstemännen i gemen, så tillkommer dem givetvis en viss trygghet på grund av anställningen, enär de äro tillförsäkrade pensionsrätt. Om entledigande sker på grund av vissa särskilda, i pensionsbestämmelserna angivna förhållanden, erhåller nämligen den entledigade viss pensionsförmån.

För extra tjänstemän och aspiranter finnas icke några generella bestämmelser meddelade, som reglera deras anställningssäkerhet. Tvärtom finnes en uttrycklig bestämmelse därom, att lön icke utgår för tid, under vilken arbete vid vederbörande verk icke kan beredas tjänstemannen.

Av vad nu anförts framgår, att det icke generellt kan anses vara ett utmärkande drag för den ordinarie anställningen, att den bereder större trygghet mot entledigande än den icke-ordinarie anställningen, även om så i allmänhet är fallet. Den extra ordinarie anställningsformen bereder sålunda större sådan trygghet än vissa ordinarie anställningsformer. Ej heller är det så, att olika avlöningssystem tillämpas för ordinarie och icke-ordinarie personal, även om avlöningsbestämmelserna ofta inrymmas i skilda författningar. För de grupper, om vilka här är fråga, gäller i stället ett enhetligt avlöningssystem. Inom detta system föreligga dock vissa skiljaktigheter för de olika kategorierna.

Den tanke, som ligger bakom tjänsternas indelning i ordinarie och icke-ordinarie, måste därför vara den, att en tjänst, som icke främst är avsedd såsom prövnings- eller utbildningstjänst, kan inrättas som ordinarie, när det anses konstaterat, att ett stadigvarande behov av densamma föreligger. Emellertid kan det knappast råda någon tvekan därom, att sådana tjänster numera i åtskilliga fall och i betydligt större omfattning än tidigare inrättas såsom icke-ordinarie — framför allt såsom extra ordinarie. I detta sammanhang må påpekas, att aspirantanställningen, som endast förekommer inom kommunikationsverken, uteslutande användes för anställande av rekryteringspersonal.

Lönekommittén. Enligt lönekommitténs förslag skulle för tillgodoseende av förvaltningens normala personalbehov finnas tre huvudanställningsformer: ordinarie anställning och två former av icke-ordinarie anställning, nämligen extra ordinarie anställning och aspirantanställning. Enligt vad lönekommittén framhåller erfordras härutöver i viss utsträckning andra icke-ordinarie anställningsformer. Frågan härom har lönekommittén emellertid icke kunnat upptaga till behandling i sitt nu föreliggande betänkande, då lönekommittén funnit nödvändigt att det, innan förslag i ämnet framlägges, genom uppgifter från vederbörande verk klarlägges, vilka personalkategorier, som icke kunna eller böra inrymmas i huvudanställningsformerna.

Vad de ordinarie anställningsformerna beträffar, har lönekommittén ansett sig vid framläggandet av sina förslag böra utgå från de slag av så-

dana anställningsformer, som nu finnas. Frågan om en ändring av de ordinarie anställningsformerna bör enligt kommitténs mening tagas upp till övervägande först vid den utredning av frågan om revision av de i §§ 35 och 36 regeringsformen meddelade bestämmelserna om tjänstemännens rättsliga ställning, som begärts av 1942 års riksdag (skr. nr 475) och varom innevarande års riksdag (skr. nr 261) gjort förnyad framställning.

I fråga om den extra ordinarie anställningsformen erinrar lönekommittén, att denna anställningsform, som tidigare nästan uteslutande torde ha använts för anställande av rekryteringspersonal till ordinarie tjänster, numera i icke oväsentlig utsträckning tillämpas också å tjänster av stadigvarande natur, vilka icke äro prövnings- och utbildningstjänster. Det utvidgade användningsområdet för extra ordinarie anställning i förening med den omständigheten, att pensionsrätt beretts de extra ordinarie tjänstemännen, har, såvitt lönekommittén kunnat finna, medfört att den uppfattningen börjat sprida sig, att den extra ordinarie anställningen borde bereda tjänstemännen en trygghet av i stort sett samma beskaffenhet som den, vilken tillkommer de med fullmakt eller konstitutorial tillsatta ordinarie tjänstemännen. Härtill har, påpekar kommittén, måhända också bidragit, att i vissa fall samma omständliga tillsättningsprocedur användes för ordinarie och extra ordinarie tjänster.

För sin del finner sig lönekommittén icke kunna godtaga nyssnämnda uppfattning. Kommittén anför härom följande.

En sådan uppfattning måste, om den godtages, få den verkan, att skärpta krav på det varaktiga behovet av tjänsten uppställas för att densamma skall givas extra ordinarie karaktär. Detta medför, att åtskilliga tjänstemän undandragas de särskilda förmåner, som den extra ordinarie anställningen bereder, samtidigt som förvaltningsapparaten onödigt kompliceras genom att andra, mindre ändamålsenliga anställningsformer anlitas.

Lönekommittén anser det vara uppenbart, att begreppet extra ordinarie anställning varken kan eller bör givas en sådan innebörd, som förut angivits. Det synes lönekommittén angeläget, att de förmåner, som den extra ordinarie anställningen bereder, skola kunna tillkomma tjänstemännen även om anställningens varaktighet icke är fullt säker. Härav följer å andra sidan, att extra ordinarie tjänsteman bör kunna entledigas, bland annat, om den extra ordinarie tjänsten blir överflödig. Att emellertid en extra ordinarie tjänsteman efter en icke alltför kort anställningstid i verkligheten har en betydande trygghet i anställningen synes uppenbart och torde överensstämma med de förhållanden, som råda för fast anställning inom det enskilda näringslivet. Liksom hittills bör för övrigt, när en extra ordinarie tjänst blir överflödig, övervägas om tjänstemannen ej lämpligen kan, med bibehållande av den extra ordinarie anställningen, överföras till annat verksamhetsområde.

Såsom av det följande framgår måste emellertid enligt lönekommitténs mening vid lönesättningen för den extra ordinarie personalen hänsyn tagas till att den extra ordinarie anställningsformens användningsområde numera utvidgats till att omfatta även sådana tjänster av stadigvarande natur, vilka icke äro prövnings- och utbildningstjänster.

Frågan om relationen mellan antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — vilken jämväl aktualiserats av att den senare anställningsformens användningsområde kommit att i allt större omfattning sammanfalla med den förras — har lönekommittén funnit så nära sammanhånga med den i det föregående berörda frågan om ändring av de nuvarande anställningsformerna för ordinarie tjänstemän, att den först i samband med denna bör upptagas till prövning.

Vad slutligen aspirantanställningen beträffar, förordar lönekommittén, att denna anställningsform skall vinna tillämpning inom statsförvaltningen i dess helhet liksom också inom det statsunderstödda undervisningsväsendet. Kommittén framlägger därjämte i olika sammanhang vissa förslag rörande aspirantanställningens längd, aspiranternas löneförmåner m. m.

Yttrandena. Lönekommitténs förslag har i vad angår aspirantanställningen rönt kritik från vissa remissmyndigheters sida. Några myndigheter ha ansett aspirantanställningen böra få ett mer begränsat användningsområde än som förutsatts; erinringar ha också framställts mot kommitténs förslag, i vad avser de med aspirantanställningen förenade löneförmånerna ävensom aspiranttidens längd. Ett par myndigheter ha givit uttryck åt den uppfattningen, att frågan om anställningsformerna icke nu bör upptagas till prövning. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser det sålunda mest ändamålsenligt, att samtliga anställningsformer bli föremål för utredning i ett sammanhang, och *allmänna lönenämnden* utgår från att med ett slutligt ställningstagande till kommitténs nu föreliggande förslag rörande huvudanställningsformerna får anstå, till dess resultatet föreligger av den i kommitténs betänkande berörda utredningen angående de anställningsformer, som erfordras utöver huvudanställningsformerna.

*Departements-
chefen.*

I likhet med lönekommittén är jag av den uppfattningen, att frågan om anställningsformerna för ordinarie tjänstemän bör tagas under övervägande först vid den av riksdagen begärda utredningen av frågan om revision av de i §§ 35 och 36 regeringsformen meddelade bestämmelserna om tjänstemännens rättsliga ställning. Beträffande de extra ordinarie tjänstemännens trygghet i anställningen ansluter jag mig till lönekommitténs uttalanden, vilka i själva verket endast innebära, att den extra ordinarie anställningsformen i angivna hänseende skall bibehålla sin nuvarande karaktär. Vad slutligen angår aspirantanställningen synes mig lönekommitténs förslag i denna del i åtskilliga avseenden vara förenat med beaktansvärda fördelar. Emellertid anser jag spørsmålet om denna anställningsforms användningsområde och närmare innebörd böra upptagas till prövning i samband med frågan om de icke-ordinarie anställningsformer, vilka, såsom kommittén påpekat, komma att erfordras utöver de av kommittén förordade huvudanställningsformerna och beträffande vilka kommittén senare kommer att framlägga förslag. Jag torde alltså framdeles få anmäla dessa frågor i ett sammanhang.

Tillsättande av tjänster i succession efter beställningshavare med arvode i stället för lön, m. m. Av de ordinarie militära beställningarna intaga vissa i fråga om anställnings- och avlöningsform en särställning i förhållande till övriga motsvarande beställningar, såtillvida som de tillsätts medelst förordnande tills vidare i stället för genom fullmakt och äro förenade med arvode till samma belopp som den lön, som eljest skulle ha tillämpats. Enligt 2 § 1 mom. militära avlöningsreglementet skall vad i reglementet stadgas beträffande lön äga motsvarande tillämpning beträffande sådant arvode. Dylika beställningar finnas å gällande personalförteckningar upptagna vid försvarsstaben, arméstaben, arméinspektionen, hemvärnsstaben, militärområdena m. m., vissa utbildningsanstalter och arméhundväsendet. Det är i dessa fall i regel fråga om kompaniofficerare (där viss befattning enligt föreskrift i personalförteckning kan innehavas av antingen regements- eller kompaniofficer, utgår avlöningen i form av arvode endast om innehavaren är kompaniofficer) men i sex fall är fråga om underofficerare.

De beställningar, vid vilka utgår arvode i stället för lön, äro i anslutning till den för dem använda tillsättningsformen undantagna från pensionsrätt, men de förenas alltid med en pensionsberättigande beställning. Då innehavare av annan beställning erhåller arvodesbeställning, bibehåller han nämligen sin pensionsberättigande tjänst, ehuru utan att utöva densamma. Den pensionsberättigande tjänsten kan vid sådant förhållande ej återbesättas utan får uppehållas med vikarie. Då vikarien icke i denna sin egenskap äger pensionsrätt men innehar lägre pensionsberättigande beställning, bibehåller han denna, som i sin tur uppehålls medelst vikarie. Systemet med arvoden i stället för lön föranleder därför ett stort antal successionsförordnanden.

En avveckling av systemet med arvoden i stället för lön har ansetts önskvärd såväl ur personalsynpunkt som ur förenklingssynpunkt. Frågan om en sådan avveckling har också tidigare i olika sammanhang varit föremål för övertvägande. I lönekommitténs föreliggande betänkande (sid. 21 o. f.) lämnas en redogörelse för de förslag, som därvid framkommit. Av redogörelsen framgår, att de utvägar, som dryftats då det gällt att undanröja de med här ifrågasvarande avlöningssystem förenade olägenheterna, gått ut på att ersätta de medelst förordnande tills vidare tillsatta arvodesbeställningarna med vanliga fullmaktsbeställningar. För möjliggörande härav har ifrågasatts antingen anordnande av gemensamma personalstater för infanteriet och artilleriet — vid vilka truppslag officers- och underofficersbeställningarna för närvarande äro fördelade på de olika förbanden, under det att motsvarande beställningar vid armén i övrigt äro anknutna till olika personalkårer — eller att till de för infanteriet och artilleriet gällande personalförteckningarnas fördelningstabläer skulle fogas ytterligare en kolumn, upptagande erforderligt antal officerare till Kungl. Maj:ts eller till chefens för armén förfogande, i förening med uteslutande av motsvarande antal beställningar å andra personalförteckningar. Båda utvägarna ha rönt kritik från de militära myndigheternas sida. Från militärt håll har framkastats tanken på en sådan

lösning, att vid armén skulle uppföras ett antal »flyttbara löner», som vid behov kunde tillgripas för att tillfälligt bereda plats vid förbanden, intill dess vakans inträdde.

Lönekommittén. I sitt betänkande anför lönekommittén, att vid det samråd i förevarande fråga, som kommittén under hand haft med 1945 års försvarskommitté, hade framgått, att ett mindre antal av de nuvarande arvodesbeställningarna vore sådana, som skulle tillsättas med officerare tillhörande viss bestämd personalkår. Vissa skäl hade ansetts kunna anföras för att dessa arvodesbeställningar ersattes med fullmaktsbeställningar på vederbörande personalkårens stater. Frågan i vad mån detta ur olika synpunkter vore lämpligt komme att upptagas till närmare prövning av försvarskommittén.

Vad övriga med arvoden i stället för lön förenade beställningar beträffar, förordar lönekommittén genomförandet av en anordning med förande över stat, liknande den, varom beträffande den civila statsförvaltningen förslag framlagts i innevarande års statsverksproposition under rubriken för flera huvudtitlar gemensamma frågor: tillsättande av tjänst i succession efter innehavare av förordnande tills vidare (sid. 24—28) och vilken numera i princip godtagits av riksdagen (skr. nr 16).

Enligt lönekommitténs förslag skulle anordningen med förande över stat, tillämpad på de militära förhållandena, erhålla följande innebörd.

Då beställningshavare förordnas att tills vidare inneha befattning, varmed för närvarande är förenat arvode i stället för lön, föres hans beställning enligt beslut av Kungl. Maj:t ö v e r s t a t. Detsamma bör gälla i fall, då beställningshavaren under tiden för förordnandet erhåller annan pensionsberättigande beställning (befattning) än den han vid förordnandets tillträdande innehade, utan att inträda i utövningen av förstnämnda tjänst. Erhåller beställningshavaren annan pensionsberättigande tjänst eller avgår han eljest från den över stat förda beställningen, bortfaller denna. Återgår beställningshavaren till utövning av den pensionsberättigande beställningen, skall vid närmast inträffande ledighet vid den militära enhet, han tillhör, å beställning i samma lönegrad den pensionsberättigande beställningen återföras på stat. Den pensionsberättigande beställning, som den medelst förordnande tills vidare tillsatte beställningshavaren vid förordnandets tillträdande innehade eller under förordnandet förvärvat, skall i vanlig ordning återbesättas.

I fråga om den föreslagna reformens räckvidd uttalar lönekommittén följande.

För bedömande av den förordade reformens räckvidd må nämnas, att i gällande personalförteckningar beställningar med arvoden i stället för lön finnas uppförda för 156 officerare och 6 underofficerare (av officersbeställningarna skola 20 besättas av officerare tillhörande viss bestämd personalkår). Enligt vad lönekommittén inhämtat synes man kunna utgå från att arvodesbeställningar i regel innehavas under tre år, varför den årliga omsättningen på dylika beställningar blir omkring 50. Av dessa beräknas 30 tillhöra infanteriet, 10 artilleriet och 10 personalkår. Om man normalt kan vid ett regemente räkna med en avgång i kompaniofficersbeställningar med 1 år-

ligen genom ålderspensionering, 1 vartannat år genom befordran, 1 årligen genom transport till stabs, skolas eller dylik stat samt 1 vartannat år på grund av andra omständigheter, skulle alltså sammanlagt kunna räknas med en årlig avgång vid infanteriet av minst 60 och vid artilleriet av minst 25 kompaniofficerare. Teoretiskt borde sålunda plats kunna beredas de kompaniofficerare, vilkas förordnanden med arvode i stället för lön upphör att gälla. Emellertid förefinnes icke alltid vakans just vid det truppförband, dit vederbörande av olika skäl kan anses böra transporteras. Det är i dylika fall som systemet med beställning över stat skulle få betydelse. Att frågan icke har någon större räckvidd torde framgå av de här anförda siffrorna.

Såsom av ett följande avsnitt framgår, föreslår lönekommittén, att jämväl avlöningsformen arvode i stället för lön skall försvinna och även här avsedda, medelst förordnande tillsvidare tillsatta militära beställningar på eljest brukligt sätt förenas med lön.

Yttrandena. I den mån de hörda myndigheterna yttrat sig över lönekommitténs förslag i förevarande del, ha de givit förslaget sin anslutning.

För egen del har jag icke funnit anledning till erinran mot anordningen med förande över stat av sådana pensionsberättigande beställningar, vilkas innehavare — med bibehållande av nämnda beställningar — erhålla förordnande tillsvidare å annan beställning, vid vilken avlöningsformen nu är arvode i stället för lön. *Departements-
chefen.*

Enligt vad lönekommittén uppgivit kommer försvarskommittén att till närmare prövning upptaga frågan om lämpligheten av att här avsedda arvodesbeställningar, i den mån desamma skola tillsättas med officerare tillhörande viss bestämd personalkår, ersättas med fullmaktsbeställningar på vederbörande personalkårs stat. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet vill jag förorda, att den föreslagna anordningen med förande över stat i avbidan på ställningstagandet till nyssnämnda spörsmål också kommer till användning, då fråga är om sådana arvodesbeställningar, vilka skola tillsättas med officerare tillhörande viss personalkår.

II. Vissa för lönesystemets uppbyggnad grundläggande frågor.

Lönens rörlighet och basnivå. Redan med ingången av år 1916 övergavs det tidigare för statstjänstemännen gällande systemet med fasta löner. Med anledning av de utav förra världskriget framkallade prisomvälvningarna erhöilo statstjänstemännen från nämnda tidpunkt särskilda tillägg å lönen. I och med 1939 års lönereglering ersattes tidigare utgående tillägg med ett rörligt tillägg, vilket skulle utgå på en fast lön — i det följande benämnd grundlön — som anpassats till det år 1935 rådande löneläget på den allmänna arbetsmarknaden. Att märka är att jämväl det rörliga tillägget i princip skulle styras av marknadslönens fluktuationer snarare än av prisnivåns växlingar, men att tilläggets förändringar av tekniska skäl anknötos till utslagen hos ett levnadskostnadsindex.

Nu gällande grunder för rörligt tillägg. De år 1939 meddelade bestämmelserna angående rörligt tillägg gälla allttjämt. Enligt dem utgår rörligt tillägg, då det av socialstyrelsen kvartalsvis beräknade och därefter av Kungl. Maj:t fastställda levnadskostnadstalet med 1935 års genomsnittsnivå som bas utvisar, att de aktuella levnadskostnaderna överstiga basårets. Tillägget utgör i princip tre fjärdedels procent av grundlönen — dock högst av 900 kronor per månad — för varje enhet varmed levnadskostnadstalet överskjuter basnivån, innebärande 75 % kompensation för de genom indextalet mätta levnadskostnadernas stegring utöver utgångsläget. I syfte att ernå större stabilitet i lönesättningen och större likhet med förhållandena på den privata arbetsmarknaden har emellertid sagda princip vid utförandet modifierats därhän, att tillägget blott utgår i intervaller om fyra enheters förskjutning av levnadskostnadstalet. Tillägget har i enlighet härmed konstruerats att utgå med tre procent av grundlönen för varje hel mångfald av fyra, vartill ökningen av levnadskostnadstalet uppgår, räknat från 1935 års nivå. I de fall, då levnadskostnadstalet efter sådan ökning nedgår, åtnjutes dock rörligt tillägg efter oförändrat procenttal, så länge levnadskostnadstalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fyra.

Då levnadskostnadsförskjutningarna äro sådana, att det rörliga tillägget skall justeras, sker detta från och med den månad varunder Kungl. Maj:ts fastställelse av ändrat levnadskostnadstal kungjorts.

Levnadskostnadsförskjutningarna enligt 1935 års indexserie åtföljas blott intill vissa gränser av korresponderande justeringar av det rörliga tillägget. Såsom undre gräns för de indexrörelser, som få påverka det egentliga rörliga tillägget, fungerar på grund av själva tilläggets konstruktion indextalet 100 eller basen i 1935 års serie, vilket indexläge motsvarar den fasta lönen, grundlönen. Med hänsyn till möjligheten att prisutvecklingen skulle föra indextalet avsevärt under basnivån, har såsom komplettering av bestämmelserna om det rörliga tillägget införts en säkerhetsklausul i form av ett förbehåll i vederbörande avlöningsreglementen, varigenom stadgas skyldighet för befattningshavarna att efter statsmakternas prövning vidkännas en reduktion å högst fem procent av den fasta lönen, för den händelse indextalet fallit minst tio enheter under nyssnämnda basnivå. Såsom övre gräns för det rörliga tillägget gäller, att detta icke utgår efter högre procenttal än femton, även om levnadskostnadstalet utvisar stegring med mer än tjugu enheter utöver basnivån, d. v. s. överstiger index 120 i 1935 års serie. Befattningshavarnas i vederbörande avlöningsreglementen tillförsäkrade rörliga tillägg kan således endast variera mellan noll och femton procent av grundlönen med ovan angivna maximering.

Lönekommittén. För sin del förordar lönekommittén bibehållande av ett rörligt tillägg i det nya lönesystemet. Till stöd härför anför kommittén följande.

För de statliga löneregleringar, som hittills förekommit, har varit utmärkande, att de avsetts skola tillämpas under förhållandevis långa — ehuru

visserligen till sin varaktighet ej förut bestämda — tidsperioder. Någon ändring härutinnan för den förevarande löneregleringen anser sig lönekommittén icke böra ifrågasätta.

En sådan, under förutsättning av icke krisbetonad utveckling, stabil prisnivå, som mot slutet av 1920-talet ansågs tänkbar för framtiden och från vilken 1928 års lönekommitté utgick vid utarbetandet av sitt förslag om ett system med enbart fasta löner, kan man uppenbarligen icke räkna med för närvarande. Icke minst med tanke på att löneregleringen kan komma att tillämpas under förhållandevis lång tid måste därför för tjänstemännen framstå som ett berättigat krav, att åtgärder redan vid löneregleringen vidtagas till förhindrande av alltför kraftiga fluktuationer av reallönerna under lönereglerynperioden.

För staten som arbetsgivare träder en annan synpunkt mera i förgrunden. Det måste anses olämpligt, om bristande anpassningsmöjligheter hos det statliga lönesystemet skulle föranleda att staten icke kan hävda sig i konkurrensen om arbetskraften på annat sätt än som innebär ett uppgivande av de principer, på vilka löneregleringen byggts. Erfarenheterna visa, att ett stelt lönesystem i vissa lägen föranleder att andra anställningsformer än dem, som bort ifrågakomma, anlitas för att i särskilda fall möjliggöra en högre löneställning för vederbörande än som skulle ha kunnat medgivas vid en strikt tillämpning av de principer, vilka varit vägledande vid de allmänna löneregleringarna. Utom andra olägenheter medför detta en komplicering av lönesystemet, som i och för sig är olämplig. Särskilt må pekas på det i dylika situationer vanliga användandet av anställning med avlöning i form av arvode eller av extra anställning i förhållandevis hög lönegrad. En benägenhet förekommer också att inplacera tjänster, som nyinrättas, i högre lönegrad än som med hänsyn till lönegradsplaceringen av jämförliga, redan befintliga tjänster bort ifrågakomma. Lönekommittén finner det angeläget, att en utveckling som den här antydda såvitt möjligt förebygges, icke minst därför, att verkningarna av en sådan utveckling i större eller mindre utsträckning kvarstå även efter en ny allmän löneroglering och således för lång tid framåt störa balansen i lönesystemet.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden anser lönekommittén, att det nya lönesystemet bör utformas från utgångspunkten, att inom dess ram lönenivån skall kunna i viss mån anpassas efter de skiftande förhållanden, som kunna uppkomma. Denna anpassning skall enligt lönekommitténs förslag vinnas genom att rörligt tillägg skall kunna utgå å de nya lönebelopp, som kommittén i det följande föreslår.

I fråga om konstruktionen av det rörliga tillägget i det nya lönesystemet anför lönekommittén följande.

Om tillägget skall kunna i möjligaste mån fylla sin avsedda funktion, måste en sådan anpassning av tillägget enbart efter vissa förändringar i de allmänna levnadskostnaderna, som hittills förekommit, anses mindre tillfredsställande. En lämplig lösning förutsätter nämligen, att hänsyn också kan tagas till den allmänna ekonomiska utvecklingen, som icke alltid är kongruent med levnadskostnadsutvecklingen. I viss mån kan detta förhållande belysas av utvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden, där den allmänna lönenivån långt ifrån alltid varierar på samma sätt eller ens i samma riktning som levnadskostnaderna. Särskilt vill lönekommittén peka på möjligheten, att marknadslönera under tider av stigande välstånd förete uppgång, samtidigt som levnadskostnadsstalet kvarstår i oförändrat läge eller icke sti-

ger i motsvarande grad som lönerna. Kombinationen sjunkande levnadskostnadsnivå — stigande marknadslöner torde ej heller vara utesluten.

Vad nu anförts bör emellertid icke medföra ett slopande av det nuvarande systemet med dess garanti för tjänstemännen om en viss anpassning av lönenivån efter levnadskostnadsutvecklingen. Tjänstemännen böra liksom hittills vara *garanterade* att erhålla viss kompensation för stegring i de allmänna levnadskostnaderna. Denna kompensation har ansetts icke böra göras fullständig. Då levnadskostnaderna nedgå, böra å andra sidan tjänstemännen icke behöva vidkännas en häremot helt svarande minskning i avlöningen.

Såsom förut nämnts kan det emellertid, särskilt med hänsyn till den allmänna ekonomiska utvecklingen, befinnas skäligt, att rörligt tillägg får utgå med högre procenttal än det, som skulle följa av den automatiskt verkande garantiregeln. Det är uppenbarligen icke möjligt att härför fastställa bestämda regler utan, i den mån det rörliga tillägget anses böra utgå med sådant högre procenttal, måste detta för begränsade tidsperioder bestämmas genom särskilda beslut. Dessa beslut böra ha föregåtts av förhandlingar med representanter för tjänstemännen; det förutsattes, att initiativ till sådana förhandlingar i allmänhet tages av huvudorganisationerna gemensamt.

Efter det andra alternativ övervägts har enighet mellan kommittén och tjänstemännens huvudorganisationer uppnåtts vid de förda förhandlingarna om att lörens rörlighet för den kommande löneredningsperioden bör anordnas enligt de nu angivna huvudgrunderna. Enighet har också vunnits om att garantiregeln m. m. bör erhålla den närmare utformning, för vilken kommittén i det följande redogör. Lönekommittén vill i detta sammanhang uttala, att såväl det sätt, varpå de nya grundlönerna av kommittén avvägts, som den betydelse, vilken vid förhandlingarna tillmätts grunderna för det rörliga tillägget och dettas närmare konstruktion, medföra, att en rubbning härutinnan enligt kommitténs mening icke rimligtvis kan företagas utan en samtidig omprövning av de grundlönebelopp, vilka innefattas i de av kommittén i det följande framlagda förslagen till löneplaner.

Såsom underlag för garantiregelns tillämpning avses skola kvartalsvis sammanställda uppgifter om de allmänna levnadskostnaderna. Förändringar i dessa skola registreras på en ny, för ändamålet upprättad indexskala. Denna skala avses skola anknytas till den vid förhandlingarna senast kända levnadskostnadsnivån eller alltså till de levnadskostnader, som föreligga under andra kvartalet 1946. Då garantiregeln skall kunna medföra även en viss automatisk rörlighet vid levnadskostnadernas nedgång, skall angivna levnadskostnadsnivå på den nya skalan icke betecknas med indextalet 100 utan med talet 110. De levnadskostnader, som på skalan betecknas med talet 100 och som representera den basnivå, i förhållande till vilken de vid olika tillfällen föreliggande levnadskostnaderna skola angivas, äro följaktligen $\frac{100}{110}$ av dem, som gälla andra kvartalet 1946. Enligt de hittills

verkställda levnadskostnadsberäkningarna uppgå levnadskostnaderna under sagda kvartal, mätta på den nu tillämpade skalan, på vilken 1935 års genomsnittliga levnadskostnader betecknas med 100, till ungefärligen 154 procent av 1935 års, varför den nya basnivån skulle nära överensstämma med den levnadskostnadsnivå, som på 1935 års skala har indextalet 140.

Med hänsyn till att talet 100 på den nya skalan icke direkt representerar levnadskostnaderna under en viss tidsperiod — utan $\frac{100}{110}$ av sådana levnadskostnader — torde talen på den nya skalan icke böra betecknas som levnadskostnadstal utan förslagsvis med termen *pristal*. Det må uttryckligen

framhållas, att en sådan ändring av terminologien icke från kommitténs sida är avsedd att åtföljas av någon omläggning i fråga om underlaget för beräkningarna. Kommittén vill i detta sammanhang förordna, att om ändringar anses böra vidtagas i de grunder, som nu tillämpas för indexberäkningarna, detta sker först efter det förhandlingar i ämnet förts med representanter för tjänstemannakåren.

Själva garantiregeln bör i två viktiga hänseenden erhålla samma innebörd som den nu gällande regeln om rörligt tillägg, nämligen i fråga om kompensationsgrad och trögrörlighet. Den bör således i princip medföra tre fjärdedels kompensation för levnadskostnadsstegringen. I fråga om det rörliga tilläggets trögrörlighet i förhållande till levnadskostnadsväxlingarna är den nuvarande konstruktionen, på sätt framgår av 1936 års lönekommittés betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente (sid. 36—41), grundad på ingående överväganden, och den synes vara att föredraga framför de andra lösningar, som kunna ifrågakomma. I de hänseenden, om vilka här är fråga, skulle alltså garantiregeln innebära att, då pristalet utvisar ökning i förhållande till basnivån med fyra enheter eller mera, månadslönen förhöjes med rörligt tillägg vilket utgör 3 procent av lönen för varje hel mångfald av fyra, vartill ökningen uppgår. Om pristalet, efter att ha uppvisat sådan ökning, åter nedgår, skall dock rörligt tillägg åtnjutas efter oförändrat procenttal, så länge indextalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fyra.

Liksom garantiregeln ej ansetts böra givas sådant innehåll, att den medför rätt till full kompensation för levnadskostnadsstegring, kan den ej heller rimligtvis få medföra rätt till huru stort tillägg som helst, utan en gräns måste sättas för den automatiskt verkande garantiregelns tillämpning, även detta i anslutning till vad som gäller i fråga om det nuvarande rörliga tillägget. Inom det nu tillämpade lönesystemet har den automatiska rörligheten upphört vid ett levnadskostnadsindex av 120, så att en ytterligare stegring av indexet ej medfört rätt till rörligt tillägg efter högre procenttal än 15. På frågan var gränsdragningen bör ske inom det nya lönesystemet inverkar givetvis vilken uppfattning man har om de möjliga divergenserna mellan levnadskostnadsstegringen och den allmänna ekonomiska utvecklingen. Det resultat, vartill lönekommittén kommit och som godkänts av tjänstemännens huvudorganisationer, är att gränsen bör dragas vid pristalet 124, så att garantiregeln ej medför rätt till rörligt tillägg efter högre procenttal än 18. Av vad förut anförts i fråga om förhållandet mellan pristassskalan och den nuvarande skalan över levnadskostnadsindex framgår, att den levnadskostnadsnivå, som skulle betecknas med pristalet 124, ligger emellan dem, som på den nuvarande skalan betecknas med indexsiffrorna 173 och 174. Den ligger något mer än $12\frac{1}{2}$ procent över den levnadskostnadsnivå, som föreligger under andra kvartalet 1946.

Inom det nuvarande lönesystemet tillämpas även en sådan begränsning i fråga om det rörliga tillägget, att dylikt tillägg beräknas på högst 900 kronor för månad. Det vid förhandlingarna godtagna förslaget innebär, att det här avsedda rörliga tillägget skall beräknas högst på ett belopp av 1 200 kronor för månad. Krontalsgränsen höjes icke därigenom i samma omfattning som basnivån, men på den nya dyrortsgrupperade löneplan, som i det följande föreslås, kommer gränsen, vilken nu infaller något över mittläget mellan A-löneplanens belopp i 27 och 28 löneklasserna på I-ort, att ligga obetydligt under den närmaste motsvarigheten till sistnämnda löneklass på den nya löneplanen (löneklass 31 på löneplan nr 1).

Lönekommittén föreslår, att rörligt tillägg liksom hittills ej skall beräknas på i månadslönen ingående öretal, vilket överskjuter fullt krontal. Vidare föreslår kommittén att en regel meddelas, enligt vilken uträknad månadsavlöning, vilken icke slutar på helt krontal, skall jämkas till närmaste hela krontal. Beträffande de tabeller, som böra upprättas för att underlätta uträkningen av den med rörligt tillägg förhöjda lönen, anser kommittén det förtjänt att övervägas, om icke i dem skulle kunna direkt angivas den avlöning inklusive rörligt tillägg, som skall svara mot den utan tillägg beräknade, till krontal avjämnade lönen. Om en sådan anordning genomföres, skulle redogörarna ej behöva summera ihop lön med rörligt tillägg och företaga avrundning av summan, utan denna skulle kunna omedelbart avläsas i tabellerna. Den omständigheten, att rörligt tillägg i avlöningslistorna därvid ej komme att individuellt för varje befattningshavare redovisas, torde, såvitt lönekommittén kunnat finna, icke medföra någon svårighet att avgöra vilket belopp som i räkenskaperna skall avföras från posten till rörligt tillägg. Kommittén har velat framföra detta såsom ett uppslag att förenkla avlöningsuträkningen.

Avvägningen av de grundlöner, som kommittén i det följande föreslår, i förening med den avsedda basnivån motivera, att de bestämmelser, som möjliggöra rörlighet uppåt i förhållande till grundnivån, erhålla en motsvarighet i en säkerhetsregel av samma innebörd som den nu gällande. För det fall, att levnadskostnaderna nedgå med 10 procent eller mera under basnivån skola således tjänstemännen vara skyldiga att efter prövning av Kungl. Maj:t och riksdagen underkasta sig minskning med högst 5 procent av avlöningsförmånerna. Beslut härom bör ha föregåtts av förhandlingar med representanter för tjänstemannakåren.

Med avseende å eventuella levnadskostnadsförändringar intill löneregleringens ikraftträdande föreslår lönekommittén, att garantibestämmelserna om rörligt tillägg skola så tillämpas, som om de varit gällande från och med andra kvartalet 1946 och pristalet detta kvartal utgjort 110. Det ingår vidare som ett betydelsefullt moment i förhandlingsresultatet, att, därest löneregleringen skulle tillämpats under andra kvartalet 1946, rörligt tillägg då skulle utgått med 6 procent. Under förutsättning att levnadskostnaderna icke vid ikraftträdandet eller dessförinnan nedgå till en nivå motsvarande pristalet 104 eller därunder medför vad nu angivits, att rörligt tillägg vid ikraftträdandet garanteras skola utgå med minst 6 procent. Skulle levnadskostnaderna stiga till en nivå motsvarande pristalet 112 utan att därefter nedgå till den med pristalet 108 betecknade nivån eller därunder, innebär det, att rörligt tillägg vid ikraftträdandet garanteras utgå med 9 procent.

Vad beträffar frågan, i vad mån rörligt tillägg bör utgå jämväl på andra avlöningsförmåner än lönen, har lönekommittén i nu föreliggande betänkan- de tagit ståndpunkt härutinnan endast såvitt angår övertidsersättning. Härför kommer en redogörelse att lämnas i ett följande sammanhang I övrigt har kommittén avsett att ingå på ifrågasvarande spörsmål i samband med den blivande behandlingen under en senare etapp av kommitténs arbete av de särskilda avlöningsförmånerna.

Yttrandena. I anledning av lönekommitténs förslag rörande den basnivå, som skall läggas till grund för beräkningen av det rörliga tillägget, har *överbefälhavaren* anmärkt, att det varit önskvärt, att basnivån anpassats efter nuvarande levnadskostnader och icke efter en levnadskostnadsnivå, som uppnåtts redan år 1941.

Vad beträffar den föreslagna maximeringen av det rörliga tillägget ha *revisionssekreterareföreningen*, *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Norrbottnens län*, *statskontoret* och *skolöverstyrelsen* uttalat sig för att någon maximigräns icke borde fastställas. Även *överbefälhavaren* och *riksräkenskapsverket* ha ansett, att maximeringen av det rörliga tillägget borde slopas eller att i varje fall det belopp, varå rörligt tillägg högst finge beräknas, borde höjas utöver vad lönekommittén föreslagit. *Försvarets civilförvaltning* har framhållit, att maximigränsens anknötning till ett fixt belopp vore ägnad att medföra en för de dyrare ortsgrupperna i förhållande till de billigare mindre gynnsam verkan, i det att ortsdifferentieringen av lönerna med en sådan anordning komme att elimineras i de högre lönelägena. Civilförvaltningen har i detta sammanhang framkastat den tanken, huruvida icke maximigränsen — för åstadkommande av en mer rättvist verkande avgränsning av det rörliga tillägget — borde knytas till nettolönen i viss löneklass.

Socialstyrelsen har ifrågasatt nödvändigheten av att, på sätt lönekommittén föreslagit, en ny indexserie upplägges. Härom har ämbetsverket anfört följande.

Enligt lönekommitténs förslag skola pristalen direkt anknytas till indextalen i den nuvarande levnadskostnadsindexserien med 1935 som basår, varvid som anknytningspunkt för den nya indexserien skall tjäna indextalet i mars 1946 i 1935 års serie. Underlaget för den nya pristalsserien skall sålunda vara detsamma som för socialstyrelsens levnadskostnadsindexserier. Styrelsen konstaterar, att kommittén förordar, att förhandlingar med representanter för tjänstemannakåren böra äga rum, innan ändringar vidtagas i de grunder, som nu tillämpas för indexberäkningarna. Eftersom anknytningen till 1935 års serie gör det möjligt att direkt fastslå, vid vilka indextal i denna serie ändring i det garanterade tillägget skall ske, ifrågasätter styrelsen nödvändigheten av att upprätta en särskild indexserie för detta ändamål. Fördelen med att direkt av talen i den av kommittén föreslagna nya indexserien kunna avgöra det garanterade tilläggets storlek torde nämligen enligt styrelsens mening mer än uppvägas av olägenheten med ännu en indexserie. Det torde nämligen bli nödvändigt att under alla förhållanden tills vidare fullfölja 1935 års serie, och förekomsten av tre olika indexserier skulle vara ägnad att skapa förvirring och osäkerhet på detta område. Redan förefintligheten av de båda nuvarande serierna har medfört olägenheter av dylikt slag och lett till förväxlingar och irritation. Vidare må framhållas, att såsom utgångspunkt för en indexserie helst bör tagas levnadskostnaderna under en tidsperiod, som kännetecknas av stabila prisförhållanden. Den föreslagna indexserien är emellertid en konstruktion, vars basnivå närmast motsvarar levnadskostnaderna under en tid med synnerligen labilt prisläge. Även dessa synpunkter torde tala emot kommitténs förslag i denna del.

Sambandet mellan talen i 1935 års indexserie och de av lönekommittén föreslagna pristalen framgår av efterföljande tablå, utvisande vilka tal i de båda serierna som närmast motsvara varandra.

Beräkningen har baserats på indextalen i 1935 års serie utan decimal. Detta har medfört viss oregelbundenhet i resultatet. Om decimal medtages, blir resultatet i vissa lägen något annorlunda.

I stort sett samma resultat som enligt lönekommitténs förslag skulle sålunda uppnås, om det i lönereglementet föreskrevs, att lönetillägg om 3 % av grundlönerna skulle utgå, då de i tabellen angivna talen i 1935 års index-

Pristal enligt förslaget	Indextal 1935 års serie
100	140
104	146
108	151
112	157
116	162
120	168
124	174

serie uppnåts. Skulle en mera noggrann överensstämmelse anses önskvärd måste intervallgränserna angivas med en decimal och sålunda även indextalen hädanefter publiceras med en decimal.

Statens pensionsanstalt har vidare ifrågasatt, huruvida icke vid förändring av pristalet det nya talet borde få tillämpas först från och med kvartalet näst efter det, varunder det nya talet tillkännagivits. Pensionsanstalten har därvid framhållit, att en ändring av levnadskostnadstalet för närvarande blir känd först relativt långt fram i den månad, under vilken talet första gången skall tillämpas, med påföljd att svårigheter möta särskilt för verk med stora personalkadror att i rätt tid färdigställa avlöningslistorna för månaden i fråga.

Slutligen har *riksräkenskapsverket* framlagt vissa detaljförslag rörande beräkningen av rörligt tillägg i fall, då grundlönen på grund av gjorda tillägg eller avdrag kommer att sluta på örebelopp, m. m.

Departementets chefen. Till vad lönekommittén anfört och föreslagit i fråga om lönens rörlighet och basnivån i det nya lönesystemet ansluter jag mig. I anledning av myndigheternas yttranden får jag framhålla följande.

Vad först beträffar överbefälhavarens uttalande rörande basnivån får jag erinra, att lönekommittén avsett, att lönerna skola i viss utsträckning bli automatiskt rörliga även vid levnadskostnadernas nedgång under den nivå, som rådde under andra kvartalet 1946. För att en automatisk rörlighet skall bli möjlig i detta fall, erfordras emellertid helt naturligt, att basnivån anpassas efter en lägre levnadskostnadsnivå än den under andra kvartalet 1946 rådande. Kommitténs förslag härutinnan synes mig väl avvägt.

Då de av kommittén föreslagna bestämmelserna rörande maximeringen av det rörliga tillägget utgöra en betydelsefull del av den överenskommelse, som uppnåts vid kommitténs förhandlingar med personalorganisationerna, har jag icke ansett mig böra förorda vare sig maximeringens slopande eller en generell förhöjning av det belopp, varå enligt kommitténs förslag rörligt tillägg högst må utgå. Icke heller har jag ansett mig böra biträda försvarets civilförvaltnings förslag angående sättet för maximigränsens fastställande, även om vissa skäl i och för sig kunna anföras till stöd för förslaget.

I anledning av vad socialstyrelsen anfört rörande den föreslagna nya indexserien får jag framhålla, att jag för min del icke kan finna en sådan serie obehövlig. Det synes mig nämligen förenat med vissa svårigheter att med an-

vändande av 1935 års indexserie bereda befattningshavarna rörligt tillägg enligt de grunder, om vilka överenskommelse träffats vid lönekommitténs förhandlingar med personalorganisationerna. Förhandlingsresultatet innebär i förevarande avseende, bland annat, att då pristalet i den av kommittén föreslagna serien utvisar ökning i förhållande till basnivån med fyra enheter eller mera, månadslönen förhöjes med rörligt tillägg, vilket utgör 3 procent av lönen för varje hel mångfald av fyra, vartill ökningen uppgår. Att märka är härvidlag, att den av lönekommittén föreslagna basnivån icke helt överensstämmer med den levnadskostnadsnivå, som i 1935 års serie betecknas med 140. Om man emellertid — med bortseende härifrån — på sätt socialstyrelsen ifrågasatt, föreskreve, att lönetillägg om tre procent skulle utgå, då de tal i 1935 års serie uppnåtts, vilka angivits i den i styrelsens yttrande intagna tablån, skulle detta — såsom ett närmare studium av tablån giver vid handen — innebära, att den levnadskostnadsstegring, som erfordrades för ett lönetillägg av tre procent, skulle bli olika stor vid olika levnadskostnadsnivåer. I vissa fall skulle för ett dylikt tillägg erfordras en levnadskostnadsstegring av 6 enheter i 1935 års serie; i andra fall skulle en ökning av 5 enheter vara tillfyllest. Berörda ojämnheter skulle visserligen kunna undanröjas genom att indextalen i 1935 års serie beräknades med en decimal. Under förutsättning att den av lönekommittén föreslagna basnivån helt sammanfölle med den levnadskostnadsnivå, som i 1935 års indexserie har talet 140, skulle nämligen 4 enheter i den av lönekommittén föreslagna serien motsvara 5,6 enheter i 1935 års serie. Då emellertid ifrågavarande förutsättning brister och det — bortsett härifrån — skulle medföra besvär och olägenheter att direkt ur de med en decimal beräknade indextalen i 1935 års serie utläsa, vid vilka levnadskostnadsnivåer en ändring av det rörliga tillägget skulle äga rum, förordar jag upplägandet av den av lönekommittén föreslagna serien. De med en sådan serie förenade fördelarna synas mig väl uppväga de olägenheter, vilka förefintligheten av tre olika indexserier skulle kunna medföra.

Slutligen får jag framhålla, att jag icke kan förorda, att såsom statens pensionsanstalt ifrågasatt vid förändringar i pristalet det nya talet skall tillämpas först från och med kvartalet näst efter det, varunder det nya talet tillkännagivits. De av pensionsanstalten omförmälda svårigheterna torde i väsentlig mån kunna undanröjas, om pristalet kungöres redan i början av den månad, under vilken talet är avsett att första gången tillämpas.

Till riksräkenskapsverkets förslag rörande beräkningen av rörligt tillägg m. m. i vissa specialfall torde jag få återkomma i samband med att förslag till nya författningsbestämmelser framlägges.

Antalet dyrortsgrupper. Löneplanernas horisontella spännvidd. I de av löningsbestämmelser för befattningshavare i statens tjänst och vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet, med vilkas revision 1945 års lönekommitté har att taga befattning, förutsattes det, att vederbörande stationerings- (förläggings-)orter skola enligt beslut, som meddelats av Kungl. Maj:t, vara med hänsyn till levnadskostnaderna på de olika orterna fördelade på nio

grupper. Dessa ortsgrupper betecknas med bokstäverna A—I, av vilka A betecknar gruppen med de lägsta och I gruppen med de högsta levnadskostnaderna. De i nämnda avlöningsbestämmelser intagna löneplaner, som tillämpas för det övervägande antalet här avsedda befattningshavare, äro i anslutning till den förutsatta gruppindelningen av orterna så uppställda, att de för varje löneklass upptaga nio särskilda belopp, avsedda att tillämpas för respektive ortsgrupper. Skillnaden mellan lönebeloppen för ortsgrupperna A och I, uttryckt i procent av lönebeloppet för ortsgrupp I, betecknas i det följande som lönespännvidd.

Den lönespännvidd, som nu tillämpas, är — även om man bortser från det provisoriska lönetilläggets inverkan — något olika alltefter det beräkningen av densamma sker på löneplanslönen eller på denna lön ökad med de rörliga tilläggsförmåner, som utgå (»avlöningen»). Medräknandet av tilläggsförmånerna är emellertid av egentlig betydelse för spännviddssiffrorna endast inom det område, där regeln om maximering av det rörliga tillägget verkar. Inom detta område är spännvidden mellan de med tilläggsförmåner förhöjda lönerna mindre än den som gäller i fråga om endast de fasta lönebeloppen.

Lönespännvidden är vidare olika stor alltefter det man mäter den mellan avlöningsförfattningarnas belopp (med eller utan tilläggsförmåner) eller mellan de kontanta löneförmåner, som utbetalas efter det tjänste- och familjepensionsavdragen frånräknats. Sistnämnda »nettolönespännvidd» är större än »bruttolönespännvidden». På grund av att pensionsavdragen äro fastställda till enhetliga belopp för varje lönegrad är i sin tur nettolönespännvidden inom en och samma löneklass något varierande, beroende på vilken lönegrad som avses.

För att klargöra storleken av den nuvarande lönespännvidden må här nämnas, att lönespännvidden mellan billigaste och dyraste ort, beräknad på den med pensionsavdrag minskade lönen, i löneklasserna 1—15 varierar mellan 25,6 och 26,5 procent, då fråga är om begynnelselöneklass, och mellan 25,3 och 26,1 procent, då fråga är om slutlöneklass. I de högre löneklasserna sjunker spännvidden successivt och uppgår, beräknad på nyss angivet sätt, i 33 löneklassen till 14,4 procent, om löneklassen är begynnelselöneklass, och till 14,3 procent, om löneklassen är slutlöneklass.

Arbetet på ny dyrortsgruppering. Vissa utredningar av betydelse för frågan om antalet ortsgrupper och lönespännvidden vid ny lönereglering. Såsom inledningsvis erinrats har 1943 års dyrortskommitté jämlikt direktiven för kommittén haft att föra undersökningen av dyrortsgrupperingsfrågan så långt fram, att en utgångspunkt erhöles för de förhandlingar, som sedermera vid lämplig tidpunkt borde upptagas, om en omarbetning av löneplanerna visade sig påkallad. Beträffande dyrortskommitténs ställningstagande till frågorna om antalet ortsgrupper och lönespännvidden må här anföras följande.

Dyrortskommittén har, med framhållande att en utgångspunkt för bedömande av antal ortsgrupper och lönespännvidd måste vara de rådande olik-

heterna i levnadskostnader på olika orter, framlagt resultatet av en av kommittén verkställd provundersökning, som i huvudsak hänför sig till prisläget i april 1944 och omfattar 545 orter. Enligt undersökningen, som närmast avser levnadskostnadsskillnaderna för tjänstemän i lägre löneklasser och upp till omkring 11 löneklassen, bestod trots utjämnande inflytande från de statliga prisregleringarna, om tillägg till de funna budgetsummorna icke gjordes för rese- och transportkostnader, en olikhet mellan billigaste och dyraste ort på omkring 24 procent eller, om man bortsåge från extremfall, omkring 21 procent, räknat på den dyrare ortens tal. Vid tilläggande av skäliga belopp för rese- och transportkostnader — vid beräkningen uppskattade till 50 å 100 kronor för de billigaste orterna — skulle differensen sjunka till omkring 22 procent eller, om extremfallen ej medräknades, till omkring 20 procent. Enligt en av kommittén verkställd särskild utredning skulle ett tal för 28 löneklassen, som kunde anses jämförligt med nämnda 20 procent, ha en storleksordning av ungefär 15 procent.

Beträffande antalet ortsgrupper och lönespännvidden har dyrortskommittén vidare framhållit, att frågorna härom bleve i väsentlig grad beroende på huru gruppgränserna droges i förhållande till dyrhetsskalan. Enligt kommitténs förslag skall en fast punkt härvidlag vara, att Stockholm placeras mitt i den dyraste ortsgruppen. Däremot skulle man ej utgå från att på motsvarande sätt de billigaste extremorterna skulle ligga i mitten på lägsta ortsgrupp, utan i stället skulle den lägsta gruppens nedre gräns — alltså ej mitt — tänkas lagd vid den punkt på skalan, där dyrheten är omkring 20 — ej 22 — procent lägre än Stockholmsdyrheten.

Dyrortskommittén har för sin del förordat, att antalet ortsgrupper skulle utgöra fem. Beträffande lönespännvidden — varmed dyrortskommittén avser bruttolönespännvidden — har kommittén framhållit, att, om denna i princip skulle motsvara dyrhetsspännvidden, den förordade dragningen av gruppgränserna i förening med det föreslagna antalet grupper likväl skulle medföra en sådan sammanpressning av löneskalan i förhållande till dyrhetsskalan, att en lönespännvidd av 18 procent komme att tillämpas för en dyrhetsspännvidd av 22 eller, om extremorterna frånräknades, 20 procent. Beträffande frågan, i vad mån lönespännvidden borde i princip överensstämma med dyrhetsspännvidden, varvid konsekvensen av den förordade gruppindelningen skulle bli en angivna sammanpressning av löneskalan i förhållande till dyrhetsskalan, har kommittén gjort följande uttalande.

Beräkningsmetoden vid dyrortsjämförelsen efter de förbättringar, som föreslagits av 1936 års lönekommitté och av dyrortskommittén, torde få anses väsentligt mera fullständig än den, varpå nuvarande lönegruppering vilar. Redan dyrortsskalans konstruktion enligt kommitténs förslag innebär en sammanpressning av den konstaterade dyrortsskillnaden från — om man tar hänsyn även till de extrema fallen — 22 procent till 18 procent. Det torde dock vara ovisst, huruvida denna sammanpressning möjliggör skälig kompensation för i dyrortsjämförelsen icke inrymda omständigheter. Kommittén anser därför, att en ytterligare sammanpressning av löneskalan till en spännvidd, som dock ej bör understiga 15 procent, bör kunna övervägas. Resultatet skulle således bli, att kommittén — i rådande situation vad angår lev-

nadskostnadernas variationer — räknar med en maximal skillnad på 18 procent i levnadskostnaderna vid orternas inplacering i dyrortsgrupper men anser att en sammanpressning av spännvidden mellan lönebeloppen i yttergrupperna till 15 procent ändock kan övervägas.

Beträffande lönespännvidden inom högre inkomstlägen har dyrortskommittén inskränkt sig till uttalandet, att då enligt verkställd utredning dyrhetsskillnaden i 28 löneklassen utgjorde 15 procent mot en skillnad i 11 löneklassen av 20 procent, det vore motiverat att på löneskalan tillämpa mindre spännvidd för de högre löneklasserna än den, som kommittén eljest angivit.

1945 års lönekommitté har låtit verkställa en kompletterande utredning rörande dyrhetsspännvidden inom ett inkomstläge mellan de båda av dyrortskommittén undersökta och närmast överensstämmande med löneläget för statstjänstemän i 18—20 löneklasserna. Resultatet av denna undersökning, vilken utförts på i stort sett samma sätt som dyrortskommitténs undersökning för 28 löneklassen, är, att dyrhetsspännvidden inom det undersökta läget utgör mellan 19 $\frac{1}{2}$ och 20 procent och följaktligen är större än om spännvidden avtagit rätlinjigt mellan de båda av dyrortskommittén undersökta lägena.

I detta sammanhang må med några ord beröras frågan i vilken mån lönerna på den allmänna arbetsmarknaden utgå med olika belopp på olika orter.

Vissa uppgifter härom lämnas i en vid dyrortskommitténs betänkande såsom bilaga fogad framställning rörande lönernas dyrortsgradering för arbetare på den enskilda arbetsmarknaden och inom statliga arbetsområden, reglerade genom kollektivavtal. I nämnda framställning angives, att den 1 oktober 1944 lönerna på ett eller annat sätt varierats efter de lokala dyrhetsförhållandena för undersökta grupper, som sammanlagt omfattade 437 000 arbetare. Dessa kunde, även om gränserna bleve flytande, indelas i tre grupper, nämligen dels sådana, för vilka i stort sett den officiella dyrortsindelningen gällde, dels sådana, för vilka en ortsguppering liknande den officiella tillämpades, och dels sådana, vilkas löner eljest varierats efter dyrort. Antalet arbetare tillhörande dessa huvudgrupper hade beräknats till respektive 46 000, 75 000 och 316 000. De lokala lönedifferenserna framginge i viss utsträckning ej säkert av kollektivavtalen, t. ex. i den mån avtalen endast gällde minimilöner och dessas lönesatser överskredes. Ehuru på åtskilliga områden, där ackordsarbete förekomme, såväl timlön som ackordspris fastställdes i riksavtalen och därvid vanligen med samma dyrortsgruppering, hände det ofta, att ackordsprisen lämnades öppna för förhandlingar vid de enskilda arbetsområdena, varigenom de icke komme att stå i konstant relation till timlönen. Härtill komme, att den utsträckning vari ackordsarbete förekomme, växlade från ett företag till ett annat och därmed arbetsförtjänsten. I viss utsträckning utjämnades härigenom uppkommande ojämnheter i arbetsförtjänsten genom bestämmelser om ackordskompensation. I framställningen uttalas, att stegringen i timlönen från lägsta till högsta dyr-

ortsgrupp vore relativt stor och åtminstone för männens del vore starkare än stegringen i levnadskostnaderna.

Vissa uppgifter om den för arbetarna inom den egentliga industrien föreliggande genomsnittliga lönespännvidden lämnas i en vid lönekommitténs betänkande såsom *bilaga B* fogad promemoria angående industriarbetarnas löneutveckling åren 1935—46. Däri göres det uttalandet, att en stark utjämning i penninglönerna ägt rum på den privata arbetsmarknaden under ifrågavarande period. Spännvidden mellan Stockholm och lägsta dyrort hade minskats från 42 till 32 procent för manliga och från 34 till 24 procent för kvinnliga arbetare. Beträffande beräkningsgrunderna hänvisas till den i promemorian lämnade framställningen.

Frågan i vad mån lönerna för privatanställda tjänstemän utgå med olika belopp på olika orter beröres något i en vid lönekommitténs betänkande såsom *bilaga C* fogad promemoria angående industritjänstemännens löneutveckling m. m. Av promemorian framgår, att en understundom avsevärd löneskillnad föreligger, men den kan icke generellt sett anses giva belägg för att lönesättningen följer den statliga dyrortsgrupperingen. Med reservation för att det statistiska materialet kan vara missvisande, eftersom industrier av olika slag kunna dominera inom olika ortsgrupper, angives emellertid i promemorian, att år 1943 lönerna för kvinnliga tjänstemän på de fyra lägsta ortsgrupperna understego lönerna i Stockholm och Göteborg med minst 16 procent (för svenska korrespondenter och stenografer) och högst 30,5 procent (telefonister). För manliga tjänstemän utgjorde, i de fall då materialet antyder någon egentlig dyrortsgradering av lönerna, den på nämnda sätt mätta spännvidden samma år lägst 14,8 procent (vaktmästare) och högst 21,1 procent (förmän). För möjliggörande av en, visserligen mycket grov jämförelse kan nämnas att, där på den nuvarande statliga löneplanen spännvidden mellan A- och I-ortslönerna är 25 procent, en spännviddssiffra uträknad mellan en lön, som ligger mitt emellan A- och D-ortslönerna, och en lön, som ligger mitt emellan G- och I-ortslönerna, utgör något mindre än 18 procent.

Lönekommittén. Såsom framgår av ett följande avsnitt, föreslår lönekommittén, att det nuvarande avsevärda antalet löneplaner utbytas mot en allmän löneplan för dyrortsgraderade löner, en allmän löneplan för icke dyrortsgraderade löner samt två speciella löneplaner, vilka sistnämnda båda löneplaner dock icke behandlas i kommitténs nu föreliggande betänkande.

I fråga om antalet ortsgrupper och lönespännvidden i den allmänna löneplanen för dyrortsgraderade löner har lönekommittén framlagt förslag av följande innebörd.

Antalet ortsgrupper avses skola, i överensstämmelse med vad dyrortskommittén föreslagit, utgöra fem, varigenom således det nuvarande antalet minskas med fyra. De nya ortsgrupperna ha i löneplanen betecknats med siffrorna 1—5, varvid den lägsta ortsgruppen betecknats med 1 och den högsta med 5.

Den föreslagna lönespännvidden, beräknad som skillnaden mellan lönerna

för lägsta och högsta ortsgroup i procent av sistnämnda lön, utgör i princip 16 procent. Härvid bör beaktas att, såsom av ett följande avsnitt närmare framgår, löneplanen upptager belopp, vilka icke skola minskas med pensionsavdrag utan äro nettolöner. Då den föreslagna spännviddsprocenten bedömes i förhållande till den nuvarande, bör därför jämförelsen icke avse den hittillsvarande bruttolönespännvidden — med vilken dyrortskommittén räknat — utan den nuvarande nettolönespännvidden. Angivna spännviddsprocent har, bortsett från smärre avvikelser betingade av att månadslönerna skola sluta på helt krontal, tillämpats från och med löneplanens lägsta löneklass till och med den löneklass, som motsvarar den nuvarande 21:a (löneklass 24 i löneplansförslaget). För löneklasserna över detta läge har spännvidden successivt minskats med stigande löneklass och uppgår i löneplanens högsta löneklass till 8,56 procent. Denna gradvisa minskning har genomförts på det sättet, att löneskillnaden i kronor räknat icke tillåtits växa över det belopp den har i den nya löneklass, som motsvarar nuvarande 21:a.

I nedan intagna sammanställning redovisas dels nuvarande, på nettogrundlönerna beräknade spännvidd för vissa löneklasser, dels ock den av löneplansförslaget följande spännvidden för dessa löneklassers närmaste motsvarighet inom det nya lönesystemet. De nuvarande nettogrundlönerna och därmed också den på dem beräknade spännvidden äro något olika, alltefter det fråga är om befattningshavare med placering i begynnelselöneklass eller i slutlöneklass eller i någon mellanliggande löneklass. De här redovisade siffrorna ha beräknats på en genom approximation erhållen nettolön, nämligen på bruttolönen minskad med löneklassvis utjämnade pensionsavdrag. Det sätt, varpå utjämnigen av de nu lönegradvis fastställda pensionsavdragen skett, redovisas i en vid lönekommitténs betänkande såsom *bilaga D* fogad promemoria angående netto- och bruttolöner enligt nuvarande avlönings- och pensionsbestämmelser för befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Nuvarande löneklass och (inom parentes) dennas närmaste motsvarighet inom det nya löne- systemet	Löneskillnaden mellan lägsta och högsta ortsgroup i procent av lönen på högsta ortsgroup	
	beräknad på nu- varande netto- grundlön	enligt kommit- téns löneplans- förslag
1 (4)	25·5	16·1
5 (8)	25·9	16·0
10 (13)	26·2	16·0
15 (18)	25·5	16·0
20 (23)	24·1	16·0
26 (29)	19·1	12·3
33 (36)	14·3	9·6

Yttrandena. Såsom allmän sammanfattning av de i remissvaren framkomna uppfattningarna kan sägas, att de hörda myndigheterna i stort sett givit sin anslutning till eller lämnat utan erinran kommitténs förslag i före-

varande del. Några myndigheter ha dock i anslutning till förslaget gjort vissa påpekanden eller anmärkningar.

Socialstyrelsen har sålunda erinrat, att styrelsen i yttrande över dyrortskommitténs betänkande såsom sin mening uttalat, att spännvidden i löneskalan med hänsyn till den av kommittén konstaterade skillnaden i levnads-kostnader icke borde göras mindre än 18 procent. Efter att ha framhållit, att lönekommittén, även om den icke lämnat någon motivering för sitt förslag angående lönespännviddens fastställande till 16 procent, likväl vid sitt ställningstagande till berörda spørsmål syntes ha utgått från den av dyrortskommittén konstaterade spännvidden i levnadskostnaderna, har socialstyrelsen uttalat, att sistnämnda spännvidd framkommit vid en provundersökning för endast 545 orter på ett prismaterial, som i stort sett avsett år 1944 (bostadsposten hade dock härrört från 1939 års bostadsräkning), samt att spännvidden i levnadskostnader vid den nu pågående mera omfattande levnadskostnadsundersökningen kunde visa sig avvika från den av dyrortskommittén konstaterade. Arbetet med den pågående undersökningen beräknades emellertid först i mars 1947 ha fortskridit så långt, att spännvidden enligt denna kunde bestämmas. Det syntes vid denna tidpunkt svårigen låta sig göra att omarbeta den av lönekommittén framlagda löneskalan. Styrelsen hade likväl ansett sig böra påpeka, att levnadskostnadsundersökningens resultat eljest kunde motivera en omprövning av löneskalan.

Socialstyrelsen har vidare i sitt yttrande något berört frågan om metoderna för de olika orternas inplacering i de nya ortsgrupperna.

Beträffande antalet dyrortsgrupper har *telegrafstyrelsen* erinrat, att styrelsen i utlåtande över dyrortskommitténs betänkande förordat ett något större antal ortsgrupper än det av lönekommittén nu föreslagna.

Vad de nya ortsgruppernas beteckningar beträffar, har *riksräkenskapsverket* funnit grupperna av praktiska skäl böra betecknas med bokstäver (A—E). *Allmänna lönenämnden* har påpekat, att användandet av sifferbeteckningar medförde minskad överskådlighet vid sammanställningar med lönegradsbeteckningar. Om bokstavs-beteckningar icke ansåges kunna bibehållas, skulle enligt lönenämndens mening möjligen romerska siffror kunna användas.

Jag biträder lönekommitténs förslag rörande antalet ortsgrupper och löne-*Departements-* planernas horisontella spännvidd. En utökning av antalet ortsgrupper i en-*chefen.* lighet med vad telegrafstyrelsen förordat i sitt utlåtande över dyrortskommitténs betänkande kan jag följaktligen icke tillstyrka. Såsom socialstyrelsen framhållit, torde det icke heller låta sig göra att omarbeta de av lönekommittén nu framlagda löneplanerna, då resultatet av den pågående, omfattande levnadskostnadsundersökningen föreligger.

I fråga om de nya dyrortsgruppernas beteckningar är jag av den uppfattningen, att bokstavs-beteckningar icke böra bibehållas, enär detta skulle kunna leda till förväxlingar och dessutom giva anledning till en felaktig uppfattning om innebörden av begränsningen av antalet dyrortsgrupper.

I anledning av vad socialstyrelsen anfört rörande metoderna för orternas inplacering i de nya ortsgrupperna får jag framhålla, att Kungl. Maj:t framdeles torde komma att taga ställning till hithörande spörsmål.

Netto- eller bruttolönesystem. Termerna bruttolön och nettolön begagnas i diskussionen om avlöningssystem i olika bemärkelser. Med avseende å förhållandet mellan lön och pensionsförmåner användas termerna på sådant sätt, att bruttolönesystem betecknar ett system, enligt vilket av den i löneplan eller lönestat bestämda lönen erlägges avgift eller göres avdrag såsom bidrag till kostnaderna för pensioneringen, medan nettolönesystem avser ett system, enligt vilket avlöningen redan vid lönesättningen bestämts till det lägre belopp, som uppbäres av tjänstemannen under hans tjänstetid och till vilket utan särskilt kontantbidrag från tjänstemannens sida kommer en pensionsrätt. I det följande användas termerna bruttolön och nettolön i nu angivna bemärkelser.

Det nuvarande avlöningssystemet för befattningshavare i statens tjänst och vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet bygger i princip på bruttolönesystemet. Lönerna för innehavare av pensionsberättigande tjänster äro i avlöningsreglementena upptagna med bruttobelopp, på vilka rörligt tillägg och kristillägg beräknas, och från den sålunda uträknade avlöningen verkställas vid utbetalningen särskilda, i regel lönegradsvis bestämda tjänste- och familjepensionsavdrag, vilkas belopp angivas i pensionsreglementena. Bruttolönesystemet är emellertid icke genomfört till alla sina konsekvenser. Ehuru detta system närmast bygger på en tillämpning av premiereservsystemet, samlas de belopp, som den statsanställda personalens pensionsavdrag representera, numera icke i pensionsfonder. Kostnaderna för denna personals tjänste- och familjepensionsförmåner bestridas enligt nu gällande ordning helt från särskilda anslag å riksstaten eller, vad angår de affärsdrivande verken, av driftsmedel. De olika verkens lönestater ha — trots att avlöningsförfattningarna upptaga bruttolöner — avvägs med hänsyn till nettolönebeloppen. Vad angår de befattningshavare vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet, som i detta betänkande avses, utbetalas statsbidrag till deras avlöning med pensionsavdragen frånräknade. Statsbidragsanslagen äro emellertid beräknade brutto, och mot avdragen svarande belopp inlevereras till statens pensionsanstalt för att jämte viss fondavkastning, vissa huvudmansavgifter utom beträffande folkskolans lärare samt erforderliga medel från anslag under tolfte huvudtiteln användas för täckande av de löpande pensionsutgifterna.

Frågan om övergång till nettolönesystem har tidigare vid olika tillfällen varit föremål för diskussion. Därvid har nettolönesystemet av dess anhängare förordats väsentligen ur praktiskt administrativa synpunkter. Då pensioneringen ombesörjes av staten och kostnaderna för densamma bestridas direkt av statsmedel, har man menat, att det innebure en onödig omgång att uppföra lönerna med så mycket högre belopp, som erfordras för att kontantlönen efter pensionsavdrags verkställande skall erhålla den avsedda stor-

leken. Eftersom pensionsförmånen under alla förhållanden vore att betrakta såsom en med tjänsten förenad indirekt ersättning, till vilken hänsyn måste tagas vid löneavvägningen, har man ansett det ur principiell synpunkt och tjänstemannasynpunkt vara utan större betydelse, om ett löneavdrag, avsett att svara mot pensionsrätten, gjordes en gång för alla vid själva lönebestämningen eller verkställdes vid varje avlöningstillfälle. Ur praktisk synpunkt vore det förstnämnda förfaringssättet avgjort att föredraga, enär därigenom undvekes allt det administrativa bestyr, som stode i samband med pensionsavdragen. I detta sammanhang har särskilt framhållits de olägenheter, som föranleddes av att individuella variationer i avdragen förekomme i avsevärd utsträckning, bland annat i fall då en tjänsteman uppbytte lön för annan befattningsän den, för vilken han åtnjöt pension.

De skäl, som anförts mot införandet av nettolönesystem, kunna i korthet sammanfattas på följande sätt. Man har framhållit den fostrande betydelsen av att den tjänstemannen liksom andra medborgare åvilande förpliktelsen att i tid sörja för sitt uppehälle på ålderdomen samt för sina efterlevandes försörjning genom avgiftsplikt »ställdes mera levande för honom». Vidare har avgiftsplikten ansetts vara av betydelse för att undvika skenet av en vid jämförelse med andra samhällsklasser obehörigt gynnad ställning för statens tjänstemän. Farhågor ha också anförts för att vid ett nettolönesystem skulle förbises, att tjänstemannalönerna satts lägre än som eljest varit skäligt av den anledningen, att tjänstemännen åtnjöt pensionsrätt utan egen bidragsplikt. Detta skulle kunna leda till att man vid lönebeloppens bedömande bortsåg från den betydande indirekta avlöningsförmån, som den avgiftsfria pensionsrätten innebure, och vid jämförelse med andra löntagares ställning fäste sig endast vid de nakna lönebeloppen. Statstjänstemännens löneställning skulle därvid framstå såsom lägre än den i själva verket vore. Å andra sidan har en motsatt farhåga gjorts gällande, nämligen att nettolönesystemets tillämpning skulle betaga tjänstemännen möjligheter att siffermässigt påvisa de bidrag till pensioneringskostnaderna, som de faktiskt finge erlagga genom minskning av den lön, vartill de eljest skulle vara berättigade. Detta förhållande kunde göra tjänstemännens ställning vid lönefrågornas behandling mindre gynnsam, enär det kunde giva anledning till den missuppfattningen, att statstjänstemännen utöver en skälig lön erhöle pensionsförmånen till skänks.

Med avseende å de psykologiska skälen har emellertid från nettolönesystemets anhängare framhållits, att den uppfostrande betydelsen av de tjänstemännen ålagda pensionsbidragen kunde sättas i fråga, eftersom tjänstemännen icke själva finge uppbära och erlagga dessa belopp och ej heller i övrigt hade något ansvar för eller någon bestämmanderätt vid åldersförsörjningens avvägning. Det har även invänts, att därest nyssnämnda skäl skulle tillerkännas avgörande betydelse emot införande av ett nettolönesystem, det icke kunde anses konsekvent, att pensionsavdragen avvägts så, att de täcka allenast en del av pensionskostnaden. Med hänsyn till det sätt, varpå pensionsavdragen bestämts, existerade i själva verket, har man framhållit, icke nå-

got fullständigt bruttolönesystem, ehuru avlönings- och pensionsbestämmelserna så utformats, att de gäve sken av ett konsekvent sådant system, medan i verkligheten staten bestrede en avsevärd del av kostnaderna för pensioneringen utan bidrag av tjänstemännen.

1936 års lönekommitté, som jämlikt direktiven hade att till prövning upptaga frågan om övergång till nettolönesystem, framhöll i sitt betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente, att vissa befattningshavare i samband med antagandet av 1935 års militära tjänstepensionsreglemente och 1936 års familjepensionsreglemente övergångsvis tillerkänts en fördelaktigare ställning än tjänstemän i allmänhet i fråga om skyldighet att vidkännas pensionsavdrag (avgifter). Enligt lönekommitténs mening kunde ifrågavarande förmaner i pensionsavdragshänseende icke utan vidare borttagas, varför en övergång till nettolönesystem skulle nödvändiggöra beviljandet av särskilda personliga lönetillägg åt här berörda befattningshavare. De komplicerade bestämmelser, som därav betingades, skulle under en avsevärd tid framåt göra avlöningsreglementets tillämpning synnerligen betungande ur redogörar- och revisionssynpunkt. Då därtill komme, att övergångsbestämmelser jämväl bleve erforderliga för kompenserande av den avdragsbefrielse, som för en del tjänstemän inträtt på grund av fullgjord 30-årig avgiftsplikt, hade det synts kommittén, som om införandet av ett nettolönesystem under då rådande förhållanden skulle bliva förenat med så stora svårigheter, att en åtgärd i sådant syfte tills vidare icke syntes kunna ifrågakomma. Kommittén hade därför för sin del ansett, att med ett ståndpunktstagande till frågan om netto- eller bruttolönesystem borde anstå, intill dess de praktiska förutsättningarna för genomförande av en eventuell reform i detta avseende längre fram kunde te sig gynnsammare.

Vid antagandet av civila avlöningsreglementet framhöll statsmakterna önskvärdheten i och för sig av en övergång till nettolönesystem men funno av skäl, som 1936 års lönekommitté anfört, frågan om genomförandet av ett sådant system tills vidare böra anstå.

Lönekommittén. Lönekommittén har ingått på en förutsättningslös prövning av förevarande spörsmål, därvid under bedömning kommit såväl de tidigare anförda skälen för eller emot ett nettolönesystem som vissa andra synpunkter, vilka enligt kommitténs mening äro av betydelse i sammanhanget. Resultatet härav är, att lönekommittén, med instämmande i de uttalanden om lämpligheten i och för sig av en övergång till nettolönesystem, som gjordes vid statsmakternas antagande av civila avlöningsreglementet, obetingat förordar, att den nu avsedda löneregleringen bygges på detta system. I enlighet härmed ha i de löneplaner, till vilka kommittén i föreliggande betänkande framlägger förslag, upptagits belopp avvägda på sådant sätt, att de skola utgå utan minskning med några såsom pensionsavdrag betecknade belopp.

Av de omständigheter, som föranlett kommitténs ställningstagande, nämner kommittén i första hand, att en tillämpning av nettolöneprincipen får anses medgiva en betydande rationalisering och förenkling av själva lönesystemet.

Till förklaring av vad lönekommittén härmed åsyftar anför kommittén följande.

I fråga om lönerelationen mellan tjänstemän med och utan pensionsrätt är det uppenbart att, såvitt fråga är om en bedömning i stort, avseende måste fästas vid om anställningsförmånerna utgöras av både lön och pension eller de enbart bestå i lön. Men då det gäller att närmare avvåga löneförmånerna, ligger det nära till hands att, för ernående av önskvärd reda och överskådlig-
het inom lönesystemet, företaga en inplacering av de olika personalgrup-
perna på en och samma kontantlöneskala. Genom att ett nettolönesystem in-
föres, kan det nuvarande förhållandet, att för extra ordinarie tjänstemän och
aspiranter tillämpas samma bruttolöneskalor men till följd av pensionsav-
dragen olika kontantlöneskalor — mellan vilka relationen är tämligen svår-
överskådlig — bringas att upphöra. Tillämpningen av en enhetlig kontant-
löneskala medför vidare att man, såsom kommittén i annat sammanhang
förutsätter skola ske, kan förbättra vikariatslönen, så att den motsvarar full
lön på den uppehållna tjänsten, en likställighet som knappast kunde genom-
föras, om den enligt bruttolöneprincipen skulle till följd av pensionsavdra-
gens inverkan medföra större kontantlön för vikarien än för ordinarie
tjänst innehavaren. Även i fråga om kontantlönerelationen mellan olika
tjänstemän med samma anställningsform måste det anses vara en fördel
att kunna tillämpa en enhetlig skala. Exempelvis är det enligt kommitténs
mening en tilltalande konsekvens av nettolönesystemet, att den s. k. snedd-
ningsregeln, som för närvarande utgör och enligt kommitténs förslag även
framdeles skall utgöra grundregeln för bestämmande av löneklassplacering
vid befordran, därigenom får innebörden, att befordringen medför minst lika
stor kontant löneökning som den, vilken erhålles genom löneklassuppflytt-
ning utan samband med befordran. Vad vidare angår den avvägning av lö-
nerna efter dyrhetsförhållanden, som innefattas i de automatiskt verkande
reglerna om rörligt tillägg och i lönebeloppens dyrortsgradering, synes det
vara naturligt, att en dylik avvägning får ha avseende på den kontant utgå-
ende lönen och således icke på en formell lön, som till en del innehålles och
alltså ej är tillgänglig för konsumtion. Det procenttal av 31, efter vilket rörligt
tillägg och kristillägg nu beräknas, och det procenttal av 25, som betecknar
den för närvarande i princip gällande lönespännvidden i dyrortshänseende,
äro, såvitt fråga är om den kontanta lönen, tillämpliga endast för de icke
pensionsberättigade tjänstemännen, under det att motsvarande siffror för
pensionsberättigade tjänstemän, såsom framgår av den såsom bilaga D foga-
de promemorian, äro 1 à 2 enheter större. Införandet av ett nettolönesystem
medför, att dyrtidskompensation och lönespännvidd komma att avse den
kontanta avlöningen och till sin storlek bli desamma oberoende av anställ-
ningsformen.

Också i fråga om sådana mera sekundära löneförmåner, som ställas i rela-
tion till den vid tjänstgöring under normala förhållanden utgående avlö-
ningen, är det enligt kommitténs mening lämpligt, att avvägningen sker på
grundval av den kontanta lönen. Detta gäller exempelvis i fråga om ersätt-
ning vid övertidsarbete. Och i den mån pensioneringen avser att möjliggöra
en levnadsstandard, vilken står i viss relation till den, som vederbörande
tjänsteman kunnat inneha såsom löntagare, förefalla goda skäl tala för att
pensionsbeloppet avvägas med hänsyn till tjänstemannens kontanta avlöning.

Lönekommittén, som sålunda funnit en utbyggnad av lönesystemet efter
nettolönetanken principiellt tilltalande, anser vidare de fördelar ur allmänt
administrativa förenklingssynpunkter, som tidigare anförts till stöd för över-

gång till nettolöneplaner, förtjänta att ytterligare understrykas. Härvid falla, framhåller kommittén, främst i ögonen de förenklingar, som vinnas ur redogörar- och revisionssynpunkt, vartill kommer, att nettolönesystemet erbjuder tjänstemannen större möjligheter att kontrollera lönebeloppets riktighet. I detta sammanhang påpekar kommittén, att antalet nu tillämpade kontantlöner för tjänstemän med dyrortsgraderad lön enligt verkställd beräkning uppgår till 2 449 — häri icke inräknat vissa i särskilda specialfall utgående belopp — medan lönesystemets anordnande enligt nettolöneprincipen i förening med den begränsning av löneklassernas antal, som kommittén funnit kunna genomföras främst genom att samma lönebelopp användas för civil och militär personal, skulle medföra, att antal kontantlöner för tjänstemän med dyrortsgraderad lön begränsades till 200 eller, för en och samma ortsgrupp, till 40. Härjämte understryker kommittén de besvär och olägenheter av mångahanda slag, som nödvändigheten att i avlöningshänseende taga hänsyn till pensionsavdragen i speciella fall medför.

Såsom förut berörts ha vid tidigare diskussioner om en övergång till nettolönesystem farhågor uttalats för att en sådan omläggning skulle kunna på ett sakligt icke motiverat sätt utöva inverkan på tjänstemännens framtida anställningsförmåner. Det har befarats att man framdeles skulle förbise, att lönerna satts lägre än som skolat ske, om pensionsavdragen bibehållits, samt att åtgärden skulle försvaga tjänstemännens ställning i pensionshänseende. Även vid de förhandlingar, som förts mellan lönekommittén och representanter för de av kommitténs utredningsarbete berörda personalgrupperna, ha vissa representanter givit uttryck för tvekan om nettolönesystemets önskvärdhet ur personalsynpunkt.

I anledning härav har lönekommittén — under erinran om att de nuvarande pensionsavdragen försäkringstekniskt sett täcka en förhållandevis mindre och på förhand icke fullt bestämd del av pensionskostnaderna — anfört följande.

Tjänstemännen ha emellertid enligt lönekommitténs mening lika god rätt till den väsentliga del av pensionerna, som ej täckes av pensionsavdragen utan är direkt grundad på anställningsförhållandet, som till den pensionsdel, vilken vid försäkringstekniska beräkningar visar sig motsvaras av nuvarande pensionsavdrag. Lönekommittén anser med utgångspunkt härifrån, att av ett nytt, på nettolönesystemet byggt avlöningsreglemente bör klart framgå, att ej endast lön utan även pension är en förmån, vilken utgår på grund av anställningen. Med hänsyn till vad vid de förda förhandlingarna i ämnet förekommit vill lönekommittén vidare göra det uttalandet, att löne-regleringens anordnande enligt nettolöneprincipen icke rimligen bör utöva någon inverkan på lösningen av frågan om en från personalhåll önskad samordning av den statliga och den enskilda pensioneringen bland annat avseende att vid den statliga pensioneringen göra förmånerna vid övergång till icke-statlig verksamhet fördelaktigare än nu.

Det från olika håll framförda önskemålet att lönerna för statstjänstemän och närstående personalgrupper skola anordnas på sådant sätt, att en jämförelse utan större svårighet kan ske mellan dessa löner och dem som utgå på den allmänna arbetsmarknaden, anser lönekommittén vara beaktansvärt. Detta önskemål bör enligt kommitténs mening behörigen tillgodoses genom

att publicering på lämpligt sätt sker av de belopp, som för här avsedda personalgrupper framkomma, då till nettolönerna läggas belopp, motsvarande befattningshavarnas tänkta avgifter för viss del av pensionerna, bestämd under hänsynstagande till vad på den allmänna arbetsmarknaden är brukligt i fråga om arbetsgivarnas och de anställdas pensionsavgifter. Härför erforderliga beräkningar böra lämpligen utföras i samband med den särskilda utredning angående pensionerna, som kommittén i annat sammanhang förordar.

Specialfrågor i samband med övergång till nettolönesystem. Lönekommittén har till behandling upptagit vissa mera speciella frågor, som äro förknippade med nettolönesystemets genomförande och som sammanhänga med att vissa tjänstemän för närvarande intaga en särställning i fråga om skyldigheten att vidkännas pensionsavdrag. I sitt betänkande (s. 52 o. f.) har kommittén lämnat en redogörelse för de fall, då sådan särställning föreligger. För en närmare orientering om dessa fall hänvisas till betänkandet. Lönekommittén har funnit, att den särställning i förut angivet hänseende, som vissa befattningshavare intaga, icke bör föranleda till att särbestämmelser meddelas annat än beträffande viss från enskilda järnvägar övertagen personal vid statens järnvägar. Beträffande sistnämnda personalgrupp anför kommittén följande.

Vad angår den från enskilda järnvägar övertagna personalen, skall enligt meddelad föreskrift allmänna tjänstepensionsreglementet, där ej Kungl. Maj:t annorlunda särskilt förordnar, äga tillämpning å dylik personal, under förutsättning att vederbörande ej är delägare i enskild pensionsinrättning eller förutvarande enskild pensionsinrättning, som övertagits av staten, samt att han ej vid den tidpunkt, då befattningen erhållits, uppnått den i allmänna tjänstepensionsreglementet angivna pensionsåldern. I samband med den reglering av pensionsförhållandena för vissa anställningshavare vid statens järnvägar, som genomförts den 1 juli 1945, har också huvuddelen av den från enskilda järnvägar övertagna personal, som ägt delaktighet i enskild pensionsinrättning, erhållit tillfälle att övergå på allmänna tjänste- och familjepensionsreglementenas tillämpning. Vissa hithörande tjänstemän torde dock alltså vara undantagna från reglementenas tillämpning. Enligt från järnvägsstyrelsen inhämtad uppgift synas för närvarande 11 befattningshavare på aktiv stat vara undantagna, vilka emellertid samtliga ägt att, om de så önskat, övergå på reglementenas tillämpning. I den mån dylika tjänstemän efter löner regleringen ha skyldighet att erlægga pensionsavgifter till enskilda kassor eller försäkringsanstalter bör nettolönesystemet för deras vidkommande på lämpligt sätt modifieras. Det kan således visa sig påkallat att för dylika befattningshavare komplettera nettolönen med ett särskilt lönstillägg eller att för dem meddela särskilda avlöningsbestämmelser, som ersätta de bestämmelser, vilka framgå som resultat av den allmänna löner regleringen. Ett slutligt ställningstagande till förevarande spørsmål läter emellertid först kunna ske, sedan närmare klarlagts, vilka sinsemellan skilda kategorier av befattningshavare det i fortsättningen kan komma att beröra. Ställningstagandet bör också föregås av en undersökning om vilka möjligheter som finnas att avveckla dessa tjänstemäns särställning i pensionshänseende och att inordna dem under de eljest för statstjänstemän tillämpliga pensionsbestämmelserna. Den erforderliga utredningen i ämnet synes lämpligen böra komma till stånd genom järnvägsstyrelsens försorg.

Budgetfrågor. Lönekommittén har i anslutning till sitt förslag om övergång till nettolönesystem berört frågan, i vad mån en dylik övergång medför behov av ändrade budgetära anordningar. Härom uttalar kommittén följande:

Såvitt lönekommittén kan finna inverkar ifrågavarande omläggning icke på sättet för bestridande av utgifterna för statstjänstemännens löner och pensioner. Avlöningsanslagen äro redan nu nettoberäknade, och pensionsutgifterna bestridas av särskilda riksstatsanslag eller, vad beträffar de affärsdrivande verken, av driftsmedel.

Vad däremot beträffar statsbidragsanslagen till avlöning åt lärarpersonalen vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet, äro dessa för närvarande bruttoberäknade. De belopp, som motsvara pensionsavdragen, avföras från dessa anslag och tillgodoföras statens pensionsanstalt, där de gå i avräkning mot det belopp, som eljest skolat vara erforderligt för att täcka anstaltens löpande pensionsutgifter. Förutom med pensionsavdragsbeloppen och vissa andra tillgängliga medel finansieras dessa utgifter med erforderligt belopp från anslag under tolfte huvudtiteln. Det synes naturligt, att en övergång till nettolönesystem medför de förändringarna, att ifrågavarande statsbidragsanslag beräknas netto och att, då någon inleverering till pensionsanstalten av pensionsavdragsbeloppen ej skulle förekomma, anslaget till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt undergår erforderlig höjning. Nämnas må, att riksräkenskapsverket i ett den 18 oktober 1945 dagtecknat remissyttrande, utan att i detta sammanhang ingå på nettolönefrågan, framställt förslag om en dylik omläggning i fråga om anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor. I yttrande häröver anförde statens pensionsanstalt att — med hänsyn till att löne- och pensionsbestämmelserna för folk- och småskollärare numera nära överensstämde med motsvarande bestämmelser för befattningshavare i statens tjänst och i betraktande av att överensstämmelse rådde jämväl i fråga om systemet för finansiering av pensioneringskostnaderna — så länge det nuvarande finansieringssystemet tillämpades i och för sig intet syntes vara att erinra mot den av riksräkenskapsverket ifrågasatta ändringen av förfaringssättet för redovisning av nämnda lärares pensionsavdrag. En sådan ändring skulle för övrigt för pensionsanstalten möjliggöra en noggrannare förutberäkning av det såsom bidrag till anstaltens pensioneringskostnader erforderliga anslaget, detta enär härvid skulle elimineras det osäkerhetsmoment, som visat sig föreligga i att redovisningen av pensionsavdragen företedde vissa ojämnheter från budgetår till budgetår. Samma förfaringssätt kunde tänkas bära komma till användning jämväl med avseende å vissa andra grupper av befattningshavare, däribland sådana, vilkas huvudmän hade att till pensioneringskostnaderna lämna bidrag, vilka avdroges vid utbetalningen av statsbidrag till lärarlönerna. Emellertid inginge i 1944 års pensionsutredningsuppdrag en omprövning av frågan om finansieringen av statens pensionsanstalts verksamhet, och det kunde ifrågasättas, om icke med en eventuell ändring av sättet för redovisning av folk- och småskollärares pensionsavdrag borde anstå, till dess ställning tagits till spörsmålet om sättet för finansieringen av anstaltens pensionsverksamhet. I 1946 års statsverksproposition har (VIII h. t., s. 317) förklarats, att den av riksräkenskapsverket ifrågasatta omläggningen icke för det dåvarande borde genomföras. Lönekommittén — som ej har anledning ingå på spörsmålet om redovisningen av pensionsbidragen från annan personal än som avses skola falla under löneregleringen eller av huvudmansavgifterna — anser emellertid förevarande spörsmål komma i sådant ändrat läge vid införandet av nettolönesystem, att en övergång till nettoredovisning kan av kommittén förordas.

Yttrandena. Samtliga hörda myndigheter ha antingen tillstyrkt förslaget om övergång till nettolönesystem eller lämnat förslaget utan erinran. Beträffande spörsmålet, i vad mån särskilda bestämmelser borde meddelas för de befattningshavare, som intaga en särställning i fråga om skyldighet att vidkännas pensionsavdrag (avgifter), ha dock vissa myndigheter varit av annan mening än lönekommittén.

I sistberörda fråga har sålunda *telegrafstyrelsen* anfört följande.

Den av lönekommittén hävdade meningen, att vid övergång till nettolöner hänsyn icke bör tagas till det förhållandet, att vissa tjänstemän äro helt eller delvis befriade från pensionsavdrag, kan styrelsen icke finna vara förenlig med rättvisa och billighet.

Vad angår tjänstepensionsavdragen är för närvarande enligt övergångsbestämmelse till allmänna tjänstepensionsreglementet sådan ordning gällande, att den, som före reglementets ikraftträdande vunnit befrielse från skyldighet att vidkännas pensionsavdrag, även i fortsättningen skall vara befriad från dylika avdrag, samt att den, som enligt tidigare bestämmelser skulle inom vissa år ha blivit befriad från pensionsavdrag, i fortsättningen skall åtnjuta befrielse från viss del av avdragen. Ehuru genom nyssnämnda reglemente en icke obetydlig höjning av tjänstepensionsbeloppen ägde rum, respekterades dock den avgiftsbefrielse, vissa äldre tjänstemän fått åtnjuta. Enbart önskemålet att övergå till nettolönesystem och att genomföra detta hundra procentigt på en gång synes styrelsen icke utgöra tillräckligt skäl för att genom påläggande av ny avdragsplikt beröva de ifrågavarande äldre tjänstemännen en avsevärd del av den löneförbättring, som löneregleringen avser att skänka.

Vad familjepensionsavdragen beträffar, är i överenskommelse den 17 december 1936 mellan å ena sidan staten och å andra sidan fullmäktige för telegrafverkets änke- och pupillkassa angående statens övertagande av nämnda kassas rörelse avtalat dels om fortsatt tillämpning av kassans bestämmelser angående befrielse från familjepensionsavdrag efter viss tid, dels om bibehållande i viss utsträckning av de avdragsbelopp, som tillämpats av kassan och vilka i vissa lönegrader voro högre än de allmänt gällande. De något högre avdragen ansågos bli kompenserade genom den kortare avdrags tiden. Om nettolönesystemet nu skulle bli tillämpat undantagslöst, ginge vissa tjänstemän vid telegrafverket förlustiga den compensation, som de högre avdragen böra berättiga till.

Överenskommelsen, vilken i nyssnämnda avseenden gäller delägarna i nämnda kassa, har i sina huvuddrag återgivits i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 692) med vissa särskilda övergångsbestämmelser till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena. I kungörelsen ha bestämmelserna i fråga givits tillämpning även å de kvinnliga befattningshavare, som omedelbart före den 1 juli 1937 innehade ordinarie anställning vid telegrafverket. Det synes styrelsen påkallat, att den mellan staten och kassan träffade överenskommelsen vederbörligen beaktas och att den avtalsenliga avdragsbefrielser bibehålles.

Järnvägsstyrelsen har beträffande ifrågavarande spörsmål gjort följande uttalande.

Kommittén har i betänkandet uttalat, att vid införandet av nettolönesystemet hänsyn icke bör tagas till att de tjänstemän, som äro helt eller delvis befriade från pensionsavdrag, erhålla mindre löneökning än övriga tjänstemän. Ehuru förstnämnda tjänstemän i allt fall få en viss löneökning och även

om hänsyn toges till den av kommittén föreslagna pensionsökningen, måste det dock enligt styrelsens mening vara mindre tilltalande, att vissa tjänstemän erhålla mindre kontant löneökning än andra i samma löneställning.

Vad statens järnvägar beträffar har en utredning givit vid handen, att omkring 1 500 tjänstemän äro helt eller delvis befriade från tjänstepensionsavdrag och omkring 100 helt befriade från familjepensionsavdrag. Sammanlagda beloppet av de avdrag, från vilka nämnda tjänstemän under sin återstående tjänstetid skulle vara befriade vid fortsatt tillämpning av nu gällande bestämmelser, uppgår till omkring 600 000 kronor. En övergångsbestämmelse, som tillförsäkrar dessa tjänstemän rätt till personligt lönetillägg såsom kompensation för den uteblivna löneökningen, kan anses vara motive-rad jämväl med hänsyn till att de redan till större delen eller helt erlagt vederbörliga avgifter för sin pensionering.

Allmänna lönenämnden har ansett, att vad lönekommittén anført angående specialfrågor i samband med övergång till nettolönesystem i vissa fall icke syntes tillräckligt beakta de konsekvenser, som kommitténs förslag medförde för den enskilda tjänstemannen. Frågan om behovet av övergångsbestämmelser syntes därför böra tagas under förnyat överbäggande. En möjlighet syntes vara att övergångsvis tillämpa den bruttoavlöningstabell, som enligt lönekommitténs mening borde utarbetas.

Försvarets civilförvaltning har fäst uppmärksamheten på vissa befattningshavare, som enligt civilförvaltningens mening vid nettolönesystemets genomförande böra erhålla visst tillägg utöver nettolönen med hänsyn till de för dem rådande pensionsförhållandena. De befattningshavare, som civilförvaltningen härvidlag åsyftar, äro apotekare och farmacie kandidater, tjänstgörande vid militärapoteket. Dessa tillsättas medelst förordnande tills vidare för en tid av högst tre år i sänder och åtnjuta arvode, motsvarande lön i viss lönegrad. I gällande personalförteckning äro ifrågavarande befattningshavare upptagna såsom ordinarie, medan deras avlöningar i den för militärapoteket fastställda avlöningsstaten icke äro betecknade såsom avlöningar till ordinarie tjänstemän. Här avsedda befattningshavare äro — i motsats till de i telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens yttranden avsedda — icke berättigade till statlig pension utan ha tillförsäkrats pension från apotekarpensioneringsfonderna, varvid staten till dessa fonder inbetalar viss årlig avgift. Från arvodenä skall avdrag göras med belopp motsvarande tjänste- och familjepensionsavdragen för vederbörlig lönegrad, minskat med ett belopp motsvarande vad vederbörande jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 3 augusti 1929 angående pensionering av apotekens farmaceutiska personal samt reglementet den 1 juli 1940 för apotekarkårens livränte- och pensionskassa visar sig hava utgivit i personliga pensionsavgifter för egen eller efterlevandens pensionering till apotekarpensioneringsfonderna. Civilförvaltningen har för sin del förordat, att ifrågavarande personal — därest den nuvarande anställningsformen för densamma skall bibehållas — utöver nettolönen erhåller ett belopp, motsvarande vad personalen utgivit i obligatoriska pensionsavgifter till apotekarpensioneringsfonderna.

Beträffande den av lönekommittén föreslagna publiceringen av de belopp, som framkomma då till nettolönerne läggas belopp, motsvarande befattnings-

havarnas tänkta avgifter för viss del av pensionerna, har *riksräkenskapsverket* uttalat, att ämbetsverket funne en dylik publicering obehövlig.

Slutligen har *statens pensionsanstalt* framlagt förslag till vissa åtgärder i fråga om den av pensionsanstalten administrerade pensioneringen, vilka påkallades av en övergång till nettolönesystem.

Min principiella inställning till frågan om införandet av ett nettolönesystem har jag tidigare i olika sammanhang haft tillfälle klarlägga. I propositionen nr 263 till 1938 års riksdag med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m. framhöll jag sålunda, att jag vid tillsättandet av 1936 års lönekommitté uttalat den förhoppningen, att det skulle visa sig möjligt att vid utredningen komma fram till ett nettolönesystem, och att jag funne i och för sig önskvärt att, då en allmän omreglering av tjänstemännens löner skulle äga rum, även frågan om införandet av nettolönesystemet kunde vinna sin lösning. Det syntes mig emellertid — även med hänsyn till erlagda retroaktiva avgifter — icke skäligen, att de särskilda förmåner i pensionsavdrags-hänseende, som i förhållande till andra befattningshavare genom överenskommelser mellan staten och enskilda familjepensionskassor tillförsäkrats i första hand förutvarande delägare i kassorna, skulle bortfalla i samband med den genom löneregleringen generellt uppnådda löneförbättringen, vilken i vissa fall icke täckte berörda förmåner. Då en övergång till nettolönesystem vid ifrågavarande tid därför skulle medföra behov av omfattande specialbestämmelser för befattningshavare, vilka innehaft en fördelaktigare ställning än tjänstemän i allmänhet i fråga om skyldighet att vidkännas pensionsavdrag (avgifter), anslöt jag mig till 1936 års lönekommittés uppfattning, att med ett ståndpunktstagande till frågan om netto- eller bruttolönesystem borde anstå.

Då nu 1945 års lönekommitté efter förhandlingar med de berörda personalorganisationerna framlägger förslag om nettolönesystemets genomförande, befinner sig förenämnda spörsmål i ett helt annat läge än vid den förra löneregleringen. Genom den föreslagna löneregleringen komma nuvarande avlöningsbelopp att undergå icke obetydliga höjningar även för de befattningshavare, vilka äro befriade från pensionsavdrag eller endast vidkännas reducerat avdrag. Att under sådana omständigheter för dessa befattningshavares del införa särskilda föreskrifter i syfte att också i fortsättningen tillförsäkra dem speciella förmåner, synes mig icke vara påkallat. Beträffande nu avsedda tjänstemän må vidare framhållas, att de efter en förhållandevis kort tjänstgöring under den nya löneregleringsperioden torde komma i åtnjutande av den förhöjning av pensionsnivån, som är avsedd att företagas parallellt med löneregleringen. Vad åter angår de tjänstemän, vilka äro eller varit delägare i enskilda pensionskassor, vilka övertagits av staten, må framhållas, att även familjepensionerna avses skola höjas och att det inför en sådan höjning förefaller sakligt befogat att likställa dessa tjänstemän med de övriga.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till det anförda förordar jag, att ett nettolönesystem nu genomföres. Särbestämmelser synas kunna ifrågakomma endast såvitt angår vissa statliga befattningshavare, som i motsats till de förut berörda äro undantagna från de statliga pensionsreglementenas tillämpning. Hit hör den i lönekommitténs betänkande berörda personal vid statens järnvägar, som övertagits från enskilda järnvägar utan att ha övergått på allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena och som efter löneregleringens ikraftträdande har skyldighet att erlagga pensionsavgifter till enskilda kassor eller försäkringsanstalter. I likhet med lönekommittén anser jag en utredning genom järnvägsstyrelsens försorg böra verkställas, huruvida det kan anses påkallat att för ifrågavarande befattningshavares del komplettera nettolönen med ett särskilt lönetillägg eller att för dem meddela särskilda avlöningsbestämmelser.

Beträffande de i försvarets civilförvaltnings yttrande berörda befattningshavarna vid militärapoteket synas i viss mån enahanda förhållanden föreligga som i fråga om nyssnämnda personal vid statens järnvägar. Jag är för närvarande icke beredd att taga ställning till frågorna, huruvida den för förstnämnda befattningshavare gällande anställningsformen, vilken icke förutsatts i gällande avlöningsreglementen, bör ändras eller huruvida särskilda åtgärder i avlöningshänseende böra vidtagas för deras vidkommande med anledning av nettolönesystemets genomförande. Spörsmålen härom torde efter det vederbörliga utredningar verkställts i sinom tid få underställas riksdagens prövning.

I likhet med lönekommittén anser jag lämpligt, att publicering sker av de belopp, som framkomma då till nettolönerna läggas belopp, motsvarande befattningshavarnas tänkta avgifter för viss del av pensionerna, bestämd under hänsynstagande till vad på den allmänna arbetsmarknaden är brukligt i fråga om arbetsgivarnas och de anställdas avgifter.

Statens pensionsanstalts förslag om vissa av en övergång till nettolönesystem påkallade åtgärder i fråga om den av anstalten administrerade pensioneringen, har jag icke ansett böra upptagas till prövning i detta sammanhang.

Även i de delar, i vilka lönekommitténs förslag angående övergång till nettolönesystem här icke särskilt berörts, giver jag förslaget min anslutning.

Löneplanernas antal. Lönegrader och löneklasser.

Löneplanernas antal. Inom de områden, som 1945 års lönekommittés uppdrag avser, gälla, om man bortser från löneplanen för det kontraktsanställda manskapet, icke mindre än 25 löneplaner. I 19 av dessa äro lönerna dyrortsgraderade; i 6 är så icke fallet. I 14 av löneplanerna med dyrortsgraderade löner tillämpas samma löneklasssystem. Vilka dessa löneplaner äro framgår av följande sammanställning:

Löneförfattningar m. m.	Löneplanens beteckning	Löneplanen är tillämplig å nedan angivna tjänstemän	Löneplanen omfattar följande löneklasser
Civila avlöningsreglementet	A	Civila statstjänstemän, tillsatta medelst fullmakt eller konstitutorial	1—37
›	E	Rektorer m. fl., tillsatta medelst förordnande för viss tid	28—37
Civila icke-ordinariereglementet	Eo	Civila extra ordinarie statstjänstemän	a—32
›	Ex	Civila extra statstjänstemän och aspiranter	c—22
Särskilda avlöningsbestämmelser för extra ordinarie vård- och ekonomipersonal	V	Civila extra ordinarie statstjänstemän	e—8
›	MV	›	e—8
›	Ek	›	g—1
›	U	›	e—1
Militära avlöningsreglementet	Ca	Civilmilitära och civila beställningshavare, tillsatta medelst fullmakt	1—33
Militära icke-ordinariereglementet	M Eo	Civila och civilmilitära extra ordinarie statstjänstemän	a—32
›	M Ex	Civila och civilmilitära extra statstjänstemän	c—26
Avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna	K	Ordinarie, extra ordinarie och extra lärare vid de högre kommunala skolorna	1—26
Folkskolans avlöningsreglemente	L	Ordinarie och extra ordinarie lärare vid folkskolan m. fl.	1—21
Avlöningsreglementet för de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa m. fl.	S	Ordinarie och extra ordinarie befattningshavare vid statsunderstödda skolor för bildbara sinnesslöa m. fl.	8—26

De återstående 5 löneplanerna med dyrortsgraderade löner äro angivna i följande tablå:

Löneförfattningar	Löneplanens beteckning	Löneplanen är tillämplig å nedan angivna tjänstemän
Militära avlöningsreglementet	Oa	Officerare, tillsatta medelst fullmakt
›	UO	Underofficerare, tillsatta medelst fullmakt
›	Oc	Fänrikar (i extra ordinarie anställning)
›	UEo	Extra ordinarie underofficerare
Manskapsavlöningsreglementet	Mb	Manskap i vissa särskilda beställningar, tillsatta medelst konstitutorial

Löneklassbeloppen i dessa 5 löneplaner skilja sig från löneklassbeloppen i de först redovisade 14 löneplanerna. Löneplanerna Oa och UO äro tillämpliga jämväl på innehavare av beställningar, vid vilka utgår arvode i stället för lön.

De löneplaner, som innehålla icke dyrortsgraderade löner, bilda två grupper. I den ena gruppen omfattar varje lönegrad en enda löneklass med ett enda lönebelopp. I den andra gruppen omfattar lönegraden flera löneklasser, och löneklassbeloppen äro olika för olika lönegrupper. Vilka löneplaner, som den förra gruppen omfattar, framgår av följande sammanställning:

Löneförfattningar	Löneplanens beteckning	Löneplanen är tillämplig å nedan angivna tjänstemän	Lönebeloppen variera mellan (kronor)
Civila avlöningsreglementet	B	Civila statstjänstemän, tillsatta medelst fullmakt	14 000—18 000
» »	C	Civila statstjänstemän, tillsatta medelst förordnande för viss tid eller tills vidare	9 000—36 000
Militära avlöningsreglementet	Ob	Officerare, tillsatta medelst fullmakt eller förordnande för viss tid	15 000—24 000
Militära avlöningsreglementet	Cb	Civilmilitära beställningshavare, tillsatta medelst fullmakt eller förordnande för viss tid	14 000—20 000
Civila icke-ordinariereglementet	B	Extra ordinarie statstjänstemän	14 000—18 000

De löneplaner, där lönegraden omfattar flera löneklasser och lönebeloppen äro olika för olika lönegrupper, avse provinsialläkare och distriktsveterinärer.

Vissa tjänstemän, å vilka civila avlöningsreglementet är tillämpligt, åtnjuta lön med belopp som särskilt anges i reglementet och alltså icke ingå i någon löneplan. Detta gäller för justitieråd och regeringsråd (årslön 22 000 kronor), landshövdingar (årslön 22 000 kronor), vissa professorer vid konsthögskolan (årslön 13 500 eller 10 500 kronor), en professor vid musikhögskolan (årslön 10 500 kronor) samt huvudlärare vid konstfackskolan (årslön 10 000 kronor).

Lönekommittén. Lönekommittén föreslår, att alla dyrortsgraderade löneplaner sammanföras i en enda löneplan. Förutsättning härför är att, såsom kommittén i ett följande sammanhang föreslår, den nu förefintliga skillnaden mellan löneklassbeloppen i de dyrortsgraderade löneplanerna försvinner.

Beträffande den grupp icke dyrortsgraderade löneplaner, där varje lönegrad omfattar en enda löneklass med ett enda lönebelopp, föreslår kommittén, att dessa löneplaner sammanföras till en allmän löneplan för icke dyrortsgraderade löner. Vidare föreslår kommittén, att jämväl lönerna för de tjänstemän, vilka för närvarande åtnjuta lön med i civila avlöningsreglementet särskilt angivna belopp, skola utgå enligt ifrågavarande allmänna löneplan.

Såvitt nu kan bedömas måste, enligt vad kommittén uttalar, speciella löneplaner bibehållas för provinsialläkare och distriktsveterinärer.

För att angiva de lönebelopp, som gälla för statstjänstemännen och de kommunalanställda lärare, om vilka här är fråga, skulle det således enligt

lönekommitténs förslag vara tillräckligt med en allmän löneplan för dyrortsgraderade löner, en allmän löneplan för icke dyrortsgraderade löner samt två speciella löneplaner. Dessa löneplaner finner kommittén lämpligen kunna betecknas med nr 1—4. I nu föreliggande betänkande behandlas endast de båda förstnämnda löneplanerna.

Lönegrader och löneklasser. I fråga om lönegradsbeteckningarna erinrar lönekommittén, att de statliga tjänsterna för närvarande erhålla samma lönegradsbeteckning som den löneplan, enligt vilken lön skall utgå. Under hänvisning till de förut intagna sammanställningarna framhåller kommittén, hur föga följdriktiga dessa lönegradsbeteckningar äro. Det har synts kommittén lämpligt att genom lönegradsbeteckningarna särskiljas:

- a) de tjänster, vid vilka lön utgår enligt skilda löneplaner,
- b) de tjänster, för vilka gälla olika anställningsformer, samt
- c) civila och militära tjänster.

Däremot har kommittén ansett tillräcklig anledning saknas att genom lönegradsbeteckningen särskilja civila och civilmilitära tjänster, något som icke heller är möjligt med nuvarande lönegradsbeteckningar.

Efter att ha påpekat, att kommittén i det följande med civila tjänster avser även civilmilitära tjänster, anför kommittén beträffande lönegradsbeteckningarna följande.

Ett allmänt önskemål är, att lönegradsbeteckningarna äro lätta att skriva och ej innehålla större antal bokstäver än som är nödvändigt.

Lämpligt synes vara, att civila och militära tjänster skiljas från varandra genom att de betecknas med respektive C och M.

Inom varje sådan grupp bör härefter uppdelning ske efter anställningsformer och löneförhållanden som nedan visas:

Anställningsform	Lönegradsbeteckning för tjänster med lön enligt			
	löneplan nr 1		löneplan nr 2	
	civila	militära	civila	militära
<i>Ordinarie anställning.</i>				
Fullmakt eller konstitutorial	Ca	Ma	Co	Mo
Förordnande för viss tid	Cb	(Mb)	Cp	Mp
Förordnande för begränsad anställningstid	(Cc)	(Mc)	Cq	(Mq)
Förordnande tills vidare	(Cd)	Md	Cr	(Mr)
<i>Icke-ordinarie anställning.</i>				
Förordnande såsom extra ordinarie	Ce	Me	Cs	(Ms)
Förordnande såsom aspirant	Cf	(Mf)	(Ct)	(Mt)

De lönegradsbeteckningar, som i tabellen äro satta inom parentes, komma icke — i varje fall icke för närvarande — till användning.

För provinsialläkare och distriktsveterinärer skulle behövas särskilda beteckningar, lämpligen Coa och Cob. De ordinarie kommunala lärartjänsterna böra erhålla lönegradsbeteckningen Ca, ehuru de icke tillsättas medelst full-

makt eller konstitutorial. Detsamma bör gälla de ordinarie befattningshavarna vid statsunderstödda skolor för bildbara sinnesslöa.

Kommittén behandlar härefter varje särskild grupp med gemensam lönegradsbeteckning av de tjänster, vid vilka lönen skulle utgå enligt löneplan nr 1, d. v. s. enligt den dyrortsgraderade löneplanen.

1. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Ca.* Denna lönegradsbeteckning skall enligt lönekommitténs förslag tillkomma de tjänster, som nu ha lönegradsbeteckningarna A, Ca, KO, LO och SO. Om här avsedda tjänster anför kommittén, bland annat, följande.

För tjänster med lönegradsbeteckningen A finnas 34 lönegrader med tillhoppa 37 löneklasser. För tjänster med de övriga lönegradsbeteckningarna finnes ett mindre antal lönegrader, som äro helt lika A-lönegraderna med samma ordningsnummer.

Varje lönegrad, som har lägre ordningsnummer än 20, innehåller 5 löneklasser. De högre lönegraderna innehålla, var och en, 4 löneklasser. För kvinnliga befattningshavare vid folkskolan, vid de högre kommunala skolorna och vid skolorna för bildbara sinnesslöa tillämpas dock icke den högsta löneklassen i vederbörande lönegrad.

I lönekommitténs direktiv har, främst för de lägre gradernas del, påpekats, att de statsanställda till följd av det statliga lönesystemets utformning i början av sin bana äro förhållandevis sämre ställda än närmast motsvarande anställningshavare på allmänna arbetsmarknaden, även om de skulle komma över dessa, när de nå slutlönen i respektive befattningar. Lönekommittén anser sig böra förorda, att lönegraderna skola omfatta högst fyra löneklasser genom att lägsta löneklassen strykes för de lägre lönegraderna. Härigenom erhålles för begynnelselöneklassen i ifrågavarande lönegrader en löneökning utöver den som följer av de nya lönebelopp, vilka lönekommittén i annat sammanhang förordar. Då tidsintervallen för uppflyttning i högre löneklass anses böra bibehållas vid tre år, får också begränsningen av antalet löneklasser till resultat att slutlön kan uppnås tre år tidigare än vad nu är fallet.

Såsom nyss angavs, tillämpas icke den högsta löneklassen i vederbörande lönegrad å kvinnliga befattningshavare vid folkskolan, vid de högre kommunala skolorna och vid skolorna för bildbara sinnesslöa. Lönekommittén förordar, att ifrågavarande kvinnliga befattningshavare vid lönereglerngens ikraftträdande erhålla rätt att åtnjuta lön jämväl enligt lönegradens högsta löneklass.

Beträffande lönegradernas antal vill lönekommittén framhålla, att det visserligen i och för sig kan ifrågasättas, om tillräckliga skäl föreligga att fördela tjänsterna på ett så stort antal lönegrader som nu är fallet. Då emellertid en allmän saklig omprövning av lönegradsplaceringarna icke ingår i lönekommitténs uppdrag, innebär kommitténs förslag icke någon principiell ändring i förevarande hänseende. En viss omreglering måste dock vidtagas på grund av förslaget om begränsning av antalet löneklasser i de lägre lönegraderna. Detta förslag föranleder nämligen, att nuvarande 19 lönegraden måste utgå. I nämnda lönegrad äro endast ett fåtal tjänster placerade. Lönekommittén har vid sina beräkningar utgått från, att dessa tjänster böra vid lönereglerngens genomförande jämnställas med de tjänster, som nu tillhöra 18 lönegraden, men förutsätter att denna fråga underkastas en närmare prövning i samband med remissbehandlingen av förevarande betänkande.

På grund av vad sålunda anförts borde antalet lönegrader med beteckning-

en Ca utgöra 33 med tillhoppa 36 löneklasser. Den lägsta av löneklasserna skulle motsvara den nuvarande andra löneklassen. På löneplanen nr 1 måste emellertid, såsom skall närmare beröras vid behandlingen av den grupp av tjänster, som skulle erhålla lönegradsbeteckningen Ce, under sistnämnda löneklass upptagas 4 lägre löneklasser, avsedda för 4 lönegrader, som äro lägre än Ca-lönegraderna. Dessa fyra lönegrader erfordras för vissa extra ordinarie befattningar, som sakna motsvarighet i ordinarie befattningar. Lönekommittén anser sig visserligen icke böra ingå på frågan, huruvida vissa tjänster skola vara ordinarie eller extra ordinarie. Lönesystemet bör dock enligt kommitténs mening uppbyggas så, att det icke förhindrar ordinarie anställning även i de lägsta lönegraderna. Antalet lönegrader med beteckningen Ca bör med hänsyn härtill utgöra 37.

Av en å nästa sida intagen tabell framgå de nya lönegraderna, vilka löneklasser envar av dem skulle omfatta, dessa löneklassers närmaste motsvarighet på nuvarande löneplaner samt hur tjänstemännen skulle inplaceras i de nya lönegraderna.

2. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Cb.* Denna lönegradsbeteckning skall enligt kommitténs förslag tillkomma de tjänster, som nu ha lönegradsbeteckningen E. Härom anför kommittén närmare.

För dessa tjänster finnas nu 14 lönegrader, av vilka 3 icke tagas i anspråk. Varje lönegrad omfattar en viss löneklass i löneplanen A. Då vissa lönegrader omfatta samma löneklass, utgör löneplansbeloppens reella antal 10. Av dessa användas 9. När olika lönegrader omfatta samma löneklass, skilja sig lönegradernas pensionsunderlag och därför också deras pensionsavdrag från varandra. Vid övergång till nettolönesystem böra emellertid lönebeloppen för tjänster, som nu tillhöra sist avsedda lönegrader, bliva lika stora. Huruvida alltjämt olika pensionsunderlag böra gälla, får upptagas till övervägande vid de nya pensionsbestämmelsernas utformning. Denna fråga bör enligt lönekommitténs mening icke påverka lönegradernas antal.

Antalet lönegrader med beteckningen Cb borde alltså utgöra 9. Lönekommittén vill emellertid förorda, att detta antal utökas till 14 och får till stöd härför åberopa följande.

Utmärkande för de tjänster, som nu ha lönegradsbeteckningen E, är, att lönen vid dem är dyrortsgraderad ehuru de tillsättas medelst förordnande för viss tid. Och ändå befinna de sig i lönelägen, som motsvara andra tjänsters med icke dyrortsgraderade löner, vilka tillsättas på samma sätt. I samma lönelägen befinna sig också tjänster med dyrortsgraderade löner, som tillsättas genom fullmakt eller konstitutorial. Det synes lämpligt, att inom lönesystemet finnes spelrum för olika anställningsformer, så att i de olika fallen alltid den lämpligaste kan väljas. Lönesystemet bör redan från början uppbyggas med tanke härför. Huruvida för civilförvaltningen — utöver de nuvarande E-tjänsterna — behov kan anses förefinnas av förordnandetjänster med dyrortsgraderad lön kan icke med säkerhet bedömas utan en särskild prövning av de olika fallen. Det faller icke inom lönekommitténs uppdrag att ingå på en sådan prövning. Dock synes det sannolikt att en sådan avlöningsform i vissa fall skulle vara ändamålsenlig. Om flera i princip likvärdiga tjänster finnas på olika dyrorter och de med hänsyn härtill anses böra förenas med olika stora löner, synes det naturligt att lönedifferentieringen icke genomföres genom att tjänsterna placeras i olika lönegrader utan genom deras inplacering i en lönegrad, som inrymmer dyrortsgraderade löner. På grund av vad sålunda anförts bör möjlighet öppnas att i de lägen, där den dyrortsgrupperade och den icke dyrortsgrupperade löneplanen sam-

Lönegrad		Vidstående löne- klassers närmaste motsvarighet på nuvarande lönepla- nerna A m. fl., löneklasserna nr	I lönegraden placeras tjänstemän, som enligt nuvarande terminologi tillhöra nedan angiven lönegrad och löneklass
nr	omfattar löneklasserna nr		
1	1— 4	(c—a), 1	
2	2— 5	(b, a), 1, 2	
3	3— 6	(a), 1—3	
4	4— 7	1— 4	
5	5— 8	2— 5	A, Ca 1: 1— 5
6	6— 9	3— 6	› › 2: 2— 6
7	7—10	4— 7	› › 3: 3— 7
8	8—11	5— 8	› › 4: 4— 8
9	9—12	6— 9	› › 5: 5— 9
10	10—13	7—10	› › 6: 6—10
11	11—14	8—11	› › 7: 7—11
12	12—15	9—12	› › 8: 8—12
13	13—16	10—13	› › , LO 9: 9—13
14	14—17	11—14	› › 10: 10—14
15	15—18	12—15	› › , SO 11: 11—15
16	16—19	13—16	› › 12: 12—16
17	17—20	14—17	› › 13: 13—17
18	18—21	15—18	› › , SO 14: 14—18
19	19—22	16—19	› › , SO 15: 15—19
20	20—23	17—20	› › , KO, LO 16: 16—20
21	21—24	18—21	› › , LO, SO 17: 17—21
22	22—25	19—22	› › , KO 18: 18—22; A, Ca, SO 19: 19—23
23	23—26	20—23	› › 20: 20—23
24	24—27	21—24	› › , KO, SO 21: 21—24
25	25—28	22—25	› › 22: 22—25
26	26—29	23—26	› › , KO, SO 23: 23—26
27	27—30	24—27	› › 24: 24—27
28	28—31	25—28	› › 25: 25—28
29	29—32	26—29	› › 26: 26—29
30	30—33	27—30	› › 27: 27—30
31	31—34	28—31	› › 28: 28—31
32	32—35	29—32	› › 29: 29—32
33	33—36	30—33	› › 30: 30—33
34	34—37	31—34	› › 31: 31—34
35	35—38	32—35	› › 32: 32—35
36	36—39	33—36	› › 33: 33—36
37	37—40	34—37	› › 34: 34—37

manfalla, alternativt inrätta förordnandetjänster med icke dyrortsgraderad och med dyrortsgraderad lön. Till de sistnämnda skulle de nuvarande E-tjänsterna höra.

Enligt det förslag till nya löneplaner, som kommittén i det följande framlägger, motsvarar det lägsta beloppet på den icke dyrortsgraderade löneplanen (löneplanen nr 2) närmast lönebeloppet å 5-ort i 27 löneklassen i den

dyrortsgraderade löneplanen (löneplanen nr 1). Första lönegraden med beteckningen Cb bör därför enligt lönekommitténs uppfattning omfatta sistnämnda löneklass, medan de övriga lönegraderna böra omfatta de därefter följande löneklasserna i löneplanen nr 1, allt på sätt framgår av följande tabell.

Lönegrad		Lönegrad		Lönegrad	
nr	omfattar löneklassen med följande nr å löneplan nr 1	nr	omfattar löneklassen med följande nr å löneplan nr 1	nr	omfattar löneklassen med följande nr å löneplan nr 1
1	27	6	32	11	37
2	28	7	33	12	38
3	29	8	34	13	39
4	30	9	35	14	40
5	31	10	36		

De nuvarande tjänsterna med lönegradsbeteckningen E skola enligt kommitténs förslag inplaceras i de nya lönegraderna på följande sätt:

Lönegrad nr	T j ä n s t e r
5	Rektor vid hantverksskola för blinda, föreståndare för tekningslärarinstitutet
6	Rektor i avlöningsgrupp IV vid dövstumskola
7	Rektor i avlöningsgrupp IV vid realskola eller i avlöningsgrupp III vid dövstumskola, rektor vid vårdanstalt för blinda med komplicerat lyte
8	Rektor i avlöningsgrupp III vid realskola, småskoleseminarium eller navigations-skola eller i avlöningsgrupp II vid dövstumskola
9	Rektor i avlöningsgrupp II vid realskola, småskoleseminarium eller navigations-skola
10	Rektor i avlöningsgrupp I vid realskola eller navigationsskola
11	Rektor i avlöningsgrupp III vid högre allmänt läroverk, folkskoleseminarium eller tekniskt läroverk, rektor vid institutet och förskolan för blinda
12	Rektor i avlöningsgrupp II vid högre allmänt läroverk eller tekniskt läroverk, rektor vid konstfackskolan
13	Rektor i avlöningsgrupp I vid högre allmänt läroverk, folkskoleseminarium eller tekniskt läroverk, rektor vid försvarets läroverk

3. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Ce.* Denna lönegradsbeteckning skall enligt kommitténs förslag tillkomma de tjänster, som ha lönegradsbeteckningarna Eo, V, MV, Ek, U, MEo, KEo, LEo och SEo. Beträffande ifrågavarande tjänster anför kommittén.

För tjänster med lönegradsbeteckningarna Eo och MEo finnas 30 lönegrader med tillhopa 33 löneklasser. Den lägsta löneklassen betecknas a. För tjänster med lönegradsbeteckningarna KEo, LEo och SEo finnes ett mindre antal lönegrader, som äro helt lika Eo- och MEo-lönegraderna med samma ordningsnummer. För tjänster med lönegradsbeteckningarna V, MV, Ek och U finnas dels vissa lönegrader, som helt motsvara Eo- och MEo-lönegrader, och dels lönegrader, som omfatta en eller flera löneklasser lägre än löneklassen a. Den lägsta löneklassen betecknas g.

Varje Eo- och MEo-lönegrad, som har lägre ordningsnummer än 20, innehåller 5 löneklasser. De högre lönegraderna innehålla, var och en, 4 löneklasser. Detsamma gäller även lönegraderna med beteckningarna KEo, LEO och SEo, dock med den begränsningen att den högsta löneklassen i vederbörande lönegrad icke tillämpas för kvinnliga befattningshavare.

Löneklassernas antal i lönegraderna med beteckningarna V, MV, Ek och U utgör lägst tre och högst fem.

Lönegraderna för extra ordinarie tjänster innehålla numera lika stort antal löneklasser som lönegraderna för motsvarande ordinarie tjänster. Begynnelselöneklassen i lönegrad för extra ordinarie tjänst utgöres dock av löneklassen närmast under begynnelöneklassen för motsvarande ordinarie tjänst och samma förhållande råder mellan övriga löneklasser.

Lönekommittén anser starka skäl tala för att berörda skillnad i löneklasshänseende mellan ordinarie och extra ordinarie tjänstemän nu borttages och förordar därför, att lönegraderna med samma nummer för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän skola innehålla samma löneklasser. Till stöd för sitt ifrågavarande förslag framhåller kommittén, hurusom — på sätt tidigare berörts — den extra ordinarie anställningsformens användningsområde successivt kommit att i större omfattning sammanfalla med den ordinarie anställningsformens. Kommittén påpekar emellertid, att kommittén icke åsyftat någon ändring i det förhållandet, att vissa extra ordinarie tjänster, exempelvis lärar- och amanuéstjänster, ha lägre lönegradsplacement än ordinarie tjänster i samma befordringsgång. Å andra sidan understryker kommittén, att den förbättrade löneställning för extra ordinarie tjänstemän, som ifrågavarande reform medför, icke får föranleda, att dessa placeras i lägre lönegrader än som motsvara dem, som nu tillämpas.

Liksom förordats för motsvarande ordinarie befattningshavare anser lönekommittén, att de kvinnliga befattningshavare, som nyss angivits, böra vid löneregleringens ikraftträdande få rätt att åtnjuta lön jämväl enligt lönegradens högsta löneklass.

I övrigt uttalar kommittén beträffande de föreslagna lönegraderna med beteckningen Ce och dessas konstruktion följande.

Den föreslagna likheten beträffande lönegraderna för extra ordinarie och ordinarie tjänstemän medför, att även de förstnämndas lönegrader skola omfatta högst fyra löneklasser. Härigenom försvinner den nuvarande 19 lönegraden. Lönekommittén har vid sina beräkningar utgått från, att nuvarande extra ordinarie tjänster i 19 lönegraden skola vid löneregleringens genomförande jämsställas med de extra ordinarie tjänster, som nu tillhöra 18 lönegraden, men förutsätter att denna fråga underkastas en närmare prövning i samband med remissbehandlingen av betänkan.

Såsom i det föregående angivits utgör löneklassen g den lägsta löneklassen för de lönegrader, om vilka nu är fråga. Denna löneklass anger, kan man säga, den lägsta lönenivån i det nuvarande dyrortsgrupperade löneplanssystemet. Lönekommittén kommer vid framläggande av förslag till ny dyrortsgrupperad löneplan (löneplan nr 1) att förorda en väsentlig höjning av den lägsta lönenivån. Nämnda löneplan kommer med hänsyn härtill att sakna motsvarigheter icke blott till löneklassen g utan också till de därefter följande löneklasserna f, e och d. Däremot innehåller löneplanen motsvarigheter till löneklasserna c, b, a och 1. Dessa 4 löneklasser giva av syste-

matiska skäl upphov till 4 lönegrader, vilka ligga under den lönegrad, som på den nya löneplanen motsvarar den nuvarande första lönegraden. Lönegraderna i fråga äro framför allt avsedda för den extra ordinarie vård- och ekonomipersonalen. Utöver de nu angivna 4 lönegraderna erfordras för den extra ordinarie personal, varom här är fråga, ett antal högre lönegrader. Enligt lönekommitténs mening bör antalet lönegrader med beteckningen Ce överensstämma med antalet lönegrader med beteckningen Ca. Det skulle alltså utgöra 37.

I en i lönekommitténs betänkande införd, å nästa sida intagen tabell upptagas de nya lönegraderna, vilka löneklasser envar av dem skall omfatta, dessa löneklassers närmaste motsvarighet på nuvarande löneplaner samt hur tjänstemännen skola inplaceras i de nya lönegraderna.

4. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Cf.* Denna lönegradsbeteckning skall enligt kommitténs förslag tillkomma de tjänster, som nu ha lönegradsbeteckningarna Ex, MEx och KEx, såvitt fråga är om rekryteringspersonal på aspirantstadiet. Beträffande denna personals löneställning framläggas i detta sammanhang vissa förslag, vilka dock ej nu böra upptagas till prövning, enär, såsom förut påpekats, frågan om aspiranternas anställningsförhållanden synes böra tagas under övervägande först sedan lönekommittén framlagt förslag rörande de övriga icke-ordinarie anställningsformer, som erfordras utöver den extra ordinarie anställningsformen.

5. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Ma.* Denna lönegradsbeteckning skall enligt kommitténs förslag tillkomma de beställningar, som nu ha lönegradsbeteckningarna Oa, UO och Mb.

För beställningar med lönegradsbeteckningen Mb finnas två lönegrader. Den högre av dessa lönegrader (flaggkorpralsgraden) tillämpas emellertid endast övergångsvis, så länge nuvarande beställningshavare i denna lönegrad kvarstå i tjänst. Löneklassernas antal i varje lönegrad utgör 5.

För beställningar med lönegradsbeteckningen UO finnas tre lönegrader. Varje lönegrad omfattar 5 löneklasser.

För beställningar med lönegradsbeteckningen Oa finnas sex lönegrader. Den lägsta av dessa (lönegraden för ordinarie fänrik) tillämpas ej längre. Den därefter följande lönegraden (löjtnantslönegraden) omfattar 5 löneklasser. Härefter följa kaptenslönegraden med 4 löneklasser, majors- och överstelöjtnantslönegraderna med vardera 3 löneklasser samt överstelönegraden med 1 löneklass.

Att, såsom av det föregående framgår, antalet löneklasser i de militära lönegraderna i vissa fall understiger antalet löneklasser i jämförliga civila lönegrader sammanhänger givetvis därmed, att de militära lönegraderna — i motsats till de civila — avse ett visst slutet förvaltningsområde med enhetlig befordringsgång. Beträffande de militära lönegradernas uppbyggnad är vidare att märka, att skillnaden mellan två på varandra följande löneklasser i regel är avsevärt större än motsvarande skillnad i jämförliga civila lönegrader. Detta innebär i själva verket, att en militär lönegrad i flertalet fall kan sägas täcka mer än en civil lönegrad.

Lönegrad		Vidstående löne- klassers närmaste motsvarighet på nuvarande lönepla- nerna Eo m. fl., löneklasserna nr	I lönegraden placeras tjänstemän, som enligt nuvarande terminologi tillhöra nedan angiven lönegrad och löneklass
nr	omfattar löneklasserna nr		
1	1—4	c—1	
2	2—5	b—2	
3	3—6	a—3	
4	4—7	1—4	
5	5—8	2—5	Eo, MEO, 1: a—4
6	6—9	3—6	» » 2: 1—5
7	7—10	4—7	» » 3: 2—6
8	8—11	5—8	» » 4: 3—7
9	9—12	6—9	» » 5: 4—8
10	10—13	7—10	» » 6: 5—9
11	11—14	8—11	» » , LEO 7: 6—10
12	12—15	9—12	» » 8: 7—11
13	13—16	10—13	» » , SEo 9: 8—12
14	14—17	11—14	» » 10: 9—13
15	15—18	12—15	» » 11: 10—14
16	16—19	13—16	» » 12: 11—15
17	17—20	14—17	» » 13: 12—16
18	18—21	15—18	» » , LEO 14: 13—17
19	19—22	16—19	» » , KEO, LEO 15: 14—18
20	20—23	17—20	» » , KEO 16: 15—19
21	21—24	18—21	» » 17: 16—20
22	22—25	19—22	» » , KEO 18: 17—21; Eo, MEO 19: 18—22
23	23—26	20—23	» » 20: 19—22
24	24—27	21—24	» » , KEO 21: 20—23
25	25—28	22—25	» » 22: 21—24
26	26—29	23—26	» » 23: 22—25
27	27—30	24—27	» » 24: 23—26
28	28—31	25—28	» » 25: 24—27
29	29—32	26—29	» » 26: 25—28
30	30—33	27—30	» » 27: 26—29
31	31—34	28—31	» » 28: 27—30
32	32—35	29—32	» » 29: 28—31
33	33—36	30—32 (33)	» » 30: 29—32
34	34—37	31, 32 (33, 34)	
35	35—38	32 (33—35)	
36	36—39	(33—36)	
37	37—40	(34—37)	

Under hänvisning till en i lönekommitténs betänkande (s. 73) intagen sammanställning över relationen mellan civil och militär lön på högsta ortsgrupp enligt nu gällande avlöningsreglementen anför lönekommittén, att ett direkt inordnande av de militära beställningarna i civila lönegrader skulle innebära en mycket betydande omläggning av det militära lönesystemet. Kommittén anser sig därför icke böra föreslå en sådan omläggning, vilken, såsom

kommittén framhåller, också måste vara förknippad med en tjänsteförteckningsrevision. Det förslag, som lönekommittén i denna del av sitt betänkande framlägger, innebär därför endast, att de civila och militära löneklassbeloppen göras lika. Redan en reform av denna begränsade omfattning är, framhåller lönekommittén, betydelsefull ur systematisk synpunkt.

Om uppbyggnaden av de löneplaner, som avses skola erhålla beteckningen Ma, anför lönekommittén härefter följande.

För tjänster med den nya lönegradsbeteckningen Ma skulle, om man bortser från den nuvarande, endast övergångsvis tillämpade högre Mb-lönegraden, behövas nio lönegrader. Vid löne regleringen böra de militära beställningshavarna i lägre löneställning i princip erhålla — utöver den löneförbättring som följer av löneklassbeloppen i de nya löneplanerna — samma löneförbättring som skulle tillkomma motsvarande civila befattningshavare på grund av begränsningen i antalet löneklasser. Motsvarande begränsning bör för övrigt genomföras även för de militära beställningarna. Med beaktande härav och med iakttagande av de tekniska problem, som omläggningen skapar samt med tillmötesgående av vissa vid förhandlingarna från personalrepresentanternas sida framställda önskemål, har lönekommittén funnit, att de nya lönegraderna böra uppbyggas på sätt framgår av följande tabell. I tabellen anges också, hur beställningshavarna skola inplaceras i nämnda lönegrader.

L ö n e g r a d		I lönegraden placeras beställningshavare, som enligt nuvarande terminologi tillhöra nedan angiven lönegrad och löneklass
nr	omfattar löneklasserna nr	
1		
2	13, 14, 16, 18	UO 1: 1— 5
3	14, 16, 18, 20	UO 2: 3— 7
4	— 18, 20, 22	UO 3: 5— 9
5	18, 20, 22, 24	Oa 2: 3— 7
6	24, 26, 28, 29	Oa 3: 7—10
7	29, 31, 32	Oa 4: 10—12
8	32, 33, 34	Oa 5: 12—14
9	37	Oa 6: 15

Med hänsyn till pågående utredning angående det militära manskapets löneställning ha löneklasserna till den första lönegraden, som är avsedd att ersätta nuvarande lönegraden Mb 1, icke kunnat angivas. Även löneklasserna till de därefter följande lönegraderna kunna påverkas av resultatet av nämnda utredning. Om därvid eller framdeles fråga uppkommer om ändrad löneställning för militär personal, kan förtjäna övervägas om ej konstruktionen av de för denna avsedda lönegraderna bör närmare anpassas efter de civila lönegradernas konstruktion.

Lönekommittén framhåller slutligen, att löneförbättringen för de militära beställningshavarna, om nu ifrågavarande förslag genomföres, genomsnittligt blir något större än för motsvarande civila tjänstemän. Beträffande denna ytterligare löneökning uttalar kommittén, att den till större delen varit

ofrånkomlig av tekniska skäl samt att den varierar vid olika befodringsgångar.

6. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Md.* Denna lönegradsbeteckning avses skola tillkomma de beställningar, i vilka utgår arvode i stället för lön. Genom att beställningarna erhålla särskild lönegradsbeteckning kan, framhåller kommittén, lön utgå vid dem liksom vid övriga tjänster, som tillsätts medelst förordnande tillsvidare. Antalet lönegrader med ifrågasvarande beteckning samt lönegradernas konstruktion bör enligt kommitténs förslag helt överensstämma med lönegraderna med beteckningen Ma.

7. *Tjänster med lönegradsbeteckningen Me.* Denna lönegradsbeteckning skulle tillkomma de beställningar, som nu ha lönegradsbeteckningarna Oc och UEO. Härom anför kommittén följande.

För beställningar med lönegradsbeteckningen Oc finns endast en lönegrad. Samma förhållande gäller för beställningar med lönegradsbeteckningen UEO. Båda lönegraderna innehålla 3 löneklasser. Lägsta löneklassen i Oc-lönegraden understiger lägsta löneklassen i UEO-lönegraden. Den andra löneklassen i Oc-lönegraden understiger jämväl den andra löneklassen i UEO-lönegraden men överstiger sistnämnda lönegrads lägsta löneklass. Däremot överstiger högsta löneklassen i Oc-lönegraden den högsta löneklassen i UEO-lönegraden.

Av den inställning, lönekommittén intagit i fråga om likhet i lönegraderna för ordinarie och extra ordinarie tjänster, bör följa, att lönegraden för beställningar med nuvarande beteckning UEO bör överensstämma med den nya lönegraden Ma 2. Detsamma synes böra gälla för beställningar med nuvarande beteckning Oc. Med lönegradsbeteckningen Me skulle således erfordras endast en lönegrad.

Beträffande härefter de tjänster, vid vilka lön skulle utgå enligt den icke dyrortsgraderade löneplanen (löneplan nr 2), uttalar kommittén följande.

Lönegradsbeteckningen Co skulle tillkomma

- a) de ordinarie tjänster som nu ha lönegradsbeteckningen B,
- b) de beställningar, som nu ha lönegradsbeteckningen Cb och vilka tillsätts medelst fullmakt,
- c) justitieråd, regeringsråd och landshövdingar.

Lönegradsbeteckningen Cp skulle tillkomma de tjänster, som nu ha lönegradsbeteckningen C eller Cb och vilka tillsätts medelst förordnande för viss tid.

Lönegradsbeteckningen Cq skulle tillkomma de i det föregående berörda professorstjänsterna vid konsthögskolan och musikhögskolan samt huvudlärartjänsterna vid konstfackskolan.

Lönegradsbeteckningen Cr skulle tillkomma de tjänster, som nu ha lönegradsbeteckningen C och vilka tillsätts medelst förordnande tills vidare.

Lönegradsbeteckningen Cs skulle tillkomma extra ordinarie tjänstemän, som nu ha lönegradsbeteckningen B.

Lönegradsbeteckningen Mo skulle tillkomma de beställningar, som nu ha lönegradsbeteckningen Ob och vilka tillsätts medelst fullmakt.

Lönegradsbeteckningen Mp skulle tillkomma de beställningar, som nu ha lönegradsbeteckningen Ob och vilka tillsätts medelst förordnande för viss tid.

För dessa tjänster tillämpas nu 19 olika bruttolönebelopp. Eftersom för vissa tjänster med samma bruttolönebelopp gälla olika stora pensionsavdrag,

är nettolönernas antal större. Det uppgår till 25. Emellertid böra enligt lönekommitténs mening de blivande nettolönerna icke divergera på sådant sätt. Vidare förordar lönekommittén, att den lön å 13 500 kronor, som nu utgår vid en professorstjänst vid konsthögskolan, i samband med löne regleringen föres samman med den lön, som nu utgår vid tjänster i lönegraden C 5. Det erforderliga antalet lönegrader skulle med hänsyn härtill utgöra 18 och, eftersom varje lönegrad bör liksom hittills omfatta en enda löneklass, skulle också löneklassernas antal bli 18. Framför allt för att erhålla en tillfredsställande uppbyggnad av löneplanen nr 2 har emellertid, såsom framgår av det förslag som i det följande framlägges, löneklassernas antal i nämnda löneplan utökats till 24. Även lönegradernas formella antal kommer på grund härav att uppgå till 24.

I följande tabell, som intagits i kommitténs betänkande, anges de nya lönegraderna samt de nuvarande tjänsternas placering i dem.

Lönegrad nr	I lönegraden inplaceras följande	
	tjänster, som för närvarande tillhöra nedan angivna lönegrad	övriga tjänster
1	C 1	—
2	—	—
3	C 2	Huvudlärare vid konstfackskolan
4	—	Professor i målning, teckning eller skulptur vid konsthögskolan samt professorn i komposition, instrumentation och formlära vid musikhögskolan
5	C 3	—
6	—	—
7	C 4	—
8	—	—
9	C 5	Professorn vid konsthögskolan i arkitektur, tillika föreståndare för arkitekturskolan
10	B 1, Cb 1, C 6	—
11	—	—
12	Ob 1, C 7	—
13	—	—
14	B 2, Ob 2, Cb 2, C 8	—
15	C 9, Ob 3, Cb 3	—
16	—	—
17	B 3, Ob 4, C 10, Cb 4	—
18	C 11	—
19	C 12, Ob 5, Cb 5	—
20	C 13, Ob 6	Landshövding, justitieråd, regeringsråd
21	C 14, Ob 7	—
22	C 15	—
23	C 16	—
24	C 17	—

Lönekommittén har även ansett sig böra i förevarande sammanhang något beröra frågan om inplaceringen av de nuvarande tjänstemännen med dyrortsgaderad lön i de nya löneklasserna. Visserligen har lönekommittén icke i

förevarande sammanhang tagit slutlig ställning till vilka övergångsbestämmelser som böra meddelas i samband med löneregleringen, utan har sett sig nödsakad att uppskjuta frågan härom till andra avdelningen av sitt arbete. Därvid kommer givetvis, enligt vad kommittén framhåller, att övervägas, om varje tjänsteman möjligen bör erhålla den löneklassplacering som skulle ha gällt för honom, om det nya systemet tillämpats på honom, under hela hans tjänstetid. Enligt kommitténs uppfattning erfordras i varje fall en sådan regel för de militära beställningshavarna.

Kommittén påpekar vidare, att det följer av sig självt, att tjänsteman vid löneregleringens ikraftträdande placeras lägst i den nya lönegradens lägsta löneklass. Tjänsteman, som tillhörde den nuvarande löneplanens andra löneklass, borde emellertid vara garanterad att bli placerad lägst i den nya lönegradens andra löneklass. Tillhörde han den nuvarande lönegradens tredje löneklass, borde han lägst komma i den nya lönegradens tredje löneklass o. s. v. Den tid tjänstemannen tillhört eller beräknades ha tillhört den gamla löneklassen, borde också få räknas med i den nya löneklassen. Vad sålunda sagts borde enligt kommitténs mening gälla jämväl för befattningshavare, tillhörande någon av löneplanerna V, MV, Ek och U.

Yttrandena. Lönekommitténs förslag, att det nuvarande stora antalet löneplaner för statstjänstemän och kommunalanställda lärare ersättas med en allmän löneplan för dyrortsgraderade löner, en allmän löneplan för icke dyrortsgraderade löner och två specialplaner har såsom innebärande en avsevärd förenkling av det nuvarande lönesystemet i allmänhet tillstyrkts av de hörda myndigheterna. Även de av lönekommittén föreslagna lönegradsbe-teckningarna ha myndigheterna i stort sett förordat eller lämnat utan erinran.

De hörda myndigheterna ha ej heller framställt erinringar mot lönekommitténs förslag, att lägsta löneklassen i de lönegrader, som nu omfatta fem löneklasser, skall strykas ävensom att kvinnliga befattningshavare, i den mån högsta löneklassen i vederbörande lönegrad för närvarande icke tillämpas på dem, skola erhålla rätt att åtnjuta avlöning enligt nämnda löneklass.

Däremot har lönekommitténs uppfattning, att de tjänster, som nu äro placerade i 19 lönegraden, vid löneregleringens genomförande skola jämsställas med tjänster i 18 lönegraden, mött gensagor. Samtliga myndigheter, som inom sitt förvaltningsområde ha tjänstemän i 19 lönegraden, ha sålunda såsom sin uppfattning framhållit, att tjänstemännen ifråga borde likställas med befattningshavare i 20 lönegraden.

Förslaget att lönegraderna med samma nummer för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän skola innehålla samma löneklasser, har i stort sett icke föranlett erinringar från remissmyndigheternas sida. *Länsstyrelsen i Värmlands län* har emellertid — utan att ifrågasätta förslagets ekonomiska rättvisa i förhandenvarande läge — givit uttryck åt farhågan, att en förbättring av de extra ordinarie tjänstemännens avlöning i föreslagen form på längre sikt kunde vara ägnad att befordra en tendens att i allt större utsträckning

inrätta extra ordinarie tjänster på den ordinarie anställningsformens bekostnad. En dylik tendens kunde till äventyrs få en mindre lycklig inverkan på tjänstemännens objektivitet och självständighet i tjänstutövningen. Med hänsyn till den betydelse denna fråga sålunda kunde äga ur konstitutionell synpunkt hade det varit önskvärt, att ställning till detta spörsmål icke tagits förrän efter avslutandet av den av riksdagen begärda utredningen rörande statstjänstemännens anställningsformer.

I anslutning till förslaget, att de civila och de militära löneklassbeloppen skola överensstämman, har *överbefälhavaren* uttalat, att såväl 1921 och 1927 års som i viss mån även 1939 års riksdagsbeslut inneburit en nedpressning av den militära lönenivån och därmed en undervärdering av den militära personalens uppgifter och ansvar i relation till de civila befattningshavarnas. Det av 1945 års lönekommitté framlagda förslaget rörande de å militära beställningar tillämpliga löneklasserna har *överbefälhavaren* icke heller funnit tillfredsställande. *Överbefälhavaren* har därför framlagt ett på annat sätt utformat förslag rörande de löneklasser, vilka de militära lönegraderna skola omfatta. Förslaget innebär en allmän höjning av de å militära beställningshavare tillämpliga löneklasserna. Såsom skäl för denna höjning har *överbefälhavaren* åberopat angelägenheten av att stimulera rekryteringen till försvarsväsendet samt att bibehålla den kvalificerade personalen. Behovet av en löneförbättring gjorde sig särskilt gällande dels beträffande slutlönerna för fanjunkare (motsvarande) och kaptener, då dessa beställningar vore de högsta, som uppnåddes av flertalet officerare och underofficerare, dels ock beträffande lönegraderna för regements- och högre officerare.

Vidare har *försvarsväsendets lönenämnd* erinrat, att allmänna lönenämnden och försvarsväsendets lönenämnd i gemensamt utlåtande angående försöksorganisationen vid Älvsborgs regemente förordat, att frågan om högre löneställning för kassaförvaltare, intendenturförrådsförvaltare och tygförrådsförvaltare måtte upptagas till prövning i anslutning till pågående avlöningsrevision.

I anledning av lönekommitténs uttalande, att kommittén under andra avdelningen av sitt arbete komme att närmare överväga, om varje tjänsteman med dyrortsgraderad lön möjligen borde erhålla den löneklassplacering, som skulle ha gällt för honom, om det nya systemet tillämpats på honom under hela hans tjänstetid, och att i varje fall en sådan regel erfordrades för de militära beställningshavarna, har *försvarets civilförvaltning* framhållit, att en omräkning av ifrågavarande slag skulle medföra ett betydande merarbete för ämbetsverket. Liknande synpunkter ha anförts av *järnvägsstyrelsen*. *Statskontoret* har för sin del bestämt avstyrkt förslaget, att varje tjänsteman skulle erhålla den löneklassplacering, som skulle ha gällt för honom, om det nya systemet tillämpats på honom under hela hans tjänstetid. *Generalpoststyrelsen* har däremot ansett en dylik omräkning nödvändig för samtliga tjänstemän vid löne regleringens ikraftträdande. *Telegrafstyrelsen* har knappast funnit det möjligt att undgå en fullständig omräkning av varje tjänste-

mans lönetur på basis av de nya löneplanerna och lönetursreglerna. I anslutning till lönekommitténs förslag rörande tjänstemännens inplacering i löneklass vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande har telegrafstyrelsen vidare framhållit såsom önskvärt, att de tjänstemän, som vid nämnda tidpunkt uppnått slutlöneklassen i lönegrad, i vilken löneklassernas antal reduceras från fem till fyra, och vilka sålunda icke kunna komma i åtnjutande av den avsedda automatiska löneklassuppflyttningen, tillgodoföras ett tillägg av tre år i sin löneutveckling och därigenom erhålla en förmån, motsvarande den, som tillkommer de icke slutavlönade tjänstemännen. De tillagda tre åren kunde vara av värde vid befordran till tjänst i högre lönegrad.

Slutligen har *akademiens för de fria konsterna förvaltningsnämnd* förordat, att professorn i arkitektur vid konsthögskolan, tillika föreståndare för arkitekturskolan, som för närvarande åtnjöte lön av 13 500 kronor för år och som enligt lönekommitténs förslag skulle inplaceras i 9 lönegraden av den allmänna löneplanen för icke dyrortsgraderade löner, i vilken lönegrad lönen utgjorde 16 800 kronor för år, i stället måtte placeras i 10 lönegraden av nämnda löneplan, i vilken lönegrad lönen uppginge till 17 400 kronor för år. I detta sammanhang har förvaltningsnämnden erinrat, att lönen för ifrågavarande professor för närvarande motsvarade slutlönen för professor vid tekniska högskolan samt att nämnda slutlön enligt lönekommitténs förslag komme att uppgå till 17 040 kronor för år.

*Departements-
chefen.*

Lönekommitténs förslag rörande löneplaner och lönegradsbeteckningar anser jag mig böra biträda. De reformer, som kommittén härutinnan föreslår, synas mig vara ägnade att förenkla lönesystemet och göra detsamma mera överskådligt.

Vidare ansluter jag mig till lönekommitténs förslag, att de kvinnliga befattningshavare, som nu icke äro berättigade till lön enligt högsta löneklassen i vederbörande lönegrad, skola erhålla sådan rätt.

I fråga om de befattningar, som nu äro placerade i 19 lönegraden, kan jag icke tillstyrka, att de vid inplaceringen i det nya lönesystemet generellt likställas vare sig med befattningar i 18 eller i 20 lönegraden. Frågan om lönegradsplaceringen synes böra lösas från fall till fall i samband med behandlingen av vederbörande verks anslagsäskanden.

I anledning av vad länsstyrelsen i Värmlands län anfört rörande förslaget, att lönegraderna med samma nummer för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän skola innehålla samma löneklasser, får jag uttala, att ifrågavarande förbättring av de extra ordinarie tjänstemännens löneställning enligt min mening icke bör föranleda någon inskränkning i de ordinarie tjänsternas antal. Tilläggas må i detta sammanhang, att den av riksdagen begärda utredningen angående tjänstemännens rättsliga ställning naturligen kan komma att påverka relationen mellan antalet ordinarie och antalet extra ordinarie befattningshavare.

För min del finner jag det medföra beaktansvärda fördelar, att de civila

och de militära löneklassbeloppen göras lika. Den av överbefälhavaren uttalade uppfattningen, att de militära beställningshavarnas uppgifter och ansvar undervärderats i förhållande till de civila befattningshavarnas, kan jag icke dela. Vad särskilt angår lönekommitténs här ifrågavarande förslag innebär detta, att löneförbättringen för de militära beställningshavarna genomsnittligt blir något större än för motsvarande civila tjänstemän. Med hänsyn härtill kan jag icke förorda, att de militära beställningshavarna erhålla den ytterligare löneförbättring, varom överbefälhavaren gjort framställning.

Den av försvarsväsendets lönenämnd berörda frågan om förbättrad löneställning för vissa förvaltare anser jag icke böra upptagas till prövning i detta sammanhang.

Till lönekommitténs uttalanden och förslag rörande inplacering av de nuvarande tjänstemännen med dyrortsgraderad lön i de nya löneklasserna ävensom remissmyndigheternas härav föranledda uttalanden är jag icke nu beredd att taga ställning i vidare mån än att jag såsom min uppfattning får framhålla, att det med hänsyn till omläggningen av det militära lönesystemet torde vara ofrånkomligt att militär beställningshavare erhåller den löneklassplacering som skulle ha kommit honom till del, om det nya lönesystemet tillämpats på honom under hela hans tjänstetid. Övriga med inplaceringen i de nya löneklasserna sammanhängande frågor torde få upptagas till behandling, först sedan lönekommittén avslutat den andra etappen av sitt arbete.

I fråga om löneställningen för professorn i arkitektur vid konsthögskolan, tillika föreståndare för arkitekturskolan, tillstyrker jag, att befattningen placeras i 10 lönegraden av löneplanen för icke dyrortsgraderade löner.

I de delar, som här icke särskilt berörts, biträder jag lönekommitténs förslag angående löneplaner, lönegrader och löneklasser.

III. De nya löneplanerna.

I denna avdelning behandlas lönekommitténs förslag i fråga om storleken av lönebeloppen i de allmänna löneplanerna för dyrortsgraderade och icke dyrortsgraderade löner (löneplanerna nr 1 och nr 2).

En lämplig utgångspunkt för den förnyade löneavvägningen har lönekommittén funnit de nuvarande fasta lönerna erbjuda.

Beträffande dessa må påpekas, att av förarbetena till de den 1 juli 1939 genomförda löneregleringarna framgår, att de fasta lönerna närmast avvägs efter de förhållanden, som i olika hänseenden förelågo år 1935. Detta framträder i avlöningsförfattningarna såtillvida som enligt i dem meddelade bestämmelser lön men icke rörligt tillägg skall utgå, då levnadskostnaderna ha samma höjd som år 1935. Av förarbetena framgår, att vid de fasta lönernas avvägning hänsyn tagits också till lönenivån på den allmänna arbetsmarknaden sagda år. Vad angår de löneregleringar, som genomförts senare, grunda sig även dessa på 1935 års förhållanden, då nämligen lö-

nerna vid dem avvägs med utgångspunkt från förstnämnda, den 1 juli 1939 genomförda regleringar.

För fullgörande av sitt uppdrag, i vad avser den förnyade löneavvägningen, har lönekommittén låtit föranstalta om vissa undersökningar, avsedda att belysa, hur levnadskostnaderna ävensom lönerna på den allmänna arbetsmarknaden utvecklats sig efter år 1935. Resultatet av nämnda undersökningar innefattas i fyra vid kommitténs betänkande fogade, såsom bilaga B, C, G och F betecknade promemorior. Därjämte har å sidorna 81 och 82 samt 84 o. f. i betänkandet lämnats redogörelser för de viktigaste resultaten av undersökningarna. Jag tillåter mig hänvisa härtill för närmare kändedom om kommitténs utredningsarbete på förevarande punkter.

Lönekommittén. Såsom tidigare nämnts har lönekommittén förordat, att de blivande motsvarigheterna till lönebelopp, vilka nu äro införda i 23 särskilda löneplaner och delvis ej upptagna i någon löneplan, i det nya lönesystemet skola — i den mån motsvarighet skall finnas — upptagas i allenast två löneplaner, nämligen en dyrortsgrupperad löneplan, betecknad såsom löneplan nr 1, och en icke dyrortsgrupperad löneplan med beteckningen löneplan nr 2.

Lönekommittén föreslår, att de nya löneplanerna erhålla det utseende, som framgår av följande tabeller.

Löneplan nr 1.

Löne- klass nr	Ortsgrupp					Löne- klass nr	Ortsgrupp				
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
	Årslön, kronor						Årslön, kronor				
1	2 856	2 988	3 120	3 252	3 396	21	7 248	7 596	7 932	8 280	8 628
2	2 940	3 072	3 216	3 360	3 504	22	7 680	8 052	8 412	8 784	9 144
3	3 060	3 204	3 348	3 492	3 636	23	8 136	8 520	8 904	9 300	9 684
4	3 192	3 336	3 492	3 648	3 804	24	8 604	9 012	9 420	9 828	10 236
5	3 360	3 516	3 672	3 828	3 996	25	9 168	9 576	9 984	10 392	10 800
6	3 552	3 720	3 888	4 056	4 224	26	9 744	10 152	10 560	10 968	11 376
7	3 756	3 936	4 116	4 296	4 476	27	10 356	10 764	11 172	11 580	11 988
8	3 972	4 152	4 344	4 536	4 728	28	10 968	11 376	11 784	12 192	12 600
9	4 188	4 392	4 596	4 788	4 992	29	11 592	12 000	12 408	12 816	13 224
10	4 440	4 644	4 860	5 064	5 280	30	12 216	12 624	13 032	13 440	13 848
11	4 668	4 884	5 112	5 328	5 556	31	12 804	13 212	13 620	14 028	14 436
12	4 896	5 124	5 352	5 592	5 820	32	13 392	13 800	14 208	14 616	15 024
13	5 112	5 352	5 592	5 844	6 084	33	13 896	14 304	14 712	15 120	15 528
14	5 328	5 580	5 832	6 084	6 336	34	14 400	14 808	15 216	15 624	16 032
15	5 544	5 808	6 072	6 336	6 600	35	14 904	15 312	15 720	16 128	16 536
16	5 760	6 036	6 312	6 588	6 864	36	15 408	15 816	16 224	16 632	17 040
17	6 000	6 288	6 564	6 852	7 140	37	15 912	16 320	16 728	17 136	17 544
18	6 240	6 540	6 828	7 128	7 428	38	16 416	16 824	17 232	17 640	18 048
19	6 528	6 840	7 152	7 464	7 776	39	16 920	17 328	17 736	18 144	18 552
20	6 828	7 164	7 488	7 812	8 136	40	17 424	17 832	18 240	18 648	19 056

Löneplan nr 2.

Löne- klass nr	Årslön, kronor	Löne- klass nr	Årslön, kronor	Löne- klass nr	Årslön, kronor
1	12 000	9	16 800	17	21 900
2	12 600	10	17 400	18	22 800
3	13 200	11	18 000	19	23 700
4	13 800	12	18 600	20	25 500
5	14 400	13	19 200	21	27 600
6	15 000	14	19 800	22	29 700
7	15 600	15	20 400	23	33 600
8	16 200	16	21 000	24	39 600

Enligt lönekommitténs förslag skall, såsom förestående tabeller utvisa, i löneplanerna endast angivas, att viss lön skall tillämpas i viss löneklass och, vad angår den dyrortsgraderade löneplanen, i viss ortsgrupp. Av olika utav kommittén i andra sammanhang framlagda förslag, av vilka vissa tidigare behandlats och andra komma att i det följande upptagas till behandling, framgår vilken löneplan som skall tillämpas i det särskilda fallet, vilken lönegrad de särskilda befattningarna skola tillhöra och vilka löneklasser som skola tillhöra viss lönegrad och tillämpas för vederbörande befattningshavare. I fråga om antalet ortsgrupper och den horisontella spännvidden i de föreslagna löneplanerna hänvisas till vad därom tidigare anförts.

Såsom förut angivits avses tjänstemännen skola under vederbörliga förutsättningar erhålla ett rörligt tillägg till löneplanslönerna. De i löneplanerna upptagna beloppen kunna med hänsyn härtill betecknas såsom grundlöner. Förslaget om lönens rörlighet är emellertid, såsom närmare framgår av vad tidigare anförts, utarbetat från den utgångspunkten att, om löneregleringen tillämpats under andra kvartalet 1946, rörligt tillägg då skulle ha utgått med 6 procent. Närmare angivet skulle under denna förutsättning jämte grundlönerna utgått ett tillägg av 6 procent på lönens månadsbelopp efter bortkastande av öretal, dock på högst 1 200 kronor, och avlöningssumman skulle efter denna beräkning, om den slutade på öretal, avrundats till närmaste krontal. Årsbeloppet av ifrågavarande avlöningssumma, vilket kan sägas utgöra det primära resultatet av löneavvägningen, framgår för den dyrortsgrupperade löneplanens del av en härefter införd tabell (s. 58).

Beträffande uppbyggnaden av *den dyrortsgraderade löneplanen* samt löneökningen — mätt efter nyss angivna summa av lön och 6 procent rörligt tillägg — för de tjänstemän, som inplaceras på denna löneplan, anför kommittén följande.

Vid hänsynstagande till det nuvarande ekonomiska läget, de tidigare gällande grundlönerna, levnadskostnadsutvecklingen i olika lägen och löneutvecklingen för de privatanställda jämte de andra faktorer, som ansetts vara av betydelse i sammanhanget, har en allmän förhöjning av tjänstemännens nuvarande kontanta avlöningsförmåner ansetts motiverad. Olika skäl, däribland hänsyn till det sätt, på vilket lönerna för olika grupper av privatan-

Tabell, utvisande lönen enligt löneplan nr 1 ökad med 6 % rörligt tillägg.

Löne- klass nr	Ortsgrupp					Löne- klass nr	Ortsgrupp				
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
	Årsavlönning, kronor						Årsavlönning, kronor				
1	3 024	3 168	3 312	3 444	3 600	21	7 680	8 052	8 412	8 772	9 144
2	3 120	3 252	3 408	3 564	3 720	22	8 136	8 532	8 916	9 312	9 696
3	3 240	3 396	3 552	3 696	3 852	23	8 628	9 036	9 444	9 864	10 260
4	3 384	3 540	3 696	3 864	4 032	24	9 120	9 552	9 984	10 416	10 848
5	3 564	3 732	3 888	4 056	4 236	25	9 720	10 152	10 584	11 016	11 448
6	3 768	3 948	4 116	4 296	4 476	26	10 332	10 764	11 196	11 628	12 060
7	3 984	4 176	4 368	4 548	4 740	27	10 980	11 412	11 844	12 276	12 708
8	4 212	4 404	4 608	4 812	5 016	28	11 628	12 060	12 492	12 924	13 356
9	4 440	4 656	4 872	5 076	5 292	29	12 288	12 720	13 152	13 584	14 016
10	4 704	4 920	5 148	5 364	5 592	30	12 948	13 380	13 812	14 244	14 676
11	4 944	5 172	5 424	5 652	5 892	31	13 572	14 004	14 436	14 868	15 300
12	5 184	5 436	5 676	5 928	6 168	32	14 196	14 628	15 060	15 480	15 888
13	5 424	5 676	5 928	6 192	6 444	33	14 724	15 168	15 576	15 984	16 392
14	5 652	5 916	6 180	6 444	6 720	34	15 264	15 672	16 080	16 488	16 896
15	5 880	6 156	6 432	6 720	6 996	35	15 768	16 176	16 584	16 992	17 400
16	6 108	6 396	6 696	6 984	7 272	36	16 272	16 680	17 088	17 496	17 904
17	6 360	6 660	6 960	7 260	7 572	37	16 776	17 184	17 592	18 000	18 408
18	6 612	6 936	7 236	7 560	7 872	38	17 280	17 688	18 096	18 504	18 912
19	6 924	7 248	7 584	7 908	8 244	39	17 784	18 192	18 600	19 008	19 416
20	7 236	7 596	7 932	8 280	8 628	40	18 288	18 696	19 104	19 512	19 920

ställda utvecklats sig, ha ansetts föreligga att göra löneförbättringen förhållandevis större för lägre tjänstemän än för högre. En särskilt kraftig relationsförbättring har ansetts påkallad för de allra lägst avlönade befattningshavarna; denna har medfört att utrymme på den nya löneplanen saknats för någon motsvarighet till de nuvarande löneklasserna g—d. Skäl ha emellertid också ansetts finnas för att inom ett område ovanför det lägsta skiktet genomföra en relativt stor och procentuellt sett någorlunda likformig höjning av löneställningen. Längst upp på löneskalan har en lika stor procentuell höjning ej ansetts kunna genomföras. Det framlagda förslaget innebär likväl i kronor räknat i dessa lägen en icke obetydlig löneökning, något som framför allt ansetts betingat av behovet att uppehålla en fullgod rekrytering och att söka motverka den hittills allt vanligare övergången av kvalificerad arbetskraft från statlig till enskild tjänst. Dessa synpunkter ha anlagts även på frågan om löneställningen för rekryteringspersonalen till de högre tjänsterna, vilken emellertid ansetts böra erhålla något större procentuell ökning än tjänstemännen inom de högsta lönelägena. Inom området mellan de båda huvudskikten har redan av rent tekniska skäl en utjämning blivit nödvändig. Här har företagits en höjning, för vilken procenttalet sjunker förhållandevis hastigt med stigande löneläge; en alltför hastig nedgång av den relativa ökningen har likväl syntts böra undvikas, bland annat med tanke på att kring dessa lönelägen finnas betydande personalgrupper, vilka bibehålla i stort sett samma löneställning under hela tjänstetiden eller en större del därav. Det må framhållas, att den nya löneplanen från dessa utgångspunkter icke kunnat givas samma jämna uppbyggnad i fråga om ålderstilläggen som den nuvarande.

Sedan lönekommittén härefter erinrat om de i det föregående behandlade förslagen om, bland annat, strykning av lägsta löneklassen i de lägre graderna och mellangraderna, om relativ höjning av löneställningen för extra ordinarie tjänstemän, om nya löneklasser för de militära lönegraderna och om minskningen av antalet ortsgrupper och lönespännvidden, främhåller kommittén, att de löneförbättringar, som synt skäligen, till en del ansetts böra genomföras genom de nu berörda omläggningarna i rationaliserande riktning men att den väsentliga delen av den avsedda löneförbättringen dock fölle på de särskilda löneklassbeloppen.

Lönekommittén har vidare framhållit, att av förutnämnda åtgärder i rationaliserande riktning följde, att löneökningarna icke bleve lika stora ens för alla tjänstemän inom ett visst löneskikt. Ett annat förhållande, som likaledes finge tagas i beräkning vid löneavvägningen och som komme att medföra splittring i fråga om löneökningarna, vore den föreslagna minskningen av antalet ortsgrupper och av lönespännvidden.

I detta sammanhang anmärker kommittén, att man icke på grundval av en ort nuvarande dyrortsplacering kan säkert bedöma vilken ny ortsgrupp den kommer att tillhöra. I anslutning härtill upplyser kommittén, att vid vissa för löneregleringen utförda kostnadsberäkningar ha, i huvudsak på grund av preliminära antaganden inom socialstyrelsen, räknats med 22 olika kombinationer. Dessa kombinationer angivas här nedan med littera för nuvarande och siffra för ny ortsgrupp (de ortsgruppskombinationer, som angivas med kursivstil, ha, ehuru på delvis mycket osäkra grunder, antagits bliva de vanligast förekommande för här avsedda personalgrupper): *A 1*, *A 2*, *B 1*, *B 2*, *B 3*, *C 1*, *C 2*, *C 3*, *D 2*, *D 3*, *E 2*, *E 3*, *E 4*, *F 2*, *F 3*, *F 4*, *F 5*, *G 3*, *G 4*, *H 4*, *H 5*, och *I 5*.

Med avseende särskilt å fall, där det infordrade undersökningsmaterialets beskaffenhet anses tyda på att en ort, som nu är högt placerad på ortsgruppskalan, borde erhålla en särskilt låg placering på den nya skalan, har lönekommittén, i enlighet med vad vid förhandlingarna med tjänstemannaorganisationerna förutsatts, framhållit önskvärdheten att en dylik nedflyttning icke vidtages utan ingående överbäganden och att skäligen hänsyn vid dyrortsgrupperingen toges till konsekvenserna i lönehänseende av en nedflyttning, i den mån det kan ske utan att strida mot dyrortsgrupperingens syfte. I samband härmed erinrar lönekommittén, att socialstyrelsen enligt dyrortskommitténs förslag skall äga skälighetspröva orternas placering i dyrortsgrupp.

Det sätt, varpå de framlagda förslagen skulle verka under vissa av de nu angivna betingelserna belyses av två i kommitténs betänkande intagna tabeller över dels den nya avlöningen (inklusive 6 procent rörligt tillägg) i procent av nuvarande nettogrundlön, dels ock skillnaden i krontal mellan nämnda nya avlöning och nuvarande nettoavlöning (exklusive provisoriskt lönetillägg). Tabellerna äro av följande utseende (s. 60 och 61).

Tabell, utvisande procentuell ökning för vissa fall av nuvarande nettogrundlöner vid tillämpning av löneplan nr 1.

Löneklass		Procentuell ökning av nuvarande nettogrundlön				Löneklass		Procentuell ökning av nuvarande nettogrundlön			
		A—1-ort		I—5-ort				A—1-ort		I—5-ort	
		+ 1 löne- klass	utan löneklass- uppflytt- ning	+ 1 löne- klass	utan löneklass- uppflytt- ning			+ 1 löne- klass	utan löneklass- uppflytt- ning	+ 1 löne- klass	utan löneklass- uppflytt- ning
ny	nuv.					ny	nuv.				
1	c	93·47	85·98	72·17	65·29	21	18	79·06	66·18	60·28	49·63
2	b	91·88	84·40	70·80	64·02	22	19	77·06	65·06	59·40	49·42
3	a	91·49	84·30	69·84	63·36	23	20	76·08	64·81	58·82	48·89
4	1	92·49	85·53	70·99	64·71	24	21	75·28	64·68	58·16	48·81
5	2	95·39	82·58	73·04	61·43	25	22	76·66	64·97	57·82	48·83
6	3	93·03	81·07	70·58	59·80	26	23		63·77		48·72
7	4	91·45	80·52	69·23	59·33	27	24		62·59		48·58
8	5	90·85	80·00	68·61	58·94	28	25		61·80		48·25
9	6	90·39	79·83	68·11	58·78	29	26		60·38		48·13
10	7	91·30	81·06	68·28	59·32	30	27		59·56		48·02
11	8	90·81	81·10	68·20	59·67	31	28		58·46		47·61
12	9	90·66	81·32	67·65	59·50	32	29		57·52		46·95
13	10	90·45	81·53	67·12	59·35	33	30		55·66		45·59
14	11	90·11	81·50	66·79	59·32	34	31		54·09		44·34
15	12	89·86	81·15	66·53	59·07	35	32		52·30		43·17
16	13	89·22	78·44	66·03	57·30	36	33		50·46		41·93
17	14	86·95	76·81	64·54	56·28	37	34		48·68		40·70
18	15	84·90	73·68	63·18	54·26	38	35		46·94		39·47
19	16	82·88	72·37	62·22	53·78	39	36		45·29		38·29
20	17	81·26	67·73	61·69	50·58	40	37		43·77		37·19

Till förklaring av tabellernas innebörd och de till grund för desamma liggande beräkningarna anför lönekommittén följande.

Såsom framgår av tabellerna, i vilka angivits de nya löneklasserna och deras närmaste motsvarighet på nuvarande löneplan, saknas på den nya löneplanen motsvarighet till de nuvarande löneklasserna g—d. Tabellerna avse endast förhållandena för A-ortstjänstemän, som komma att tillhöra den nya ortgruppen 1, och för I-ortstjänstemän, som komma att tillhöra ortgruppen 5. De avse i första hand att visa löneökningen procentuellt och i absolut belopp för ordinarie tjänstemän, vilka befinna sig i vederbörande lönegrads slutlöneklass. Denna ökning har i allmänhet beräknats med utgångspunkt från den summa som vad angår procenttabellen representeras av hittillsvarande lön minskad med pensionsavdrag enligt allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena och vad angår tabellen över de absoluta löneökningarna representeras av nuvarande lön jämte 15 procent rörligt tillägg och 16 procent kristillägg men med minskning med pensionsavdrag. Det må framhållas, att tabellsiffrorna icke äro giltiga för tjänstemän, som nu tillhöra 19 lönegraden och efter löneregleringen skulle tillhöra den nya lönegraden 22. Beträffande tjänstemän, som tillhöra lägre löneklass än den 5:e, har det med hänsyn till den särskilda utredning om lönegradsplaceringen av vård- och ekonomipersonal, som nu pågår, icke kunnat bedömas i vilken mån dylik personal kommer

Tabell, utvisande avlöningsökningen för vissa fall vid tillämpning av löneplan nr 1.

Löneklass		Avlöningsökning i krontal i förhållande till nuvarande nettoavlöning (exkl. prov. lönetillägg)				Löneklass		Avlöningsökning i krontal i förhållande till nuvarande nettoavlöning (exkl. prov. lönetillägg)			
		A—1-ort		I—5-ort				A—1-ort		I—5-ort	
		+	utan	+	utan			+	utan	+	utan
ny	nuv.	1 löne-	lönklass-	1 löne-	lönklass-	ny	nuv.	1 löne-	lönklass-	1 löne-	lönklass-
		klass	uppflytt-	klass	uppflytt-			klass	uppflytt-	klass	uppflytt-
		ning	ning					ning	ning		
1	c		859—		712—	21	18	1 962—	1 531·80	1 571·40	1 046·40
2	b		870—		715—	22	19	2 011·80	1 577·40	1 622·40	1 093·80
3	a		902—		728—	23	20	2 093·40	1 663·20	1 681·80	1 125·60
4	1		962—		792—	24	21	2 182·20	1 747·80	1 740·60	1 180·80
5	2		972—		763—	25	22	2 377·80	1 875—	1 810·80	1 245—
6	3		1 006—		771—	26	23		1 932·60		1 302·60
7	4	1 221—	1 055—	1 033·80	805—	27	24		1 987·80		1 357·80
8	5	1 282·20	1 109·40	1 080—	844·20	28	25		2 026·80		1 336·80
9	6	1 343·40	1 167·60	1 126·20	887·40	29	26		2 077·80		1 447·80
10	7	1 440·60	1 257·60	1 196·40	951—	30	27		2 132·40		1 502·40
11	8	1 503·60	1 324·80	1 257—	1 015·20	31	28		2 154—		1 587—
12	9	1 573·80	1 391·40	1 300·20	1 054·80	32	29		2 178—		1 728—
13	10	1 640·40	1 461·60	1 339·80	1 098—	33	30		2 103—		1 785—
14	11	1 701·60	1 518·60	1 386—	1 140·60	34	31		2 043·60		1 842—
15	12	1 761·60	1 570·20	1 431·60	1 177·20	35	32		2 067—		1 899—
16	13	1 813·20	1 561·80	1 468·20	1 153·80	36	33		2 109—		1 941—
17	14	1 831·80	1 579·80	1 471·80	1 157·40	37	34		2 145—		1 977—
18	15	1 849·80	1 551·60	1 475·40	1 113·60	38	35		2 172—		2 004—
19	16	1 881·60	1 582·80	1 503·60	1 141·80	39	36		2 196—		2 028—
20	17	1 915·80	1 497—	1 546·80	1 034·40	40	37		2 220—		2 052—

att inplaceras i den nya löneklass, som svarar mot den nu tillämpade. För att giva en ungefärlig bild av förhållandena sådana de skulle bliva vid reellt sett oförändrad placering, ha även för dessa fall uträknats vissa siffror; härvid har emellertid utgått från nuvarande lön respektive lön jämte tilläggsförmåner med löneklassvis utjämnade pensionsavdrag, och siffrorna äro således i dessa fall ej fullt exakta. I tabellerna ha också angivits siffror för att belysa förslagets innebörd för ordinarie civila tjänstemän, som ej befinna sig i slutlöneklassen inom vederbörande lönegrad. De härför anförda procenttalen ha beräknats med utgångspunkt från nuvarande lön minskad med löneklassvis utjämnat pensionsavdrag, medan krontalsökningarna uträknats med utgångspunkt från lönen jämte tilläggsförmåner och med de i pensionsreglementena angivna avdragsbelopp, som gälla för tjänsteman, om han befinna sig i lönegradens näst högsta löneklass. Till förebyggande av missuppfattning må nämnas, att de för en viss tjänsteman tillämpliga siffrorna i tabellerna angivits på raden för den nya löneklass, i vilken han skulle bliva inplacerad. — I fråga om de tjänstemän, för vilka här införda tabeller icke äro giltiga, erhåller man givetvis avlöningsökningen i krontal genom att beräkna skillnaden mellan å ena sidan den nya lönen med 6 procent rörligt tillägg och å andra sidan nuvarande lön jämte tilläggsförmåner men med minskning av de för tjänstemannen nu gällande pensionsavdragen.

Beträffande frågan, i vilken mån de reallöner tjänstemännen skulle ha åtnjutit år 1935, om nuvarande avlöningsreglementen då tillämpats, uppnås genom lönekommitténs förslag, framhåller lönekommittén, att det, såsom av den för levnadskostnadsutvecklingen lämnade redogörelsen framgår, är vanskligt att fälla något bestämt omdöme därom utan att verkställa mera ingående undersökningar än som nu kunnat komma till stånd. Vid ett bedömande i vad mån reallönen återställts bör man, såsom kommittén påpekar, dessutom taga hänsyn till de genomsnittligt avsevärda pensionsförbättringar, som äro avsedda att genomföras i samband med löneregleringen.

I fråga om *den icke dyrortsgraderade löneplanen* anför lönekommittén följande.

Vad angår den icke dyrortsgrupperade löneplanen omfattar denna dels lönelägen som ha motsvarighet på den dyrortsgrupperade löneplanen, dels lönelägen över dem, som förekomma på sistnämnda löneplan. Inom förstnämnda område har i allmänhet eftersträfvats att konstruera den här avsedda löneplanen på sådant sätt, att lönerelationen till tjänstemän med dyrortsgraderad lön på högsta ortsgrupp skulle undergå så små jämkningar som möjligt. Såsom i annat sammanhang anförts har emellertid den lön å 13 500 kronor, som nu utgår vid en professorstjänst vid konsthögskolan, ansetts böra vid löneregleringen sammanföras med den lön, som utgår vid tjänster i lönegraden C 5 (nya lönegraden 9). Vad beträffar den del av denna löneplan som omfattar lönelägen över dem, som återfinnas på den dyrortsgrupperade löneplanen, har lönekommittén icke ansett det falla inom kommitténs uppdrag att efter jämförelse med motsvarande förhållanden på den allmänna arbetsmarknaden ingå på någon allmän omprövning av lönenivån. I lägena närmast över den dyrortsgrupperade löneplanen har ifrågavarande löneplan närmast konstruerats så, att den i fråga om ökningen i krontal utgör en förlängning på den dyrortsgrupperade löneplanens 5-ortsskala. Däröver har riktpunkten varit att ernå samma krontalsökning. Det må emellertid framhållas, att avsteg från angivna grunder dels måste följa av de olikheter i nettolön, som nu i en del fall föreligga mellan tjänstemän med samma löneplanslön, dels ansetts erforderliga för att en jämn uppbyggnad av löneplanen skulle kunna erhållas. I sistnämnda syfte har också, såsom i annat sammanhang framhålles, löneklassernas antal utökats till 24, ehuru såvitt nu kan bedömas endast 18 av dem behöva tagas i anspråk. Beträffande löneökningens storlek — beräknad såsom skillnaden mellan å ena sidan ny lön jämte 6 procent rörligt tillägg och å andra sidan nuvarande lön jämte tilläggsförmåner beräknade efter 31 procent men med pensionsavdrag — må nämnas, att densamma exempelvis för landshövding och tjänsteman tillhörande lönegraden C 17 uppgår till 2 339 respektive 2 439 kronor.

Yttrandena. Av de myndigheter, som avgivit yttranden över lönekommitténs betänkande, ha ett flertal givit uttryck åt den uppfattningen, att tjänstemännen i de högre lönelägena bort beredas större löneförbättring än lönekommittén föreslagit. Därvid har framhållits, bland annat, att det varit önskvärt, att de högre tjänstemännen erhållit samma procentuella löneförbättring som de lägre samt att lönekommitténs förslag innebure, att förkrigstidens reallönenivå icke komme att återställas för ifrågavarande tjänstemän. Därjämte ha farhågor uttalats för att den otillräckliga löneförbättringen för de högre tjänstemännen komme att medföra betydande rekryteringssvårigheter.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har förklarat sig förutsätta, att i varje fall byråchefer i lönegraderna A 30 och C 6 genom ändring i den föreslagna lönegradsplaceringen skulle beredas någon ytterligare löneförbättring.

Försvarets civilförvaltning har framhållit, att vid försvarsväsendet funnes vissa personalkategorier, vilka, ehuru icke direkt underkastade militära avlöningsreglementet, åtnjote avlöning antingen enligt de i nämnda reglemente angivna grunderna (exempelvis personal i reserven och å avgångsstat) eller med belopp, som satts i viss relation till de för aktiv personal fastställda lönebeloppen (personal å reservstat och disponibilitetsstat). Civilförvaltningen har förutsatt, att den löneförbättring, som ett bifall till lönekommitténs förslag skulle medföra för den aktiva personalen vid försvarsväsendet, i motsvarande mån komme här berörda personalkategorier till del.

Allmänna lönenämnden har ansett, att den föreslagna löneplanen nr 1 föredde vissa ur systematisk synpunkt mindre tilltalande ojämnheter i uppbyggnaden. Sålunda vore skillnaden i grundlönebelopp mellan två intill varandra liggande dyrorter i samma löneklass icke lika stor över hela dyrortsskalan. Vidare vore intervallerna mellan löneklasserna mycket ojämna. Lönesystemet för de militära beställningshavarna syntes särskilt otillfredsställande i detta avseende, då det medförde mycket varierande löneökningar vid löneklassuppflyttningar inom kaptens- respektive majorsgraden.

Lönekommitténs nu framlagda förslag till löneplaner innebär en allmän avsevärd höjning av tjänstemännens lönenivå, i all synnerhet jämfört med läget före den provisoriska tilläggsreglering, som nyligen företagits i avvaktan på löneregleringens genomförande. I överensstämmelse med de för utredningsarbetet givna direktiven innefattar förslaget härutinnan en anpassning efter den ekonomiska utvecklingen under krigs- och efterkrigstiden och bygger även på ett hänsynstagande till löneutvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden.

*Departements-
chefen.*

I åtskilliga yttranden ha erinringar framställts mot att avlöningsförbättringen för de högre tjänstemännen enligt förslaget procentuellt räknat icke är lika stor som för de lägre. Såsom kommittén påpekat ha emellertid olika skäl, bland annat hänsynen till det sätt, på vilket lönerna för olika grupper privatanställda utvecklats sig, talat för att göra löneförbättringen förhållandevis större för de lägre tjänstemännen än för de högre. Vidare bör framhållas, att förslaget för de högre lönegraderna i kronor räknat innebär en mycket betydande löneökning, även om ökningen procentuellt icke är lika stor som för de lägre avlönade tjänstemännen.

Till de synpunkter, som lönekommittén i dessa och övriga hänseenden anlagt på frågan om löneavvägningen, giver jag min anslutning. Jag finner sålunda icke anledning ifrågasätta några ändringar i de nu framlagda löneplanerna, vilka utgöra en grundläggande förutsättning för den mellan lönekommittén och personalorganisationerna träffade uppörelsen.

Det synes skäligt, att den av försvarets civilförvaltning berörda militära personal, som åtnjuter avlöning enligt de i militära avlöningsreglementet

angivna grunderna eller med belopp som satts i viss relation till de för aktiv personal fastställda beloppen, får vid genomförandet av lönekommitténs förslag komma i åtnjutande av motsvarande avlöningsförbättring som den aktiva personalen erhåller. Härför erfordras vissa ändringar i de för förstnämnda personalkategorier gällande avlöningsbestämmelserna. Frågan om dylika ändringar synes emellertid böra anstå, till dess lönekommittén avslutat andra etappen av sitt arbete.

I anledning av vad allmänna lönenämnden anfört rörande ojämnheten i uppbyggnaden av löneplanen nr 1 må påpekas, att det icke låtit sig göra att med de utgångspunkter, som lönekommittén anlagt på spørsmålet om löneavvägningen, giva denna löneplan samma jämna uppbyggnad som nu gällande, motsvarande löneplaner. Vad lönesystemet för de militära beställningshavarna beträffar, är det givetvis riktigt, att detta medför varierande löneökningar, särskilt inom kaptens- och majorsgraderna. Att märka är emellertid, att dessa variationer, som varit ofrånkomliga för att de civila och de militära löneklassbeloppen skulle kunna göras lika, i regel medföra, att vederbörande beställningshavare vid de första löneklassuppflyttningarna erhåller större löneökningar än om löneökningen vid varje löneklassuppflyttning gjorts lika stor.

IV. Särskilda frågor.

Pensionsförmåner. I nu gällande tjänstepensionsreglementen ha pensionsunderlagen i det stora hela avvägs som två tredjedelar av slutlönen på C-ort. Vid den första av de pensionsregleringar, genom vilka dessa reglementen tillkommo, övervägdes alternativt därmed en dyrortsdifferentiering av tjänstepensionerna, men en sådan ansågs ej böra genomföras. Här avsedda pensionsregleringar innebära, utöver vad nu angivits, avsteg från två tredjedelsregeln, dels genom att för de allra lägsta lönegraderna fastställts ett minimipensionsunderlag, dels genom att pensionen gjorts något mindre i förhållande till lönen inom de högsta lönegraderna. För tjänstemän med högre löneläge än som motsvara 30 lönegraden i det dyrortsgrupperade löneplanssystemet och för förordnandetjänstemän gälla också avsteg från regeln. Rörligt tillägg och numera även kristillägg utgå på pensionerna enligt samma grunder, som gälla angående dylikt tillägg på lönen, dock att sådana tillägg i fråga om pension beräknas på högst 500 kronor för månad, under det att de i fråga om lön, såsom tidigare påpekats, beräknas på högst 900 kronor för månad.

Vad härefter angår familjepensioneringen, har denna blivit enhetligt ordnad först genom tillkomsten av 1936 års allmänna familjepensionsreglemente och statens övertagande i samband med detta reglementes ikraftträdande och successivt under åren närmast därefter av de särskilda familjepensionskassor, som tidigare i huvudsak handhaft familjepensioneringen. Samtidigt med de senaste tjänstepensionsregleringarna ha också familjepensionsregleringar kommit till stånd. Dessa ha emellertid icke medfört större ändringar i fråga

om pensionsunderlagen utan i allmänhet endast inneburit inräknande i underlagen av viss del av den rörliga del, som tidigare ingick i familjepensionen. På de fasta beloppen utgå rörligt tillägg och kristillägg, i detta fall utan maximering.

Lönekommittén. Beträffande sin inställning till frågan om en pensionsreglering i anslutning till den nu pågående avlöningsrevisionen har lönekommittén anfört följande.

Enligt vad lönekommittén föreslagit, skall det nya lönesystemet i dyrortshänseende baseras på en indelning av stationerings- och förläggningsorterna i fem grupper, medan antalet ortsgrupper nu är nio. I samband härmed skall lönespännvidden mellan nettolönerna på billigaste och dyraste ort minskas från och med lägsta löneklassen till och med 21 löneklassen från något mer än 25 till i princip 16 procent. Flertalet av de nuvarande C-orterna, för vilka nuvarande nettolönespännvidd utgör 19 à 19¹/₂ procent, beräknas vid omgrupperingen komma att hänföras till dyrortsgrupp 2 med en (netto)lönespännvidd av 12 procent. Därest, med hänsyn till att C-ortslönerna nu äro pensionsgrundande, beräkningen av nya pensionsunderlag anknytes till lönerna på 2-ort, har detta till följd en viss förbättring av pensionerna.

Vid sidan av nu berörda förhållande är i förevarande sammanhang att beakta det av statsmakterna nyligen fattade beslutet rörande ändrade grunder för folkpensioneringen. De nya grunderna innebära en kraftig höjning av folkpensionernas belopp, då nämligen ålderspensionernas belopp utan behovsprövning skola utgöra 1 000 kronor för ensamstående och 800 kronor för annan folkpensionsberättigad.

Frågan om det sätt, varpå den blivande tjänstepensioneringen mot bakgrunden av den här antydda utvecklingen bör anordnas, har varit föremål för ingående överväganden vid de förhandlingar, som förts mellan lönekommittén och tjänstemännens huvudorganisationer. Olika alternativ att ernå en lämplig lösning ha därvid dryftats och förkastats. Slutligen har dock en linje funnits, som båda de förhandlande parterna ansett sig kunna godtaga såsom ett förhandlingsresultat, även om härvidlag å ömse sidor förelegat en viss tvekan. Rörande detta resultat får lönekommittén anföra följande.

Tjänstepensionsunderlagen borde i princip avvägas till belopp motsvarande två tredjedelar av slutlönerna på 2-ort. Å pensionerna skulle rörligt tillägg utgå enligt samma grunder som bli gällande angående dylikt tillägg på lön, dock att rörligt tillägg icke borde få utgå på den del av månads-pensionen, som överstege 700 kronor. Hänsyn bör emellertid tagas till den blivande folkpensioneringen. I vilken utsträckning och på vilket sätt samordning av folkpension och tjänstepension skall ske och vilken inverkan folkpensionen bör ha på tjänstepensionsbeloppen bör göras till föremål för särskild utredning, vid vilken även motsvarande förhållande på den allmänna arbetsmarknaden bör beaktas.

Lönekommittén föreslår vidare, i enlighet med det vunna förhandlingsresultatet, att familjepensionsunderlagen höjas på sådant sätt, att de i princip komma att stå i samma relation till de blivande slutlönerna på 2-ort som nuvarande familjepensionsunderlag till nuvarande nettogrundlöner i högsta löneklass på C-ort, samt att rörligt tillägg skall utgå med samma procenttal å familjepension som å lön.

Den närmare avvägningen av tjänste- och familjepensionerna anser lönekommittén böra, även i vad den äger samband med här icke berörda spör-

mål, överlämnas till den ovan föreslagna särskilda utredningen. I detta sammanhang får lönekommittén erinra om, att kommittén i det föregående i samband med behandlingen av frågan om netto- eller bruttolönesystem uttalat sig för att vissa beräkningar i anslutning till den definitiva pensionsregleringen utföras för att åskådliggöra en sådan bruttolön för här avsedd personal, som till sin innebörd anslöte sig till de löner, som på den allmänna arbetsmarknaden tillämpas för personal med ordnad pensionering. Även de beräkningar, som för detta ändamål erfordrades, borde närmast ankomma på den förutsatta särskilda pensionsutredningen.

Vid tidigare tillfällen, då löne- och pensionsregleringar genomförts samtidigt, ha deras tillämpningsområden bringats att sammanfalla på det sättet, att tjänsteman genom att övergå på de nya avlöningsbestämmelserna därmed automatiskt — alltså utan valfrihet — även blivit underkastad de nya pensionsbestämmelserna. Vid de nu förda förhandlingarna i löne- och pensionsfrågan har förutsatts att samma ordning skall tillämpas i fråga om de nu förestående löne- och pensionsregleringarna. Tjänstemän, som övergå på de nya avlöningsbestämmelserna, skola således vara skyldiga att underkasta sig de blivande nya pensionsbestämmelserna.

Yttrandena. Åtskilliga av de myndigheter, som föreslagit borttagande av maximigränsen för det rörliga tillägget å lön ha även i fråga om pensionerna förorddat, att maximigränsen slopades. *Statskontoret* har framhållit, att det förefölle särskilt omotiverat att tillämpa en strängare maximeringsregel för pensionstagare än för löntagare. Ett par myndigheter ha föreslagit, att maximigränsen för rörligt tillägg på pension höjdes till 800 kronor, motsvarande två tredjedelar av den lön, varå rörligt tillägg enligt kommitténs förslag högst finge utgå. Vidare ha vissa myndigheter ansett, att folkpensionsreformen icke borde sammankopplas med frågan om tjänstepensionernas storlek eller att reformen i varje fall borde föranleda en relativ höjning av stats-tjänstemännens pensionsnivå.

*Departements-
chefen.*

Sedan numera sakkunniga tillkallats med uppdrag att verkställa utredning i fråga om de ändringar i tjänste- och familjepensionsförfattningarnas bestämmelser om storleken av pensionsförmåner och om pensionsavdrag samt i övrigt av teknisk natur, som kunna påkallas i samband med den allmänna lönerrevisionen, har jag icke funnit anledning att närmare ingå på lönekommitténs förslag i nu förevarande del. De av vissa remissmyndigheter framförda förslagen i fråga om maximigränsen för rörligt tillägg å pension torde höra till de spörsmål, till vilka förenämnda sakkunniga ha att taga ställning under sitt utredningsarbete.

Sjuklön och sjukvårdsförmåner. För flertalet befattningshavare i statens tjänst och vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet ingår bland avlöningsförmånerna rätt att uppbära viss avlöning — antingen samma avlöning som vid tjänstgöring eller enligt vissa grunder reducerad avlöning — under tjänstledighet för sjukdom och vissa närstående förhållanden, såsom svag hälsas vårdande samt havandeskap och barnsörd. En annan, stora grupper av nu nämnda personal generellt tillerkänd avlöningsförmån är, att kostnader, som sammanhänga med befattningshavarnas sjukdom, i viss utsträckning täc-

kas med anlitan­de av statsmedel. För att vinna erforderlig kontroll över befattningshavarnas hälsotillstånd och över de särskilda sjukförmånernas behö­riga tillgodonjutande ha, närmast för statstjänstemännens del, vidtagits sär­skilda organisatoriska anordningar främst innebärande tillskapandet av en verks- och tjänsteläkarinstitution.

Lönekommittén. De överväganden, som lönekommittén under den nu avslutade första etappen av löner­egleringsarbetet ägnat frågan om förmåner under sjukdom vid anställning i statens tjänst eller inom det statsunderstö­da kommunala skolväsendet, ha, enligt vad kommittén framhåller, ägt rum mot bakgrunden av att statsmakterna inom en nära framtid torde komma att taga ställning till frågan om en allmän och obligatorisk sjukförsäkring. Kommittén erinrar i detta sammanhang, att utredning och förslag beträffan­de en dylik försäkring i april 1944 framlagts av socialvårdskommittén (SOU 1944: 15 och 16) samt att, efter viss ytterligare utredning inom socialdeparte­mentet, ett förslag utarbetats, vilket under våren 1946 varit föremål för lag­rådets granskning. Kommittén uttalar vidare, att man torde kunna utgå ifrån att en försäkring av angivet slag, om den kommer till stånd, skall inrymma dels en sjukpenningförsäkring och dels en sjukvårdsförsäkring samt att det torde kunna betraktas såsom säkert, att sistnämnda försäkringsgren icke kommer att erbjuda förmåner, vilka i alla hänseenden äro likvärdiga med dem, som nu tillkomma statstjänstemännen och den kommunalt anställda lärarpersonal, till vars avlönande statsbidrag utgår.

Beträffande resultatet av lönekommitténs förhandlingar med personalor­ganisationerna i förevarande fråga anför kommittén härefter följande.

Vid lönekommitténs förhandlingar med vederbörande personalorganisatio­ner har enighet rått därom, att avlöning vid sjukdom bör utgå även efter det en allmän sjukförsäkring genomförts. Därvid förutsattes dock, att sjuk­avlöningen skall minskas med det belopp, som på grund av sjukförsäkringen tillkommer tjänstemannen i form av sjukpenning (inklusive eventuella till­lägg). Detta belopp bör inlevereras till verket, som till tjänstemannen utbe­tar ett belopp, motsvarande den oreducerade sjukavlöningen. Sjukavlö­ningens oreducerade belopp bör icke få understiga sjukpenningbeloppet.

Beträffande sjukvårdsförmånerna innebär förhandlingsresultatet, att de förmåner av ifrågavarande slag, till vilka tjänstemännen nu äro berättigade, anses böra utgå tills vidare. De förhandlande parterna ha dock varit över­ens om att göra det uttalandet, att särskild utredning i ämnet bör verkstäl­las, sedan statsmakterna meddelat beslut om allmän sjukförsäkring och i god tid innan bestämmelser därom träda i kraft, samt att förhandlingar med tjänstemännens representanter härvid böra äga rum. Vid utredningen bör förutsättningslöst undersökas, huruvida bestämmelserna om den allmän­na sjukförsäkringen skola inverka på ifrågavarande tjänstemäns sjukvårds­förmåner samt, om så befinnes vara fallet, vilka ändrade avlöningsbestäm­melser som böra meddelas. Slutligen innefattar överenskommelsen ett för­slag om att bestämmelserna om tjänstemännens sjukvårdsförmåner liksom hittills skola tillhöra dem, vari tjänstemännen äro skyldiga underkasta sig ändring.

Yttrandena. Socialstyrelsen har framhållit, att det enligt styrelsens mening vore önskvärt, att de av lönekommittén skisserade reglerna angående här av-

sedda förmåner ytterligare klarlades dels för det fall, att sjukpenning med familjetillägg uppginge till större belopp än sjukavlöningen, dels ock för det fall att förhöjd sjukpenning uppbures på grund av frivillig påbyggnad å den obligatoriska försäkringen.

I övrigt ha de myndigheter, som särskilt berört spörsmålet om sjuklön och sjukvårdsförmåner, uteslutande uppehållit sig vid frågan om sättet för inlevereringen till vederbörande verk av den på grund av obligatorisk sjukförsäkring utgående sjukpenningen och i sådant hänseende framlagt olika förslag.

*Departements-
chefen.*

Det förslag till lag om allmän sjukförsäkring som samtidigt framlägges för riksdagen, står i överensstämmelse med de antaganden, som lönekommittén gjort om den blivande allmänna sjukförsäkringens utformning.

För min del ansluter jag mig till den uppfattning beträffande frågan om sjuklön, varom enighet uppnåtts vid lönekommitténs förhandlingar med personalorganisationerna och för vilken tidigare redogjorts.

I anledning av socialstyrelsens yttrande får jag vidare framhålla, att sjukavlöning vid förhandlingarna ansetts icke böra understiga summan av sjukpenning och familjetillägg. Vad angår det av socialstyrelsen berörda fallet, att frivillig påbyggnad på den obligatoriska sjukpenningförsäkringen föreligger, får jag såsom min uppfattning framhålla, att man vid bestämmandet av sjukavlöningen helt bör bortse från den på grund av en dylik påbyggnad utgående sjukpenningen.

Vad sjukvårdsförmånerna beträffar anser jag i likhet med lönekommittén, att sådana förmåner allttjämt böra utgå till dess den allmänna sjukförsäkringen trätt i kraft och utredning verkställt om den inverkan, ifrågavarande försäkring bör få på frågan om sjukvårdsförmånerna.

De av olika myndigheter framlagda förslagen om inleverering till vederbörande verk av den på grund av obligatorisk sjukförsäkring utgående sjukpenningen torde vara av beskaffenhet att böra prövas av Kungl. Maj:t.

Arvoden utöver lön vid försvarsväsendet. Bland avlöningsformerna för militär och civilmilitär personal ingå sedan gammalt i avsevärd utsträckning arvoden och liknande ersättningar. Tidigare ha behandlats de militära beställningar, som nu äro förenade med arvode i stället för lön. Dessutom utgår i ett stort antal fall arvoden utöver lön. Dessa arvoden, vilka i fråga om såväl arvodestyper som arvodesbelopp tidigare voro i hög grad oenhetliga, ha, sedan ingående utredningar verkställt av särskilda kommittéer, vid 1945 års riksdag provisoriskt reglerats. Genom regleringen har åstadkommits en avsevärd begränsning av antalet arvoden samt ökad enhetlighet och överskådlighet i fråga om arvodesväsendet.

De här ifrågavarande arvodena indelas efter regleringen i följande huvudgrupper, nämligen stabsarvoden, förvaltningsarvoden, arvoden vid det militära undervisningsväsendet (»utbildningsarvoden») och övriga arvoden.

Lönekommittén. Lönekommittén, som jämlikt direktiven haft att uppmärk-

samma frågan om en längre gående avveckling av det militära arvodesväsendet än som hittills skett, har med anledning härav anfört följande angående nu avsedda arvoden.

Kommittén har funnit, att en viss differentiering av löneställningen vid sidan av de huvudsakligen för trupptjänst anpassade lönegraderna måste i vissa fall anses vara motiverad, då beställningshavarna fullgöra uppgifter av särskilt kvalificerad eller ansvarstyngd beskaffenhet eller för vilka särskild utbildning erfordras. Från denna utgångspunkt uppkommer i första hand frågan, om differentieringen bör ske — såsom nu — genom fyllnadsarvoden eller genom att särskilda tjänster inrättas. Härvid är att märka, att det måste anses vara en allmän princip inom det statliga lönesystemet, att löneställningen i möjligaste mån bör bestämmas genom lönegradsplaceringar och att tillämpningen av fyllnadsarvoden bör såvitt möjligt begränsas. Emellertid är det givetvis möjligt, att i förevarande fall sådana särskilda skäl föreligga, som kunna anses tillräckligt motivera ett avsteg från denna princip. Lönekommittén har icke ansett sig böra upptaga detta till prövning, eftersom kommittén ansett det vara under alla omständigheter uteslutet, att den — samtidigt som utredningen pågår om en ny försvarsorganisation — skulle kunna förorda inrättandet av nya tjänster inom försvarsväsendet. I avvaktan på den nya försvarsorganisationen bör därför enligt lönekommitténs uppfattning differentieringen alltjämt ske genom fyllnadsarvoden.

Med denna inställning har lönekommittén ansett sin uppgift i förevarande avseende vara begränsad till frågan, om någon ändring redan nu bör vidtagas i de arvoden, som för närvarande utgå. För ett riktigt bedömande av denna fråga krävas omfattande undersökningar av lönekommittén utöver dem, som redan verkställts av andra utredningsorgan. Det resultat, som härigenom kan framkomma, måste alltid få provisorisk karaktär, och nya överväganden måste ske i samband med den nya försvarsorganisationen. Starka skäl synas därför tala för, att det nuvarande, efter ingående utredningar tillkomna provisoriet bibehållas i avvaktan på den nya försvarsorganisationens genomförande. Lönekommittén förordar, att så sker. Någon principiell utvidgning av arvodesväsendet bör icke komma till stånd under denna övergångstid.

Lönekommittén får slutligen framhålla, att kommittén i andra avdelningen av sitt arbete avser att upptaga till övervägande den jämkning, som i vissa fall bör vidtagas i de nuvarande arvodesbeloppen med hänsyn till de nya lönebeloppen.

Yttrandena. Nu förevarande fråga har icke närmare berörts i något av de avgivna yttrandena.

I likhet med lönekommittén finner jag det nuvarande provisoriska systemet med arvoden utöver lön böra bibehållas i avvaktan på den nya försvarsorganisationens genomförande. Tillika vill jag understryka kommitténs uttalande, att någon principiell utvidgning av arvodesystemet icke bör ske under denna övergångstid.

*Departements-
chefen.*

Sneddningsregeln. Enligt sneddningsregeln skall en tjänsteman vid befordran placeras lägst i löneklassen närmast över den, som han i den lägre tjänsten senast tillhörde. Dessutom äger han taga i beräkning den tid, dock högst tre år, varunder han i den lägre tjänsten tillhört eller beräknas hava

tillhört sistnämnda löneklass, för bestämmande av tidpunkt för löneklass-uppflyttning i den högre tjänsten. Sneddningsregeln innebär således, att en tjänsteman vid befordran erhåller en tidsvinst i sin regelmässiga lönetur av minst tre år.

Sneddningsregelns tillämpningsområde. Sneddningsregeln tillämpas numera i allmänhet

- 1) vid ordinarie tjänstemans befordran till högre ordinarie eller extra ordinarie tjänst;
- 2) vid extra ordinarie tjänstemans befordran till högre extra ordinarie tjänst eller till ordinarie tjänst i samma eller högre lönegrad;
- 3) vid extra tjänstemans befordran till ordinarie tjänst i samma, till extra ordinarie tjänst i samma eller närmast högre lönegrad eller till extra tjänst i högre lönegrad;
- 4) vid befordran från aspirantanställning till extra tjänst i högre lönegrad; samt
- 5) vid övergång från förordnande med vikariatslön till högre extra ordinarie tjänst eller till ordinarie tjänst i samma eller högre lönegrad.

Enligt de bestämmelser, som gälla för vikariatslön, skall nämnda lön med minst en löneklass överstiga den för vederbörande i egen befattning gällande löneklassen. Detta kan sägas innebära, att tjänsteman med vikariatslön åtnjuter en förmån motsvarande sneddnningen.

Däremot är sneddnning icke medgiven vid övergång från innehavd vikariatslön till vikariatslön i högre befattning. Vikariatslönen å sistnämnda befattning beräknas nämligen med utgångspunkt från vederbörandes löneklass-placering i egen befattning.

Beträffande rätten till sneddnning må i övrigt framhållas följande.

Tjänsteman, som befordras till högre tjänst med lön enligt *samma* löneplan, har, om lönegraderna omfatta flera löneklasser, i allmänhet rätt att snedda, om förutsättningar för sneddnning i övrigt förefinnas. Folkskolans lärare utgöra härvid ett undantag. Sneddningsregeln tillämpas nämligen icke vid befordran till lärartjänst vid folkskolan på grund av de särskilda svårigheter, som föranledas av folkskollärarnas olika placering i lönegrad vid olika årlig lästid samt de stundom förekommande växlingarna mellan extra ordinarie och extra anställning.

När en tjänsteman befordras till högre tjänst med lön enligt *annan* löneplan, är frågan om tjänstemannens sneddningsrätt löst på ett oenhetligt sätt. Ej sällan äro också bestämmelserna härom otydliga. Anledningen härtill är främst att söka i den omständigheten, att lönesystemet vuxit successivt. Några exempel må här nämnas. Av bestämmelserna i 14 § militära avlösningsreglementet torde följa, att tjänsteman med lön enligt löneplan A i civila avlösningsreglementet äger sneddningsrätt vid befordran till beställning, tillhörande löneplan Ca. Motsvarande förhållande gäller icke om övergången sker i motsatt riktning, alltså från löneplan Ca till löneplan A. Vid övergång från t. ex. löneplan UO till löneplan Ca får sneddnning åtnjutas enligt särskilda bestämmelser, däremot ej vid övergång till löneplan A. Mellan de helt lika

konstruerade löneplanerna Eo och MEO får ej snedddning ske. Vid övergång från löneplan V till löneplan Eo får snedddning ske, däremot ej vid övergång till löneplan MEO. Vid övergång till sistnämnda löneplan från löneplan MV får snedddning ske, vilket emellertid icke är fallet om övergången sker till löneplanen Eo. På samma sätt förhåller det sig även i åtskilliga andra fall.

Lönekommittén. Lönekommittén, som förordar snedddningsregelns bibehållande i lönesystemet, föreslår vissa ändringar med avseende på regelns tillämpningsområde. Kommittén erinrar till en början, att kommittén i annat sammanhang föreslagit, att lönegraderna med samma ordningsnummer för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän skola innehålla samma löneklasser. Kommittén framhåller nu, att härav bör följja, att med förordnande med vikariatslön skola vara förbundna samma löneförmåner, som tillkomma ordinarie och extra ordinarie tjänsteman i samma lönegrad som den tjänst förordnandet avser. Vid genomförandet av dessa förslag, påpekar kommittén, följer av sig självt, att rätten till snedddning skall upphöra vid extra ordinarie tjänstemans övergång till ordinarie tjänst i samma lönegrad samt vid övergång från förordnande med vikariatslön till ordinarie tjänst i samma lönegrad. För dessa fall bör i stället meddelas en regel, som garanterar oförändrad löneställning efter övergången.

Vidare framhåller kommittén, att om, såsom lönekommittén finner lämpligt, med vikariatslön skola vara förbundna samma löneförmåner, som skulle tillkommit den förordnade om han varit innehavare av tjänsten, anledning synes saknas att förbjuda snedddningsrätt vid övergång mellan två vikariatslöner.

Liksom redan nu kan anses vara fallet, bör enligt kommitténs mening snedddning få ske, då ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman tillträder förordnande med vikariatslön.

Enligt lönekommitténs förslag skulle snedddningsregeln således i allmänhet tillämpas i följande fall:

- 1) vid ordinarie tjänstemans befordran till högre ordinarie eller extra ordinarie tjänst eller övergång till förordnande med vikariatslön å sådan tjänst;
- 2) vid extra ordinarie tjänstemans befordran till högre ordinarie eller extra ordinarie tjänst eller övergång till förordnande med vikariatslön å sådan tjänst; samt
- 3) vid övergång från förordnande med vikariatslön till högre ordinarie eller extra ordinarie tjänst eller till nytt förordnande med vikariatslön å sådan tjänst.

Beträffande snedddningsregelns blivande tillämpningsområde anför kommittén i övrigt, att rätt till snedddning endast bör tillkomma tjänsteman med lön, som dels är dyrortsgraderad och dels inom varje lönegrad utgår enligt ett flertal löneklasser. Liksom hittills bör vidare enligt kommitténs uppfattning snedddning icke vara tillåten vid befordran till lärartjänst vid folkskolan. I fråga om de militära lönegraderna framhåller kommittén, att snedddning synes allmänt böra medgivas mellan dessa i de förut angivna fallen. Till frågan om snedddningsrätt vid övergång från militär till civil lönegrad

eller omvänt har lönekommittén däremot icke tagit ståndpunkt i avvaktan på resultatet av den pågående utredningen om det militära manskapets löneställning.

Den nuvarande spärregeln vid befordran från extra ordinarie befattning eller förordnande med vikariatslön till ordinarie tjänst. I fråga om rätt till sneddningsstadgas i civila avlöningsreglementet den begränsningen, att tjänsteman, som från extra ordinarie befattning eller förordnande med vikariatslön befordras till ordinarie tjänst inom samma lönegrad som den, vilken han i den extra ordinarie befattningen eller under förordnandet tillhört, dock icke må placeras i högre löneklass än som skulle ha kommit honom till del, om han erhållit den ordinarie tjänsten vid tidpunkten för tillträddandet av den extra ordinarie befattningen eller förordnandet.

En motsvarande regel återfinnes i militära avlöningsreglementet.

Ifrågavarande regel, den s. k. spärregeln, åsyftar att förhindra, att här avsedd tjänsteman genom att sneddningsförfarandet tillämpas å honom två gånger efter varandra — nämligen dels vid tillträddandet av den extra ordinarie tjänsten respektive vikariatsförordnandet, dels vid tillträddandet av den ordinarie befattningen — erhåller en gynnsammare löneklassplacering än om han erhållit den ordinarie tjänsten redan vid tidpunkten för tillträddandet av den extra ordinarie befattningen, respektive vikariatsförordnandet.

Lönekommittén. Efter att ha erinrat om sitt i det föregående framlagda förslag, att lönegraderna för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän samt tjänstemän med vikariatslön skola bli helt lika— varav följer att reglerna för inplacering i löneklass vid tillträde av ordinarie eller extra ordinarie tjänst helt skola överensstämma med varandra — framhåller lönekommittén, att vid bifall till detta förslag utrymme kommer att saknas för sneddningsregelns tillämpning i de med spärregeln avsedda fallen.

Maximeringsregeln. Såsom förut angivits innebär sneddningsregeln icke blott att tjänsteman vid sneddnings placeras lägst i löneklassen närmast över den som han i den lägre tjänsten senast tillhörde, utan också, att han får taga i beräkning den tid, varunder han i den lägre tjänsten tillhört eller beräknas hava tillhört sistnämnda löneklass, för bestämmande av tidpunkt för löneklassuppflyttning i den högre tjänsten. Denna tid är dock maximerad till tre år och motsvarar således den normala tidsintervallen för löneklassuppflyttningar. Sin betydelse har maximeringsregeln i de fall, då tjänstemannen mer än tre år tillhört den lägre tjänstens högsta löneklass.

Om en tjänsteman som tillhört slutlöneklass mer än tre år befordras till högre tjänst, placeras han — jämlikt nu gällande bestämmelser men under antagande av att varje lönegrad omfattar fyra löneklasser — i denna tjänsts fjärde (d. v. s. högsta) löneklass vid befordran en eller två lönegrader; tredje löneklass vid befordran tre lönegrader; andra löneklass vid befordran fyra lönegrader; samt första (lägsta) löneklass vid befordran fem eller flera lönegrader.

När befordran sker endast en eller två lönegrader placeras tjänstemannen visserligen, såsom nyss påpekats, i högsta löneklassen. Maximeringsregeln får

dock här den verkan, att tjänstemannen icke får taga med sig den tid, utöver tre år, som han tillhört slutlöneklassen. Detta kan få betydelse, om tjänstemannen rätt snabbt befordras till än högre tjänst. Större intresse erbjuda emellertid de fall, då befordringen avser flera än två lönegrader. Då skulle, om maximeringsregeln ej funnes och om uppflyttning med en löneklass fingerades för varje treårsperiod i slutlöneklassen, tjänsteman, som exempelvis tillhört slutlöneklassen i den lägre tjänsten i sex år, placeras i den högre tjänstens slutlöneklass, om befordringen avsett tre lönegrader, i dess tredje löneklass, om befordringen avsett fyra lönegrader, o. s. v. Har han tillhört den lägre tjänstens slutlöneklass i nio år skulle han komma upp i den högre tjänstens slutlöneklass jämväl om befordringen avsett fyra lönegrader, o. s. v.

Lönekommittén. Lönekommittén förordar, att den nuvarande maximeringstiden av tre år utsträcker till nio år.

Beträffande skälen för en dylik reform, som enligt kommitténs förmenande knappast kan anses komplicera lönesystemet, anför lönekommittén, bland annat, följande.

Av uppgifter, som lämnats av järnvägsstyrelsen och telegrafstyrelsen, framgår, att tjänsteman vid befordran två eller flera lönegrader ej sällan tillhört den lägre tjänstens slutlöneklass mera än tre år. Vid 2 044 undersökta befordringsfall under 1945 var så förhållandet i 673 fall. Ej sällan är också den tid, tjänstemannen tillhört slutlöneklassen, mycket lång.

Av andra uppgifter, som ställts till 1945 års lönekommittés förfogande, framgår, att ett upphävande eller en modifiering av maximeringsregeln i vissa fall skulle förhindra att tjänsteman, som tidigare befordrats till högre tjänst, likväl erhåller sämre lönetur än en tjänsteman, som senare befordras till tjänst av samma slag. Denna fråga behandlas närmare i ett följande sammanhang. Det må emellertid påpekas, att den nuvarande maximeringsregeln kan vara ägnad att utjämna de ojämnheter i löneklassplacering, som tidigare uppkommit. Sedan tjänstemännen tillhört slutlöneklassen i tre år, ha de ju kommit i samma löneställning, och de tidigare ojämnheterna göra sig icke gällande vid kommande befordringar. Upphåves maximeringsregeln blir tydligen i sådana fall följderna att ojämnheterna bibehållas, och modifieras regeln blir den sist berörda utjämnande effekten svagare ju mera regeln modifieras. Trots detta torde en modifiering av maximeringsregeln i stort sett komma att verka utjämnande på ojämnheten i löneturen.

Tydliga råda stora ojämnheter beträffande tjänstemännens befordringsförhållanden. Vissa befordras till högre tjänster långt innan slutlön uppnåtts i de lägre tjänsterna. Andra befordras först sedan slutlönen nåtts och flera av dem först sedan de tillhört slutlöneklassen åtskilliga år. Det är säkerligen icke riktigt att uppfatta dessa ojämnheter såsom i allmänhet orsakade av tjänstemännens större eller mindre duglighet. Tillfälliga omständigheter spela här helt visst den största rollen. På grund härav och då, såsom nyss påpekats, vissa ojämnheter i löneturen skulle härigenom elimineras, synas skäl tala för övervägande, om ej maximeringsregeln bör ändras så, att tjänsteman vid befordran får tillgodogöra sig mer än tre år av den tid, han tillhört högsta löneklassen i den lägre tjänsten.

Att härvid helt upphäva maximeringsregeln kan icke gärna ifrågakomma. Sneddningsregeln åsyftar ingenting annat än att garantera, att den befördrade erhåller någon löneökning. Avgörande för löneklassplaceringen är icke den föregående tjänstgöringen och dennas art utan den föregående löneställ-

ningen. För sneddningsprincipen är det främmande, att en ytterligare löneökning skulle beredas en tjänsteman, för vilken redan befordringen i sig själv medfört en löneökning med flera löneklasser. Så skulle emellertid bliva fallet om maximeringsregeln helt upphävdes. I själva verket kan man icke utan att komma i alltför stark motsättning till den riktiga tanke, som ligger bakom sneddningsregeln, modifiera maximeringsregeln annat än i begränsad utsträckning. En icke obetydlig förbättring skulle också beredas den, som före befordran till högre tjänst längre tid tillhört den lägre tjänstens slutlöneklass, om den nuvarande tiden av tre år utsträcktes med sex år till nio år. Detta skulle i stort sett betyda, att en person, som tillhört slutlöneklassen i mera än tre men icke sex år, vid befordringen skulle behandlas som om han efter de tre åren tillhört närmast högre löneklass samt att en person, som tillhört slutlöneklassen sex år eller mera, skulle vid befordringen behandlas som om han efter de sex åren tillhört den i ordningen efter slutlöneklassen följande andra löneklassen.

Innebörden av den utav lönekommittén föreslagna ändringen av maximeringsregeln framgår närmare av en i betänkandet (s. 112) intagen tablå.

Såsom i det föregående anförts har lönekommittén ansett sig icke kunna taga slutlig ställning till de övergångsbestämmelser, som böra meddelas i samband med löneregleringen. Emellertid har kommittén framhållit, att, där est maximeringsregeln modifieras på sätt kommittén förordat, den nya regeln bör få tillämpas även på befodringsfall, som inträffat före löneregleringens ikraftträdande, dock att förhöjd avlöning bör få åtnjutas först från och med dagen för ikraftträdandet.

Vissa ojämnheter vid tätta befordringar mellan närliggande lönegrader. Såsom redan angivits innebär sneddningsregeln, att den befordrade på grund av befordringen erhåller en tidsvinst i sin regelmässiga lönetur av minst tre år.

Härav följer utan vidare att ojämnheter, som i och för sig äro olämpliga, kunna uppkomma.

Vid successiva befordringar, en lönegrad i sänder, vinner tjänstemannen lika många lönetursperioder om tre år som antalet befordringar.

Vid direkt befordran två lönegrader kan tjänstemannen vinna nära, dock aldrig fullt två sådana lönetursperioder. Hans tidsvinst i löneturen på grund av den direkta befordringen blir således alltid mindre än vad han skulle ha vunnit om han befordrats först en lönegrad och sedan ytterligare en lönegrad. Omfattar tjänstetiden i den befattning, från vilken befordringen sker, tre år eller därutöver blir tidsvinsten städse tre år, medan han vid successiva befordringar skulle ha vunnit sex år.

På motsvarande sätt förhåller det sig om befordran sker direkt tre lönegrader eller flera. Tjänstemannen kan på grund av befordringen göra en tidsvinst i sin regelmässiga lönetur av nära tre lönetursperioder, om befordran avser tre lönegrader, av nära fyra lönetursperioder, om befordran avser fyra lönegrader, o. s. v. Omfattar tjänstetiden i den lägre tjänsten sex år eller därutöver eller har tjänstemannen ändå uppnått lägst tredje löneklassen i nämnda tjänst blir tidsvinsten alltid tre år, om befordringen avser tre lönegrader. Avser befordringen fyra lönegrader inträder motsvarande förhållan-

de efter nio år o. s. v. Vid successiva befordringar, en lönegrad i sänder, skulle tjänstemannen i stället ha vunnit nio år vid befordran tre lönegrader, tolv år vid befordran fyra lönegrader, o. s. v.

Ett enkelt, rent konstruerat exempel, hämtat ur lönekommitténs betänkande, må illustrera det nu sagda:

<i>Tjänstemannen A.</i>		<i>Tjänstemannen B.</i>	
¹ / _i 1940	A 1: 1	¹ / _i 1940	A 1: 1
¹ / _i 1943	A 2: 3	¹ / _i 1943	A 3: 3
¹ / _i 1946	A 3: 5	¹ / _i 1946	A 3: 4

A. erhöll vid befordringen till lönegraden A 2 en tidsvinst i sin lönetur av tre år och lika mycket vid den senare befordringen till lönegraden A 3. Hans sammanlagda tidsvinst på grund av befordringarna utgör alltså sex år. Samtidigt har han tjänstgjort i sex år och kan således för sin lönetur tillgodoräkna tillsammans tolv år, motsvarande fyra löneklasser. Han har tydligen rätt att — såsom exemplet också visar — placeras i (1 + 4 =) femte löneklassen.

B. däremot erhöll vid befordringen till lönegraden A 3 en tidsvinst i sin lönetur av endast tre år. Eftersom han också tjänstgjort i sex år, kan han för sin lönetur tillgodoräkna tillsammans nio år, motsvarande tre löneklasser. Han har alltså rätt att placeras i endast fjärde löneklassen.

Och ändå har B. tidigare befordrats till högre tjänst än A.

För undanröjande av här berörda olägenheter infördes i de under åren 1919—1921 utfärdade avlöningsreglementena en restriktionsregel, vilken inenbar, att då två befordringar för en och samma befattningshavare inträffade med kortare tidsmellanrum än tre år, den senare befordringen icke fick föranleda tillämpning av sneddningsregeln.

Emellertid visade det sig, att restriktionsregeln fick vissa icke önskvärda konsekvenser, i det att regeln kunde leda till att befattningshavare, vilka inom tre år från en befordran erhållit ny sådan, kommo i ett ogynnsammare läge på löneskalan än som skulle ha blivit fallet, om de först efter de tre årens utgång befordrats till den högre tjänsten. Restriktionsregeln blev därför redan år 1922 upphävd.

Andra åtgärder i syfte att undvika sneddningsregelns ojämna verkningar ha i olika sammanhang varit föremål för överväganden. Sålunda föreslog trafik-tjänstemännens riksförbund i samband med restriktionsregelns upphävande, att ordinarie tjänsteman, som vid befordran överhoppade en eller flera lönegrader, skulle få tillgodoräkna sig sneddningsregeln för varje överhoppad lönegrad.

I sitt år 1923 avgivna yttrande och förslag i fråga om revision av gällande avlöningsbestämmelser för statsdepartement m. fl. verk kom vidare dåvarande förste kanslisekreteraren Gustaf Söderlund in på frågan om sneddningsregelns här berörda ojämna verkningar. Söderlund påpekade, att två utvägar finnes för undvikande av ifrågakvarande olägenheter. Antingen kunde man helt borttaga sneddningsregeln eller också omlägga den så, att vinsten vid be-

fordran från en lönegrad till annan motsvarade det antal löneklasser, som utgjorde skillnaden mellan lönegraderna. Ingen av dessa vägar ansågs emellertid praktiskt framkomlig.

I anledning av en vid 1944 års riksdag väckt motion anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om övervägande av möjligheterna att undanröja ojämnheter vid löneklassplacering. Utlåtande infordrades från allmänna lönenämnden, som i sin tur införskaffade yttranden från vissa verk och inrättningar. I sitt utlåtande berörde lönenämnden bland annat sneddningsregelns förutnämnda ojämna verkningar. I fråga om möjligheterna att undanröja dessa anförde lönenämnden, att man exempelvis kunde tänka sig en spärregel av det innehållet, att tjänsteman som, efter vunnen befordran från tjänst i lägre till tjänst i högre lönegrad, erhöle befordran till tjänst inom än högre lönegrad, icke finge i sistnämnda tjänst erhålla gynnsammare placering i löneklasshänseende, än om han tillträtt denna tjänst vid tidpunkten för tillträddandet av den omedelbart dessförinnan innehavda tjänsten.

Effekten av en dylik spärregel åskådliggjorde lönenämnden med följande exempel:

<i>Tjänstemannen A.</i>		<i>Tjänstemannen B.</i>	
$\frac{1}{7}$ 1939.....	A 17: 21	$\frac{1}{7}$ 1939.....	A 17: 21
$\frac{1}{1}$ 1945.....	A 21: 23	$\frac{1}{1}$ 1945.....	A 20: 23
$\frac{1}{1}$ 1948.....	A 21: 24	$\frac{1}{1}$ 1946.....	A 21: 23
		$\frac{1}{1}$ 1948.....	A 21: 24

Lönenämnden framhöll emellertid, att svårigheter föreläge att överblicka verkningarna av en eventuell spärregel för olika förekommande befordringsfall. Härtill komme, att införandet av en ny spärregel i löneklasshänseende skulle innebära en rubbning av en i avlösningsreglementet fastställd, betydelsefull principbestämmelse, vilken tillförsäkrade tjänstemännen viss förmån vid befordran till högre tjänst. Med hänsyn till nu angivna omständigheter ansåge lönenämnden, att en dylik åtgärd icke borde vidtagas annat än möjligen i samband med tillkomsten av nytt avlösningsreglemente.

Lönekommittén. Lönekommittén, som enligt direktiven haft att upptaga till övervägande frågan om jämkningar i det gällande lönesystemet i syfte att söka eliminera här berörda ojämnheter, har funnit övervägande skäl tala mot att, i anledning av nämnda ojämnheter, ändra den nuvarande sneddningsregelns.

Till stöd för denna uppfattning anför kommittén följande.

Det synes vara angeläget att först klarlägga om det överhuvud finns någon eller några metoder, genom vilka de påtalade ojämnheterna helt skulle undanröjas. Att detta är möjligt är uppenbart. Sålunda uppkomma givetvis icke några sådana ojämnheter, om sneddningsregeln helt toges bort och man i stället återginge till det ursprungliga systemet vid kommunikationsverken, enligt vilket tjänsteman vid befordran allenast tillförsäkrades rätten att behålla sin plats på löneskalan. Ett motsatt sätt är att, såsom redan trafik-tjänstemännens riksförbund föreslog i början av tjugotalet, låta tjänsteman, som vid befordran överhoppa en eller flera lönegrader, tillgodoräkna sig

sneddnung för varje överhoppad lönegrad. Slutligen utgör, såvitt man kan finna, den av allmänna lönenämnden ifrågasatta spärregeln ett medel, som i så gott som alla tänkbara fall undanröjer ojämnheter.

Vad beträffar frågan att borttaga sneddningsregeln och ersätta densamma med en regel om rätt för tjänstemannen att vid befordran bibehålla sin plats på löneskalan må påpekas, att det enligt lönekommitténs mening i princip är riktigt att befordring medför någon förhöjning av avlöningen. Vinsten av ojämnheternas undanröjande synes icke heller stå i rimlig proportion till försämringen av tjänstemännens allmänna löneställning.

I fråga om det andra ytterlighetsfallet, vilket representeras av förslaget från trafiktjänstemännens riksförbund, synes utan vidare kunna sägas, att ojämnheterna ingalunda kunna anses motivera en så väsentlig förbättring av tjänstemännens löneställning. Förslaget skulle medföra — om varje lönegrad omfattar fyra löneklasser och tidsintervallen för löneklassuppflyttning bibehålles vid tre år — att en tjänsteman efter nio års anställningstid med lön enligt löneklass alltid skulle tillhöra högsta löneklassen, till vilken tjänst han än beforderades. Systemet skulle också medföra, att de lägsta löneklasserna i sådana lönegrader, som icke äro rekryteringsgrader, i regel skulle bli helt oanvända. Överhuvud strider systemet mot en princip, som hittills legat till grund för det statliga lönesystemet, nämligen att avlöningsförbättringar successivt skola åtnjutas i de olika lönegraderna.

Mot den av allmänna lönenämnden ifrågasatta spärregeln kunna — ur teoretisk synpunkt — icke anföras så vägande invändningar som mot de nyss berörda ytterlighetsanordningarna. Regeln måste i stort sett få den verkan att det med hänsyn till löneklassplaceringen blir för tjänstemannen utan betydelse om han beforderas successivt en lönegrad i sänder eller direkt två eller flera lönegrader. Administrativt skulle emellertid spärregeln föranleda betydande svårigheter.

Om man, med hänsyn till vad sålunda anförts, icke anser sig böra helt eliminera ojämnheter, måste man begränsa ingripandena till allenast närliggande lönegrader. I själva verket kunna i så fall specialreglerna icke avse befordringar, som omfatta mera än två lönegrader. Eljest uppkomma i stort sett samma förhållanden, som då någon begränsning icke sker. Man kan tydligen för befordran, som avser högst två lönegrader, föreskriva, att sneddnung icke får ske eller att sneddnung får tillgodoräknas även för överhoppad lönegrad eller också att den av lönenämnden ifrågasatta spärregeln skall äga tillämpning.

Det material, som står till 1945 års lönekommittés förfogande, bildar ej tillräcklig grund för bedömande, om man genom sådana begränsade ingripanden skulle få bort de flesta ojämnheter, men däremot framgår det att i åtskilliga fall ojämnheter skulle kvarstå. Genom begränsningarna skulle också skapas nya ojämnheter, som i sin ordning skulle giva anledning till kritik. Erfarenheten av de spärregler, som hittills funnits inom lönesystemet, talar härvidlag sitt tydliga språk.

Vid bedömandet av den föreliggande frågan bör beaktas, att vissa av de förslag, som i annat sammanhang framläggas, äro ägnade att begränsa antalet av de fall, då ojämnheter framträda vid sneddningsregeln tillämpning. Så är fallet med förslagen att minska antalet löneklasser i lönegraderna, att upphäva skillnaden i löneklassplaceringen för ordinarie och extra ordinarie tjänstemän samt tjänstemän med vikariatslön samt att modifiera den i det föregående berörda maximeringsregeln.

Det måste vidare kraftigt understrykas hur angeläget det är, att lönebestämmelserna göras så lätta att tillämpa som möjligt. Särskilt genom den av allmänna lönenämnden ifrågasatta spärregeln — och skulle en ändring an-

ses böra ske borde den väl närmast anknyta till denna regel — skulle, såsom redan påpekats, betydande administrativa svårigheter uppstå. Till dessa svårigheter för arbetsgivaren är att för personalen lägga en viss begränsning i dess nuvarande rätt att snedda.

Visserligen bör i princip lönesystemet anpassas efter de förhandenvarande förhållandena. Men likväl ligger det ett visst fog i ett av generaltullstyrelsen gjort uttalande, att ojämnheterna mera hänföra sig till befördringsgången än till själva avlöningsbestämmelserna. Ett utmärkande drag i den statliga löneavvägningen är den mycket stora splittringen på olika lönegrader. Detta möjliggör visserligen en smidigare anpassning till olikartade förhållanden. Men det kan ifrågasättas om det är riktigt att, såsom nu ej sällan är fallet, i en och samma befördringsgång tillämpa ett flertal på varandra omedelbart följande lönegrader. Inom statsförvaltningen har man på senare tid i vissa fall sökt att skapa enhetliga regler för befördringarna. Så har skett exempelvis vid länsstyrelserna och det uppdrag, som givits 1944 års personalutredning, syftar åt samma håll. Även försvarets tjänsteförteckningssakkunniga torde komma in på denna fråga. I den mån dylika regler mera allmänt fastställas och tillämpas, försvinna de här ifrågavarande ojämnheterna.

Yttrandena. Mot lönekommitténs förslag om bibehållande av sneddningsregeln i det nya lönesystemet har icke någon av de hörda myndigheterna framställt erinran. Icke heller ha anmärkningar framförts mot förslaget, att förordnande med vikariatslön skall medföra samma löneförmåner som äro förenade med den tjänst, förordnandet avser. *Socialstyrelsen* har med anledning av lönekommitténs förslag i fråga om vikariatslönen såsom sin mening framhållit, att vikariatslöneförordnanden böra kunna meddelas i vissa närmare angivna fall, där sådana förordnanden nu icke kunna förekomma.

Den av lönekommittén föreslagna ändringen av maximeringsregeln vid sneddnung har däremot rönt kritik från olika myndigheters sida. *Försvarets civilförvaltning* har sålunda ansett det tveksamt, om den föreslagna modifieringen av maximeringsregeln skulle få den utjämnande verkan, som lönekommittén syntes förutsätta. För övrigt skulle denna reform innebära en förbättring i lönehänseende allenast för den, som vinner beförden efter att ha tillhört slutlöneklassen i den lägre tjänsten i mer än tre år. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke lika starka skäl talade för att möjliggöra förhöjd avlöning åt den, som utan att kunna vinna vidare beförden under en längre tid tillhört slutlöneklassen inom vederbörlig lönegrad och att alltså i avlöningsförfattningarna intoges en regel av innebörd, att dylik befattningshavare enligt vederbörande myndighets bestämmande skulle kunna medgivas uppflyttning till löneklassen närmast över slutlöneklassen inom vederbörlig lönegrad efter att hava tillhört sistnämnda löneklass i förslagsvis sex år. En dylik regel syntes jämväl bli lättare att tillämpa än den föreslagna maximeringsregeln. Vidare har *telegrafstyrelsen* framhållit, att en maximeringsregel av den utav lönekommittén föreslagna innebörden syntes komma att i betydligt högre grad än lönekommittén tänkt sig medföra komplikationer i lönesystemet. En utsträckning av maximitiden till sex år hade enligt styrelsens mening varit att föredraga. Även *vattenfallsstyrelsen* har ansett, att den tid av tre år, som enligt nuvarande sneddningsbestämmelser får tagas i beräkning vid in-

placering i löneklass efter befordran, bort utsträckas till allenast sex år. Efter att ha åskådliggjort den nya maximeringsregelns verkningar med ett par exempel har *allmänna lönenämnden* uttalat, att den föreslagna maximeringsregeln vore ägnad att komplicera lönesystemet, och för sin del ifrågasatt, huruvida icke försiktigheten bjöde, att regelns konsekvenser för ett icke alltför obetydligt antal konkreta fall undersöktes, innan slutlig ställning toges till kommitténs förslag i nu ifrågavarande del. *Försvarsväsendets lönenämnd* har i huvudsak anslutit sig till de av allmänna lönenämnden anförda synpunkterna men framhållit, att det dock ville synas, som om i fråga om de militära beställningarna med den för dem gällande fasta befordringsgången en tillämpning av den föreslagna maximeringsregeln vid sneddnning kunde beräknas bli mindre komplicerad än i fråga om civila befattningar.

I samband med behandlingen av sneddningsregeln har *försvarets civilförvaltning* framhållit önskvärdheten av att klarläggande bestämmelser meddelades om löneklassplacering vid övergång från extra ordinarie till extra anställning eller vice versa.

Såsom av det föregående framgår har lönekommittén framhållit, att därest maximeringsregeln modifierades på sätt kommittén förordat, den nya regeln borde få tillämpas även på befordringsfall, som inträffat före löneregleringens ikraftträdande, dock att förhöjd avlöning borde få åtnjutas först från och med dagen för ikraftträdandet. I anledning härav har *försvarets civilförvaltning* uttalat, att i dylikt fall skulle erfordras omräkningar, som komme att medföra ett betydande merarbete för ämbetsverket. *Försvarets fabriksstyrelse* har förutsatt, att den nya maximeringsregeln, i vad avsåge före löneregleringens ikraftträdande inträffade befordringsfall, komme att tillämpas allenast i fråga om befordran till omedelbart före ikraftträdandet innehavda tjänster. En utsträckning av regeln att gälla flera befordringsfall syntes komma att medföra stora praktiska svårigheter i tillämpningen. *Telegrafstyrelsen* har uttalat den åsikten, att en retroaktiv tillämpning av den föreslagna maximeringsregeln syntes komma att medföra avsevärda omkastningar och nya ojämnheter i löneturen tjänstemännen emellan samt i vissa fall ett återinförande av ojämnheter, som tidigare gjort sig gällande men numera eliminerats.

Lönekommitténs förslag angående bibehållande av sneddningsregeln och dess blivande tillämpningsområde liksom också förslaget rörande de med vikariatslöneförordnande förbundna löneförmånerna giver jag min anslutning. Jag biträder även förslaget om den nuvarande spärregelns upphävande. Den av försvarets civilförvaltning ifrågasatta regeln, att befattningshavare som tillhört slutlöneklassen i vederbörlig lönegrad i sex år utan att vinna befordran, det oaktat skulle kunna uppflyttas till löneklassen närmast över slutlöneklassen, kan jag för min del icke tillstyrka.

Vad den av lönekommittén föreslagna maximeringsregeln beträffar, torde det visserligen vara svårt att överblicka regelns verkningar i alla de fall, i vilka den kan tänkas komma att tillämpas. Det torde emellertid ligga i sakens

natur, att en modifiering av maximeringsregeln i enlighet med lönekommitténs förslag är ägnad att i stort sett verka utjämnande på nu förekommande ojämnheter i löneturen. Särskilt gäller detta de av kommittén berörda ojämnheter, som föränledas av täta befordringar mellan närliggande lönegrader. Då dessutom personalorganisationerna, enligt vad jag erfarit, vid förhandlingarna med lönekommittén fäst stor vikt vid att maximeringsregeln modifieras på sätt lönekommittén föreslagit, har jag icke funnit mig böra frångå kommitténs förslag i förevarande del.

Den av försvarets civilförvaltning berörda frågan om löneklassplacering vid övergång från extra ordinarie till extra anställning eller vice versa torde icke vara av beskaffenhet att böra upptagas till behandling i detta sammanhang.

Spörsmålet om och i vad mån den nya maximeringsregeln skall tillämpas på befordringsfall, som inträffat före lönerегleringens ikraftträdande, torde jag få återkomma till framdeles, sedan lönekommittén under den senare etappen av sitt arbete utarbetat förslag till de övergångsbestämmelser, som böra meddelas i samband med lönerегleringen.

I likhet med lönekommittén kan jag icke förorda något av de av kommittén berörda uppslag, som tidigare i olika sammanhang diskuterats för undanröjande av de ojämnheter, som äro förenade med täta befordringar mellan närliggande lönegrader.

Löneklassplacering vid övergång från anställning med avlöning enligt kollektivavtal till anställning såsom tjänsteman. Övergång från anställning med avlöning enligt kollektivavtal till anställning såsom tjänsteman förekommer framför allt inom kommunikationsverken, särskilt vid statens järnvägar. Även inom försvarsväsendet sker årligen ett antal befordringar från arbetar- till tjänstemannaanställning. Antalet fall vid kommunikationsverken och inom försvarsväsendet, då under åren 1944 och 1945 (för telegrafverkets del dock endast under år 1945) sådan övergång skett, uppgick enligt från ifrågasvarande förvaltningsgrenar inhämtade uppgifter till 1 295. Därav avsågo 978 fall övergång till tjänstemannaanställning i högst 7 lönegraden, varav 658 till ordinarie eller extra ordinarie tjänst. Enbart till 5 lönegraden omfattade övergången 784 fall, varav 509 till ordinarie eller extra ordinarie anställning. Ett icke obetydligt antal fall avsåg befordran till arbetsledande befattningar i 10—18 lönegraderna.

Sådan övergång, varom här är fråga, ingår alltså såsom en betydelsefull del av tjänstemannarekryteringen. Det har också ansetts nödvändigt att genom särskilda bestämmelser reglera löneställningen efter övergången.

Enligt före den 1 juli 1939 gällande föreskrifter ägde den, som tillträdde ordinarie eller extra ordinarie tjänstemannaanställning, att under närmare angivna förutsättningar för löneklassplacering i tjänstemannaanställningen tillgodoräkna viss del av föregående anställning i statens tjänst.

Efter förslag av 1936 års lönekommitté blevo de sålunda tidigare gällande tillgodoräkningsbestämmelserna — i vad de voro tillämpliga på arbetare, som

från anställning enligt kollektivavtal övergick till tjänstemannaanställning— från och med den 1 juli 1939 ersatta av en ny regel. Enligt denna, som alltjämt gäller, skall arbetare med avlöning enligt kollektivavtal, vilken övergår till ordinarie eller extra ordinarie tjänstemannaanställning, i den nya tjänsten hänföras lägst till den löneklass, i vilken lönen närmast överstiger den avlöning, han ägt uppbära i arbetaranställningen.

För tillämpning av denna regel erforderliga bestämmelser rörande vad som skall förstås med avlöning i arbetaranställningen ha utfärdats av Kungl. Maj:t. De ursprungliga bestämmelserna inneburo, att årslönen i arbetaranställningen skulle anses utgöra ett belopp, motsvarande 2 400 gånger den timlön, som tjänstemannen omedelbart före tillträddandet av befattningen uppbär eller vid tidsarbete avtalsenligt ägde uppbära; till ackordslöneförmåner togs däremot icke någon hänsyn i detta sammanhang. Snart ansågs det likväl nödvändigt att vid jämförelsen mellan lönen i arbetaranställningen och lönen i tjänstemannaanställningen taga viss hänsyn till ackordsvinst. Med hänsyn härtill utfärdade Kungl. Maj:t år 1945 nya bestämmelser, vilka inneburo, att även ackordsvinsten inräknades vid lönejämförelsen. Särskilt med hänsyn till den stimulansfaktor, som ligger i ackordslönesättningen, ansågs det dock, att hela ackordsvinsten icke kunde få medräknas utan att en viss reduktion måste ske samt att denna borde göras olika allteftersom fråga vore om normallöneavtal eller minimilöneavtal. Vidare ansågs ackordsvinsten icke böra bestämmas individuellt utan beräknas med utgångspunkt från den genomsnittliga ackordsnivån under viss tid vid den arbetsplats (arbetsområde) och inom den ålders- och yrkesgrupp, arbetaren senast tillhört.

Lönekommittén. Lönekommittén erinrar, att ifrågavarande bestämmelser blivit föremål för kritik i olika avseenden, samt anför härom närmare följande.

Mot de år 1939 införda bestämmelserna har — även efter 1945 års ändringar — framförts den invändningen, att de föranlett betydande ojämnheter vid löneklassplaceringen. I väsentlig mån torde visserligen dessa ojämnheter ha haft sin grund i krisförhållandena. Återvinner löneläget sin relativa stabilitet, torde man kunna räkna med, att de komma att minskas. Helt kunna de dock ej neutraliseras. Framför allt har det ansetts mindre tillfredsställande, att arbetare, som först vid relativt hög ålder och med lång anställningstid befordras till tjänsteman, ofta bliva placerade i lika låg löneklass som yngre arbetare eller, under vissa förhållanden, till och med i lägre löneklass än dessa. Yrkanden ha därför framförts från vederbörande personalorganisationer om införande av bestämmelser, som skulle motverka sådan inplacering och som därjämte skulle verka utjämnande vid ändrad relation mellan arbetarlön och tjänstemannalön.

Genom den ändring i bestämmelserna, som vidtagits 1945, har visserligen ackordsvinst i viss omfattning fått tillgodoräknas vid fastställande av jämförelseinkomsten, men bestämmelserna härom ha icke gått fria för kritik. Det har särskilt framhållits, att bestämmelserna med hänsyn till avtalens varierande konstruktion giva ett relativt ojämnt utfall. Sålunda kunna två arbetare med samma förtjänstnivå komma att inplaceras i olika löneklasser beroende på att den ena arbetaren uppburit hög ackordstimlön (haft hög ackordsbas) och låg ackordsvinst, medan den andra arbetaren haft låg ackordsbas och hög ackordsvinst.

Vid de förhandlingar, som förts mellan 1945 års lönekommitté och personalorganisationerna, har enighet nåtts om vissa jämkningar i och kompletteringar till de nuvarande bestämmelserna, åsyftande att så långt som möjligt eliminera de med bestämmelserna nu förenade olägenheterna. Enligt förhandlingsresultatet bör löneklassplaceringen allttjämt i första hand vara beroende av en jämförelse mellan lönerna i den förutvarande och den nya anställningen (jämförelserregeln). Beträffande de grunder, efter vilka lönejämförelsen bör ske, föreslås vissa ändringar, vilka innebära, dels att då avlöning utgått i form av timlön jämte ackordsvinst, den inkomst, varmed skall räknas vid lönejämförelsen — oavsett huruvida fråga är om minimilöneavtal eller normallöneavtal — i princip skall motsvara den med viss procent minskade summan av timlönen och den genomsnittliga ackordsvinsten, dels ock att arbetare, som före övergången till tjänstemannaanställning arbetat mot ackord, i intet fall skall erhålla sämre löneställning än om han då arbetat mot fast timlön utan ackord. Jämförelserregeln anses vidare böra kompletteras med en bestämmelse (garantiregeln), varigenom viss lägsta löneklassplacering i vederbörande lönegrad tillförsäkras den, som under längre tid före övergången varit anställd i statens tjänst. Dessutom anses det böra överlåtas åt styrelserna för de affärsdrivande verken samt åt försvarets civilförvaltning att besluta om än högre löneklassplacering i de fall, då så befinnes nödvändigt för förvärvande såsom tjänsteman av för tjänsten särskilt lämplig arbetare.

De sålunda förordade bestämmelserna beträffande övergång från kollektivavtalsreglerad anställning böra vidare enligt det vid förhandlingarna vunnna resultatet principiellt tillämpas också i sådana fall, då arbetaravlöningen, ehuru den formellt icke utgår enligt kollektivavtal, likväl reellt bestämts på samma sätt som avlöning enligt sådant avtal eller också anpassats efter grunderna i visst kollektivavtal, som gäller för arbete av liknande slag.

Den närmare innebörden av förhandlingsresultatet, i vad avser garantiregelns blivande utformning, sammanfattas av kommittén sålunda.

Den, som efter fyllda 18 år innehåft anställning med avlöning enligt kollektivavtal i statens tjänst, skall vid övergång från sådan anställning till tjänstemannaanställning i högst 10 lönegraden (nuvarande lönegradsbeteckning) tillförsäkras rätt att,

a) om anställningen efter fyllda 18 år omfattar mer än 6 men icke fullt 9 år, för bestämmande av tidpunkt för uppflyttning till den för befattningen gällande andra löneklassen taga i beräkning den del av anställningstiden, som överstiger 6 år,

b) om anställningen omfattar minst 9 men icke fullt 12 år, dels placeras i lägst den andra för befattningen gällande löneklassen och dels för uppflyttning till den för befattningen gällande tredje löneklassen taga i beräkning den del av anställningen, som överstiger 9 år, samt

c) om anställningen omfattar minst 12 år, placeras i lägst den tredje för befattningen gällande löneklassen.

Den, som efter fyllda 18 år innehaft anställning i statens tjänst med avlöning enligt kollektivavtal, skall vid övergång från sådan anställning till tjänstemannaanställning i högre lönegrad än den 10:e (nuvarande lönegradsbe-teckning) tillförsäkras rätt att,

a) om anställningen efter fyllda 18 år omfattar mer än 9 men icke fullt 12 år, för bestämmande av tidpunkt för uppflyttning till den för befattningen gällande andra löneklassen taga i beräkning den del av anställningstiden, som överstiger 9 år,

b) om anställningen omfattar minst 12 men icke fullt 15 år, dels placeras i lägst den andra för befattningen gällande löneklassen och dels för upp-flyttning till den för befattningen gällande tredje löneklassen taga i beräk-ning den del av anställningstiden, som överstiger 12 år, samt

c) om anställningen omfattar minst 15 år, placeras i lägst den tredje för befattningen gällande löneklassen.

Såsom framgår av det föregående ha i viss mån olika regler ansetts böra gälla vid övergång till tjänster i vissa lägre lönegrader än vid övergång till tjänster, placerade i högre lönegrader. Gränsen har härvid, med hänsyn till tjänsternas nuvarande lönegradsplacering, dragits mellan de nuvarande 10 och 11 lönegraderna. Därest framdeles lönegradsplaceringen skulle ändras för de tjänstemannagrupper, om vilka här är fråga, kan därav följa att grän-sen bör flyttas.

Yttrandena. Lönekommitténs förslag rörande löneklassplacering vid över-gång från anställning med avlöning enligt kollektivavtal till anställning så-som tjänsteman har i allmänhet icke föranlett några erinringar från remiss-myndigheternas sida. *Vattenfallsstyrelsen* har emellertid ansett, att jämförel-seregeln borde helt slopas. Icke heller den föreslagna garantiregeln har sty-relsen kunnat tillstyrka. Enligt styrelsens mening borde man på förevarande område i stället tillämpa en tillgodoräkningsregel av närmare angiven inne-börd. *Statskontoret* har ifrågasatt lämpligheten och nödvändigheten av den föreslagna garantiregeln, som i realiteten innebure ett återupplivande för en speciell grupp av befattningshavare av den vid 1939 års lönereglering utdömda tillgodoräkningsrätten.

Enligt min mening bör jämförelserregeln alltjämt tillämpas vid här avsedd *Departements-
chefen.* övergång från arbetar- till tjänstemannaanställning. Mot de ändringar i be-stämmelserna rörande vad som skall förstås med avlöning i arbetaranställ-ningen, vilka lönekommittén förordat och vilka det torde ankomma på Kungl. Maj:t att taga närmare ställning till, har jag för min del icke funnit anled-ning till erinran.

Den föreslagna garantiregeln synes mig på ett lyckligt sätt komplettera jämförelserregeln och vara ägnad att undanröja de ojämnheter i löneklass-placeringen, som en tillämpning av enbart sistnämnda regel i vissa fall visat sig medföra.

Vidare ansluter jag mig till lönekommitténs förslag, att det bör överlåtas åt styrelserna för de affärsdrivande verken och försvarets civilförvaltning att

i fall, då så befinnes nödvändigt för förvärvande såsom tjänsteman av för tjänsten särskilt lämplig arbetare, besluta om än högre löneklassplacering än som följer av en tillämpning av jämförelse- och garantireglerna.

Slutligen biträder jag även förslaget, att de här förordade bestämmelserna principiellt böra tillämpas också i sådana fall, då arbetaravlöningen, ehuru den formellt icke utgår enligt kollektivavtal, likväl reellt bestämts på samma sätt som avlöning enligt sådant avtal eller också anpassats efter grunderna i visst kollektivavtal, som gäller för arbete av liknande slag.

Tjänstledighetsavdrag. För närvarande förekomma tre slag av tjänstledighetsavdrag: A-, B- och C-avdrag. A-avdragen utgöras av löneklassvis fastställda, i dyrortshänseende icke differentierade dagbelopp, vilka såväl absolut som i sin relation till lönen följa en stigande skala. B-avdragen äro lika med dubbla A-avdragen. C-avdraget åter motsvarar hela lönen ävensom, i förekommande fall, övriga på tjänstledighetstiden belöpande kontanta avlöningsförmåner. Vid tjänstledighet med C-avdrag förfäres på olika sätt med tjänste- och familjepensionsavdragen, allt efter ledighetens orsak. Tjänstledighet för offentligt uppdrag medför ej reduktion av avdragen, vilka däremot vid ledighet för enskilda angelägenheter skola minskas med det belopp, som belöper på ledighetstiden.

Såsom exempel på progressiviteten i gällande avdragsskala må nämnas, att A-avdraget, mätt i förhållande till nettolönen för dag på lägsta dyrort — beräknad såsom $\frac{1}{30}$ av den med löneklassvis utjämnade pensionsavdrag minskade lönen — utgör 15,79 procent i 1 löneklassen och 28,42 procent i 33 löneklassen. Motsvarande procenttal äro för medeldyr ort 13,48 och 26,23 samt för dyraste ort 11,76 och 24,35.

Beträffande några få löneklasser inom den allmänna löneplanen samt i fråga om de för vissa extra ordinarie och extra befattningshavare gällande s. k. bokstavslöneklasserna förekomma undantag från progressivitetsprincipen. För sistnämnda löneklasser har fastställts ett i öretal räknat lika stort A-avdrag, varför avdragsprocenten här följaktligen stiger med sjunkande lön.

Lönekommittén. Enligt lönekommitténs förslag skola tjänstledighetsavdragen differentieras i dyrortshänseende. I enlighet härmed ha särskilda belopp upptagits icke blott — såsom tidigare varit fallet — för varje löneklass utan också för varje dyrortsgrupp. Avdragen ha därvid konstruerats så, att de i princip medföra avstående av en och samma andel av lönen för alla befattningshavare, vilka tillhöra samma löneklass, oavsett befattningshavarnas stationering på dyrare eller billigare orter.

Vid tidigare diskussioner om en differentiering av tjänstledighetsavdragen i dyrortshänseende har detta spørsmål sammankopplats med frågan om en dyrortsgradering av övertidsersättning. Såsom av det följande kommer att framgå, har lönekommittén funnit sig böra förorda övergång till ett system med dyrortsgraderad övertidsersättning. Med hänsyn till att konsekvenserna härav komma att te sig jämförelsevis mindre förmånliga för de tjänstemän, vilka äro stationerade på billigare orter, har lönekommittén ansett sig icke

böra underlåta att föreslå en differentiering jämväl av tjänstledighetsavdrag, vilken åtgärd, såsom kommittén påpekat, är ägnad att medföra en effekt motsatt den nyss angivna. Några nämnvärda praktiska olägenheter av att de olika avdragsbeloppens antal härigenom ökas anser kommittén icke behöva befaras.

Vid valet av de relationstal, vilka beteckna A-avdragens förhållande till den oavkortade lönen, har kommittén funnit lämpligt att i princip utgå från nu rådande förhållanden på F-ort med hänsyn till att proportionen mellan nuvarande löner på F-ort och på I-ort är ungefärligen densamma som mellan de av lönekommittén föreslagna lönebeloppen för medeldyr ort (3-ort) respektive dyraste ort (5-ort). Den relativa storleken på F-ort av nuvarande A-avdrag har emellertid icke genomgående varit utslagsgivande för uppbyggnaden av den av kommittén föreslagna avdragsskalan. Bland annat med hänsyn till att ersättning för övertidsarbete enligt lönekommitténs förslag icke kan utgå till befattningshavare i högre löneklass än den 25, har det ansetts befogat att för däröver liggande del av löneplanen anpassa avdragsskalan så, att den närmare ansluter sig till nuvarande relation mellan A-avdrag och nettolön på I-ort. Vidare ha sådana jämkningar vidtagits, som varit nödvändiga för att undvika att mot en viss löneklass kommer att svara ett större procentuellt avdrag än det, som föreslagits för den närmast högre löneklassen. Av vad nu sagts framgår att, även om den nuvarande progressiviteten något mildrats, några mera avsevärda förändringar i fråga om avdragsskalans struktur icke följa av lönekommitténs förslag.

De A-avdrag, som föreslås för tjänstemän med lön enligt icke dyrortsgraderad löneplan, ha avvägrats så, att de för lönelägen jämförliga med dem som förekomma inom ortsgrupp 5 av den allmänna dyrortsgraderade löneplanen i stort sett motsvara avdragsbeloppen enligt skalan för sistnämnda löneplan och för högre lönelägen sakta stegras intill 27 procent av den på förut angivet sätt beräknade nettolönen för dag.

Avvägningen av de nya A-avdragen framgår av de i kommitténs betänkande (s. 128 och 129) intagna tabeller, till vilka hänvisas.

B-avdraget bör enligt lönekommitténs mening liksom hittills motsvara dubbla A-avdraget.

Vad C-avdraget beträffar framhåller lönekommittén, att storleken av detta avdrag för närvarande varierar med antalet dagar i den månad, varunder tjänstledigheten infaller. C-avdraget för dag kan sålunda, påpekar kommittén, för en och samma tjänsteman utgöra antingen $\frac{1}{31}$, $\frac{1}{30}$, $\frac{1}{29}$ eller $\frac{1}{28}$ av månadslönen, ett förhållande, som givetvis är ägnat att komplicera arbetet med avlöningens uträknande. Lönekommittén, som prövat olika förslag till lösning av frågan om en förenkling av sättet för C-avdragets beräkning, har emellertid funnit sig böra förorda, att ifrågavarande avdrag även för den förestående löneregleringsperioden i princip skall utgöra den kvotdel av månadslönen, vilken svarar mot dagantalet i den av ledigheten berörda kalendermånaden. Förutom genom det av kommittén förordade införandet av nettolönesystem — vilket medför att någon avkortning av pensionsavdrag,

svarande mot bruttolönens reduktion genom C-avdrag, ej skall ske — skall den ur redogörarsynpunkt önsvärda förenklingen av C-avdragsberäkningen enligt kommitténs förslag uppnås genom utarbetandet av tabeller över olika förekommande C-avdrag, vilka tabeller kommittén förutsätter skola intagas i vederbörande avlöningsförfattningar. Tabellerna, i vilka C-avdragen avses skola upptagas till närmaste med 5 delbara öretal, böra enligt vad kommittén framhåller kompletteras med en bestämmelse, att befattningshavare, som varit tjänstledig mot C-avdrag under hel månad, icke skall äga uppbära någon lön för denna tid.

Yttrandena. Mot förslaget om dyrortsdifferentiering av tjänstledighetsavdragen har erinran framställts från endast en av de hörda myndigheterna, nämligen *länsstyrelsen i Värmlands län*, som ifrågasatt, huruvida tillräckliga skäl kunde anses för en dylik differentiering med hänsyn till den kompliceradhet av lönesystemet, som skulle följa av en sådan reform.

Progressiviteten i skalan för tjänstledighetsavdragen har *försvarets civilförvaltning* ansett innebära en obillighet gentemot befattningshavare i högre lönegrader. Icke heller *överbefälhavaren* har kunnat finna några vägande skäl för progressiviteten i fråga.

Beträffande avdragsbeloppen har *riksräkenskapsverket* anfört, att de för tjänstemän med lön enligt icke dyrortsgraderad löneplan föreslagna tjänstledighetsavdragen, vilka sluta på med 5 delbara öresbelopp, i förenklings-syfte borde avrundas till att sluta på med 25 delbara öresbelopp.

*Departements-
chefen.*

För min del biträder jag helt lönekommitténs förslag rörande tjänstledighetsavdragen. En dyrortsdifferentiering av dessa medför uppenbarligen, att större rättvisa uppnås än om avdragen — såsom hittills — utgå med ett fixt belopp för varje löneklass.

Anledning att slopa progressiviteten i avdragsskalan finner jag icke föreliggande. För övrigt må i detta sammanhang påpekas, att kommitténs förslag innebär någon mildring av progressiviteten.

Den av riksräkenskapsverket berörda frågan om avrundning av tjänstledighetsavdragens belopp torde böra upptagas först i samband med behandlingen av de författningsförslag, som lönekommittén kommer att utarbeta under andra avdelningen av sitt arbete.

Kallortstillägg. Särskilda kallortstillägg förekommo ursprungligen endast vid statens järnvägar — från år 1903 — men infördes sedermera även inom andra grenar av statsförvaltningen. I samtliga de avlöningsreglementen, med vilkas revision lönekommittén har att taga befattning, finnas bestämmelser meddelade om kallortstillägg. Manskapsavlöningsreglementets stadganden i ämnet avse emellertid, såvitt angår det kontraktsanställda manskapet, endast vissa äldre furirer.

Kallortstillägg utgår enligt gällande bestämmelser till tjänstemän, stationerade inom ett i övre Norrland beläget, i sex kallortszoner indelat kallorts-

område. Zonindelningen är reglerad genom en kungörelse den 15 juni 1939, nr 425, till vilken hör en bilaga med beskrivning av gränslinjerna mellan de olika zonerna samt mellan kallortsområdet och riket i övrigt. I anslutning till zonindelningen utgår kallortstillägg enligt sex kallortsklasser, betecknade med nr I—VI. Inom en och samma kallortsklass utgår kallortstillägg med ett enhetligt, av befattningshavarnas löneställning oberoende belopp. Skalan för kallortstillägg har för närvarande följande utseende:

kallortsklass I.....	90 kr.	kallortsklass IV.....	360 kr.
» II.....	150 »	» V.....	540 »
» III.....	240 »	» VI.....	720 »

Då kallortstillägget infördes, angavs dess direkta syfte vara att kompensera befattningshavarna i övre Norrland dels för de högre levnadskostnaderna därstädes och dels för de olägenheter, som följde av det hårda klimatet. Sedan en för hela landet enhetlig dyrortsgruppering genomförts och särskilda dyrortstillägg tillkommit såsom avlöningsförmån, ansågs emellertid levnadskostnadernas höjd ej längre böra inräknas bland de med bosättning i Norrland sammanhängande förhållanden, för vilka kallortstillägget var avsett att utgöra en kontant ersättning. Den egentliga motiveringen för medgivandet av ifrågavarande förmån var statens intresse av en tillfredsställande rekrytering till tjänsteställena i Norrland.

Vid indelningen i kallortszoner har man i huvudsak byggt på en år 1920 utförd klassificering av stationeringsorter för personal i kommunikationsverken. Utgångspunkten för berörda klassificering var, att kallortstillägget huvudsakligen skulle ha karaktären av ett ödemarks- eller enslighetstillägg, och följande huvudfaktorer ansågos böra vara utslagsgivande vid bestämmande av tilläggets storlek å viss ort: 1) vinterkylans intensitet, 2) längden av vinter och sommar, 3) enslig belägenhet, 4) vintermörkrets omfattning, 5) avstånd från Sveriges huvudorter samt 6) ödemarksnatur. För varje faktor konstruerades en poängskala, och det sammanlagda poängtalet för varje ort uträknades, varvid siffran för ödemarksnatur räknades dubbelt.

Lönekommittén. Lönekommittén, som jämlikt de för kommitténs arbete meddelade direktiven haft att ompröva frågan om kallortstilläggens bibehållande, har för sin del förordat, att sådana tillägg fortfarande skola utgå.

Visserligen har kommittén ansett det kunna ifrågasättas, om de omständigheter, som ursprungligen föranlett införandet av kallortstillägg, numera behöva tillmätas sådan betydelse för lönesättningen, att tilläggen måste bibehållas. Beträffande den synpunkt, som för staten varit avgörande vid beviljandet av här ifrågavarande förmån — angelägenheten av en tillfredsställande rekrytering till tjänsteställena i Norrland — framhåller sålunda kommittén, att utredningar i ämnet, som verkställdes av 1928 och 1936 års lönekommittéer, synts giva vid handen, att någon avsevärd skillnad i fråga om rekryteringsmöjligheterna ej kunde anses föreligga mellan kallortsområdet och riket i övrigt. Vidare påpekar kommittén, att ett av de moment, som

tidigare ansetts göra kallortstillägg motiverade, nämligen vederbörande orters avlägsenhet från tätare bebyggda samhällen eller områden, för framtiden torde komma att i viss mån kompenseras på annat sätt. Härom anför kommittén följande.

Vid hittills utförda dyrortsgrupperingar har hänsyn icke tagits till orternas kommunikationsförhållanden annat än i den mån långa avstånd mellan inköpsort och konsumtionsort direkt kommit till uttryck i priserna på de nyttigheter, vilka medräknats vid beräkningen av utgiftsbudgeter. Enligt förslag av 1943 års dyrortskommitté skall för framtiden viss självständig hänsyn tagas till de större utgifter eller ansträngningar för anskaffande av olika slags förnödenheter — även immateriella — vilka den på visst minimi-avstånd från s. k. huvudinköpsort bosatta befolkningen har att vidkännas främst i form av rese- och transportkostnader. Avståndskostnadernas inverkan på hushållsbudgeten skulle markeras genom visst tillägg till dennas slutsumma. Dyrortskommitténs förslag härutinnan har i princip vunnit statsmakternas godkännande genom beslut under höstsessionen av 1945 års riksdag. Även om de med en mera isolerad bosättning förenade olägenheterna icke härigenom komma att beaktas främst utifrån de synpunkter, vilka tillmätts betydelse vid kallortssystemets utformning, synes dock nämnda system ha förlorat en del av sitt teoretiska underlag.

Kommittén framhåller emellertid, att för bibehållande av kallortstilläggen talar å andra sidan, att vissa av de faktorer, vilka ansetts motivera medgivandet av dylika tillägg, alltjämt göra sig gällande med oförminskad styrka. Med hänsyn härtill och då man vid de förda förhandlingarna på personalhåll fäst stort avseende vid att ifrågavarande, sedan länge utgående avlöningsförmån icke frånges befattningshavarna, har lönekommittén ansett sig böra förorda, att kallortstillägg fortfarande skall utgå.

I övrigt föreslår kommittén, att lönenivåns generella höjning icke skall medföra någon höjning av tilläggsbeloppen samt att dessa liksom hittills skola utgå till tjänstemän inom ett i sex kallortszoner indelat kallortsområde. Mera betydande ändringar i fråga om kallortsindelningen anser kommittén ej böra ske. Enligt kommitténs mening böra emellertid sådana justeringar av gränsdragningen övervägas, att denna vållar minsta möjliga irritation. Det synes kommittén lämpligt, att indelningen i allmänhet göres efter administrativa eller judiciella gränser.

Frågan efter vilka regler och i vilken utsträckning militärt manskap skall äga rätt till kallortstillägg synes kommittén böra upptagas till övervägande sedan genom det av 1946 års manskapslöneutredning bedrivna utredningsarbetet större klarhet vunnits om manskapets blivande löneställning.

Yttrandena. Av de hörda myndigheterna har endast *riksräkenskapsverket* berört frågan om kallortstillägg och därvid föreslagit, att beloppen i klasserna I och II fastställas till 96 respektive 156 kronor för år.

*Departements-
chefen.*

Även om åtskilliga av de skäl, som på sin tid föranledde kallortstilläggets införande, numera förlorat sin betydelse, vill jag, med hänsyn till att man på personalhåll fäst stort avseende vid att denna förmån icke frånges befattningshavarna, icke motsätta mig lönekommitténs förslag, att kallortstillägg

framdeles får utgå enligt enahanda grunder som hittills, dock med den av riksräkenskapsverket föreslagna jämkningen.

Övertidersättning. Gällande övertidsbestämmelser förutsätta, att arbete å tid utöver fastställd arbetstid skall förekomma endast undantagsvis. Utfört övertidsarbete medför under vissa betingelser rätt till kompensation genom ledighet eller till kontant övertidersättning. Ersättning skall i första hand utgå i form av ledighet. En absolut förutsättning för rätt till ersättning är att ifrågavarande arbete utförts å befattning i högst 18 lönegraden. Härutöver gälla vissa ytterligare begränsningar. Ersättning må sålunda i allmänhet icke tillkomma befattningshavare, som utövar mera självständigt befäl eller som har att utföra arbete av den art, att behovet eller varaktigheten av förekommande övertidsarbete icke kan kontrolleras. Vidare gäller att överordnad i varje särskilt fall skall ha beordrat eller godkänt arbetets utförande å övertid. Beställningshavare underkastad militära avlöningsreglementet är överhuvud icke berättigad till övertidersättning.

Ersättning utgår enligt olika grunder för övertidsarbete, som utförts under natt (kl. 22—6), å sön- eller helgdag eller å påskafton, midsommarafton eller julafton (i det följande sammanförda under beteckningen kvalificerad övertid), och för dylikt arbete under annan tid (icke kvalificerad övertid). Den kontanta övertidersättningen för arbete under icke kvalificerad övertid utgår med lönegradsvis fastställda, icke dyrortsgraderade timersättningsbelopp. De ersättningsbelopp, vilka ursprungligen upptogs i civila avlöningsreglementet, voro så avvägda, att de med utgångspunkt från en normal tjänstgöringstid av 208 timmar per månad ungefärligen motsvarande den ordinarie timlönen å I-ort för en tjänsteman inom tredje löneklassen av vederbörande lönegrad. Med hänsyn till att rörligt tillägg icke skulle utgå å övertidersättningen inneslöto beloppen emellertid en viss förhöjning utöver den på angivna sätt beräknade kvotdelen. Det oaktat vidtogs år 1943 en provisorisk höjning av ersättningsbeloppen, innebärande en förhöjning av de tidigare beloppen med i runt tal 31 %, motsvarande på lönen utgående rörligt tillägg och kristillägg.

Varje övertidstimme räknas, när fråga är om kvalificerad övertid, såsom en och en halv timme med tillämpning därefter av ovannämnda timersättningsbelopp. För kompensation genom ledighet gäller, att en timmes övertidsarbete kompenseras med en timmes ledighet, med undantag dock för det fall, att arbetet utförts under kvalificerad övertid och ledigheten beredes under annan tid, än som medför dylik beräkning i fråga om övertidsarbete. I detta fall kompenseras en timmes övertidsarbete genom en och en halv timmes ledighet.

Lönekommittén. Vid behandlingen av frågan om övertidersättning har lönekommittén till en början understrukt, att den redan i 1919 års avlöningsreglemente för kommunikationsverken och även i de nuvarande avlöningsreglementena uttalade grundsatsen, att arbete å tid utöver fastställd arbetstid bör förekomma endast undantagsvis, även bör gälla för den förestående löne-regleringsperioden och därvid i möjligaste mån iakttagas.

I detta sammanhang anför kommittén bland annat följande.

Under de av lönekommittén förda förhandlingarna har av tjänstemännens huvudorganisationer påtalats, att, emot vad som förutsattes vid den senaste allmänna löne regleringen, övertidsarbete numera uttages i betydande omfattning inom vissa områden av statsförvaltningen. Det torde vara ostridigt, att verk och myndigheter under de senare åren ofta i betydande utsträckning anlitat sin personal för övertidsarbete. Att detta behövt ske, torde till avsevärd del bero på extraordinär arbetsbelastning föranledd av krisförhållanden, varför förekomsten av övertidsarbete kan väntas minska efter återgång till mera normala förhållanden. I den mån det emellertid blir nödvändigt att uttaga övertidsarbete, bör man från vederbörande myndigheters sida söka ernå en sådan begränsning av det övertidsarbete, som uttages av en och samma befattningshavare, att hans arbetsbörda ej blir större än vad de föreliggande omständigheterna oundgängligen påfordra. För sådana fall bör det sätt varpå lagen om arbetstidens begränsning tillämpas på den allmänna arbetsmarknaden vara vägledande, så att man under alla förhållanden söker undvika att inom statstjänsten uttaga övertidsarbete i större omfattning än som i motsvarande fall kan ske vid privatanställning.

Lönekommittén framhåller uttryckligen, att dess förut återgivna uttalanden avse jämväl befattningshavare, som icke erhåller särskild övertidserättning.

Beträffande rätt till övertidsersättning anser lönekommittén ingen reell ändring böra ske. Kommittén förordar i enlighet härmed, att särskild ersättning skall kunna utgå för övertidsarbete å befattning i högst 22 lönegraden, vilken lönegrad närmast motsvarar nuvarande 18 lönegraden.

I fråga om den kontanta övertidsersättningens konstruktion och avvägning har lönekommittén till en början erinrat, att vid flera tidigare tillfällen övervägts en sådan omläggning av det hittillsvarande systemet med lönegradsvis bestämda, icke dyrortsdifferentierade och fasta ersättningsbelopp, att övertidsersättningen skulle komma att ställas i mera direkt relation till vederbörande befattningshavares avlöning. Såväl 1928 som 1936 års lönekommittéer hade emellertid ansett sig av praktiska skäl icke kunna förorda en sådan omläggning, vilken förutsatte en differentiering av ersättningsbelopp efter såväl löneklass som ortsgrupp.

Såsom lönekommittén vidare påpekat, förekommo i samband med tillkomsten av den i det föregående omförmälda höjningen med 31 procent av övertidsersättningen vissa uttalanden till förmån för en ändring av de principiella grunderna för övertidsersättningens konstruktion. I ett av allmänna lönenämnden avgivet utlåtande anfördes sålunda bland annat följande.

Principiellt är lönenämnden av den uppfattningen, att frågan om övertidsersättningen bör lösas i anslutning till det förslag, som framlagts i de nyssnämnda motionerna¹ vid 1938 års riksdag. Det har synts lönenämnden riktigast, att övertidsersättningens belopp direkt anknyter till vederbörande tjänstemans avlöning och sålunda differentieras med hänsyn såväl till tjänstemannens placering i löneklass som till hans placering i dyrortsgrupp.

¹ Likalydande motionerna I:317 och II: 453, vari hemställdes, att övertidsersättningen skulle bestämmas till $\frac{1}{170}$ av vederbörande tjänstemans månadslön inklusive rörligt tillägg och kallortstillägg, med viss avrundning.

Härigenom skulle undvikas, att — såsom för närvarande i vissa fall är händelsen — förhållandevis hög ersättning utgår å lägre dyrort, medan ersättningen å högre dyrort måste anses för låg. Några farhågor för att — såsom statsutskottet vid 1938 års riksdag anförde — en differentiering skulle i avsevärd mån komplicera bestämmelserna på området, behöva enligt lönenämndens mening icke hysas.

Emellertid vill lönenämnden icke nu påyrka, att de nuvarande bestämmelserna om övertidsersättning erhålla principiellt ändrad innebörd i enlighet med det ovan anförda. Denna fråga synes icke böra upptagas till prövning annat än i samband med en lönereglering.

Statsutskottets utlåtande i frågan (nr 264/1943) innefattade en principiell anslutning till den av lönenämndens majoritet uttalade uppfattningen, även om utskottet i likhet med lönenämnden ifrågasatte lämpligheten av att vid dåvarande tidpunkt införa ifrågavarande, även vid detta tillfälle motionsvis föreslagna beräkningsgrunder.

Lönekommittén har företagit vissa undersökningar beträffande verkningarna av den för övertidsersättning nu gällande konstruktionen. Av en i kommitténs betänkande (s. 137) intagen sammanställning, vilken innefattar resultatet av de utförda undersökningarna och till vilken hänvisas för närmare orientering i ämnet, framgår i fråga om befattningshavare i de lönegrader inom nuvarande löneplan A, inom vilka övertidsersättning kan utgå, liksom i vissa lönegrader av nuvarande löneplanerna V och MV den ojämbna relationen mellan övertidsersättning och ordinarie timlön respektive timävlöning i begynnelse- och slutlöneklass på billigaste och dyraste ort. Med hänsyn till att lönekommittén föreslår övergång till nettolönesystem ha beräkningarna skett på grundval av nu utgående nettolöneformåner. Beräkningarna ha utförts med utgångspunkt från en normalarbetstid av 208 timmar för månad, vilken beräkningsgrund, såsom redan i det föregående nämnts, tillämpades vid 1936 års lönekommittés avvägning av ersättningsarnas storlek i förhållande till den ordinarie timlönen.

För sin del föreslår lönekommittén, att övertidsersättningen fastställes löneklassvis och differentieras i dyrortshänseende samt att rörligt tillägg skall utgå på övertidsersättningen efter samma procenttal som på lönen. Kommittén förutsätter därvid, att avvägningen efter den med rörligt tillägg förhöjda lönen skall ske genom att dylikt tillägg beräknas på sammanlagda beloppet av lön och övertidsersättning.

Beträffande timersättningsbeloppet (vid grundnivån) för arbete å icke kvalificerad övertid föreslår kommittén, att ifrågavarande ersättningsbelopp — bortsett från avrundning till närmaste med 5 delbara öretal — skall motsvara 0,7 procent av månadslönen, vilket vid en normalarbetstid av 200 timmar för månad innebär 40 procents förhöjning och vid en normalarbetstid av 208 timmar för månad 45,6 procents förhöjning av den ordinarie timlönen.

De sålunda föreslagna ersättningsbeloppen liksom också ersättningsens storlek vid ett rörligt tillägg av 6 procent, framgå av följande tabell.

Löneklass	Ersättning för timme vid övertidsarbete på icke kvalificerad övertid									
	Grundbelopp					106 % av grundbeloppen				
	Ortsgrupp					Ortsgrupp				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	1·65	1·75	1·80	1·90	2—	1·75	1·85	1·91	2·01	2·12
2	1·70	1·80	1·90	1·95	2·05	1·80	1·91	2·01	2·07	2·17
3	1·80	1·85	1·95	2·05	2·10	1·91	1·96	2·07	2·17	2·23
4	1·85	1·95	2·05	2·15	2·20	1·96	2·07	2·17	2·28	2·33
5	1·95	2·05	2·15	2·25	2·35	2·07	2·17	2·28	2·38	2·49
6	2·05	2·15	2·25	2·35	2·45	2·17	2·28	2·38	2·49	2·60
7	2·20	2·30	2·40	2·50	2·60	2·33	2·44	2·54	2·65	2·76
8	2·30	2·40	2·55	2·65	2·75	2·44	2·54	2·70	2·81	2·91
9	2·45	2·55	2·70	2·80	2·90	2·60	2·70	2·86	2·97	3·07
10	2·60	2·70	2·85	2·95	3·10	2·76	2·86	3·02	3·13	3·29
11	2·70	2·85	3—	3·10	3·25	2·86	3·02	3·18	3·29	3·44
12	2·85	3—	3·10	3·25	3·40	3·02	3·18	3·29	3·44	3·60
13	3—	3·10	3·25	3·40	3·55	3·18	3·29	3·44	3·60	3·76
14	3·10	3·25	3·40	3·55	3·70	3·29	3·44	3·60	3·76	3·92
15	3·25	3·40	3·55	3·70	3·85	3·44	3·60	3·76	3·92	4·08
16	3·35	3·50	3·70	3·85	4—	3·55	3·71	3·92	4·08	4·24
17	3·50	3·65	3·85	4—	4·15	3·71	3·87	4·08	4·24	4·40
18	3·65	3·80	4—	4·15	4·35	3·87	4·03	4·24	4·40	4·61
19	3·80	4—	4·15	4·35	4·55	4·03	4·24	4·40	4·61	4·82
20	4—	4·20	4·35	4·55	4·75	4·24	4·45	4·61	4·82	5·03
21	4·25	4·45	4·65	4·85	5·05	4·50	4·72	4·93	5·14	5·35
22	4·50	4·70	4·90	5·10	5·35	4·77	4·98	5·19	5·41	5·67
23	4·75	4·95	5·20	5·45	5·65	5·03	5·25	5·51	5·78	5·99
24	5—	5·25	5·50	5·75	5·95	5·30	5·56	5·83	6·09	6·31
25	5·35	5·60	5·80	6·05	6·30	5·67	5·94	6·15	6·41	6·68

Beträffande ersättning för arbete på kvalificerad övertid föreslår kommittén följande. Till kvalificerad övertid skall, utöver vad nu gäller, hänföras jämväl tiden mellan klockan 18 och klockan 22 å dag före sön- och helgdag. Ersättningsbeloppen för arbete å kvalificerad övertid skola i princip motsvara 150 procent av de belopp, vartill ersättningen för arbete å icke kvalificerad övertid beräknats före avrundning. Detta innebär, att ersättningsbeloppen för arbete å kvalificerad arbetstid komma att utgöra 1,06 av månadslönen, vilket motsvarar 110 procent förhöjning av den ordinarie timlönen vid en normalarbetstid av 200 timmar för månad och 118,4 procent vid en normalarbetstid av 208 timmar för månad. Även dessa belopp böra avrundas till närmaste med 5 delbara öretal.

I övrigt föreslår lönekommittén, att övertidsarbete liksom hittills i första hand kompenseras genom ledighet. Kompensationsledigheten bör enligt lönekommitténs mening i princip stå i samma relation till tiden för det utförda övertidsarbetet som den kontanta övertidsersättningen till den för arbete å ordinarie arbetstid utgående ersättningen vid en normalarbetstid av 200 timmar för månad. Med utgångspunkt härifrån föreslår kommittén, att en timmes

övertidsarbete skall kompenseras genom en och en halv timmes ledighet, dock att, där arbetet utförts å kvalificerad övertid och ledigheten beredes på annan tid än som medför dylik beräkning i fråga om övertidsarbete, en timmes övertidsarbete skall kompenseras genom två timmars ledighet.

Yttrandena. Beträffande rätten till övertidsersättning föreslår *överbefälhavaren*, att även personal tillhörande nuvarande lönegrad Ca 18 måtte bli berättigad till sådan ersättning. Vidare har *riksräkenskapsverket* förordat, att vederbörande chef bemyndigas medgiva, att tjänsteman, som i mera betydande omfattning utfört övertidsarbete utan att författningsenligt vara berättigad till ersättning härför, skall erhålla viss kompensationsledighet.

Länsstyrelsen i Värmlands län har ifrågasatt, huruvida tillräckliga skäl kunde anses föreligga för en differentiering av övertidsersättning efter dyrort och löneklass, med hänsyn till att en sådan differentiering vore ägnad att komplicera lönesystemet.

I fråga om de föreslagna reglerna för övertidsersättningens beräkning har *statskontoret* uttalat, att dessa enligt ämbetsverkets uppfattning innebure en så avsevärd utvidgning av nuvarande förmåner, att de måste ingiva starka betänkligheter. Då de höga ersättningsbeloppen kunde befaras komma att direkt stimulera till övertidsarbete, torde de — bortsett från andra invändningar — knappast böra godtagas med mindre bestämda garantier skapades för övertidsarbetets stränga begränsning och dess kompenserande i första hand genom ledighet. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har — under erinran att lönekommittén vid övertidsersättningens beräkning utgått från en normal arbetstid av 200 (25×8) eller 208 (26×8) timmar för månad — föreslagit, att de av lönekommittén förordade ersättningsbeloppen i fall, då den normala arbetstiden utgjorde 7 timmar för dag, höjdes med en sjundedel. *Telegrafstyrelsen* har förordat, att ersättning för arbete å kvalificerad övertid måtte bestämmas så, att den motsvarade 100 procent i stället för föreslagna 110 procent förhöjning av den ordinarie timlönen. Liknande synpunkter ha anförts av *vattenfallsstyrelsen*. *Generalpoststyrelsen* och *telegrafstyrelsen* ha ansett, att särskilda bestämmelser om förhöjd övertidsersättning borde meddelas för de fall, då en befattningshavare utförde övertidsarbete å högre befattning än den av honom innehavda.

Vissa erinringar ha framförts mot lönekommitténs förslag, att rörligt tillägg skall utgå å övertidsersättning med samma procenttal som på lönen och beräknas efter sammanlagda beloppet av lön och övertidsersättning. *Telegrafstyrelsen* har sålunda påpekat, att den övertidsersättning, som vid verket utbetalas samtidigt med lönen, i regel avser annan tidsperiod än lönen. Vid en eventuell ändring av procenttalet för rörligt tillägg kunna därför komplikationer uppstå. Likartade synpunkter har *generalpoststyrelsen* anført på förevarande spörsmål.

För min del får jag till en början understryka, vad lönekommittén anført rörande begränsningen av den omfattning, i vilken övertidsarbete bör förekomma. *Departements-
chefen.*

Såsom kommittén påpekat äga dess uttalanden i detta ämne giltighet även beträffande tjänstemän, som icke äro berättigade till särskild över-

tidsersättning. Den av riksräkenskapsverket berörda frågan om kompensationsledighet för dessa tjänstemän torde emellertid vara att hänföra till sådana allmänna frågor om ordnande av arbetsförhållandena, som böra övervägas i andra sammanhang.

I fråga om rätten till övertidsersättning får jag framhålla, att lönekommittén icke torde ha avsett att taga ställning till spörsmålet, om personal, tillhörande nuvarande lönegrad Ca 18, bör erhålla sådan ersättning. Frågan härom torde icke böra prövas i detta sammanhang.

Lönekommitténs förslag beträffande övertidsersättningens beräkning givver jag min anslutning. Att särskilda bestämmelser kunna erfordras för övertidsersättningens fastställande i fall, då befattningshavare utför arbete å högre befattning, torde icke kunna förnekas. Med ett ställningstagande till denna fråga torde emellertid böra anstå, till dess lönekommittén utarbetat förslag till författningsbestämmelser.

Med anledning av vad telegrafstyrelsen anfört rörande svårigheten att beräkna rörligt tillägg på sammanlagda beloppet av lön och övertidsersättning, finner jag mig böra frånga lönekommitténs förslag i denna del och förordar sålunda, att rörligt tillägg beräknas separat å lön och å övertidsersättning.

V. Kostnadsberäkningar.

I fråga om kostnaderna för genomförandet av lönekommitténs föreliggande förslag har kommittén verkställt mera ingående beräkningar såvitt angår befattningshavare, som nu åtnjuta lön enligt löneplanerna A, Eo (MEo), LO, LEO, KO och KEO, samt beställningshavare, som nu åtnjuta lön enligt löneplanerna Oa, UO, Oc och Ca. De sålunda verkställda kostnadsberäkningarna omfatta större delen av den personal, som ifrågavarande lönereregleringsarbete direkt avser. Till de grupper, som lämnats utanför beräkningarna, höra de extra tjänstemännen och aspiranterna, vård- och ekonomipersonalen samt det fast anställda manskapet vid försvarsväsendet. För dessa grupper ävensom för de smärre grupper, som i övrigt utelämnats, ha dock summariska överslagsberäkningar verkställts. Härutöver har lönekommittén sökt bilda sig en uppfattning, i vad mån löneregleringen kan påverka löneställningen för sådana personalgrupper, som icke direkt omfattas av kommitténs arbete.

Vid de egentliga kostnadsberäkningarna — vilka således omfattat befattningshavare och beställningshavare, tillhörande förut särskilt angivna lönegrader — har lönekommittén utgått från vissa av kommittén införskaffade uppgifter angående ifrågavarande personalgruppers fördelning på lönegrader, löneklasser och ortsgrupper. Vad dyrortsgrupperingen beträffar, har lönekommittén vid sina beräkningar med utgångspunkt från nu rådande förhållanden gjort vissa antaganden rörande den blivande dyrortsgrupperingens verkningar för här avsedda personalkategorier. Jämväl i övrigt har lönekommittén i viss utsträckning byggt de egentliga kostnadsberäkningarna på antaganden, varigenom — såsom kommittén själv understryker — en betydande osäkerhet kommit att vidlåda desamma. För närmare kännedom

om det material, som lagts till grund för beräkningarna, samt de använda beräkningsmetoderna hänvisas till kommitténs betänkande (s. 141 o. f.).

Resultatet av de egentliga kostnadsberäkningarna framgår av följande sammanställning. Vid beräkningarna har man utgått från nuvarande avlöningsbelopp, därvid emellertid bortsetts från provisoriskt lönetillägg.

Å t g ä r d	Kostnadsökning i miljoner kronor
Inplacering av militära beställningshavare i närmast motsvarande löneklasser av löneplan A	0·42
Överensstämmelse mellan löneklasserna i lönegraderna för ordinarie och extra ordinarie	6·81
Rätt till lön enligt högsta löneklass för vissa kvinnliga befattningshavare..	4·38
Borttagande av lägsta löneklassen i vissa lönegrader samt inplacering enligt lönekommitténs förslag av de militära beställningshavarna i nya löneklasser	16·58
Införande av nytt dyrortssystem (16 % spännvidd; oförändrad I-ortslön) ..	28·90
Nya kontantlöner (inkl. 6 % rörligt tillägg)	120·76
Summa	177·85

Hur kostnadsökningen enligt kommitténs beräkningar fördelar sig på de olika grupperna framgår av följande tabell.

Löneplan	Lönegrad	Kostnad i miljoner kronor	
		Inalles	Kostnadsökning i förhållande till nu utgående löner (med bortseende från provisoriska tillägg)
A	1—19	298·98	63·88
Eo (MEo)	1—19	128·64	35·14
LO		186·03	41·89
L Eo..		15·36	4·55
Oc + Oa	1—2	15·50	3·90
UO		30·43	6·43
KO	1—19	1·16	0·21
K Eo	1—19	1·38	0·32
Ca	1—19	5·62	1·19
A	20—30	93·28	11·68
Eo	20—30	15·72	2·68
Oa	3—6	24·23	3·43
KO	20—	12·30	1·94
K Eo	20—	0·89	0·17
Ca	20—30	3·91	0·49
		833·42	177·85

Vad beträffar löneökningen för den övriga personal, som lönekommitténs löneregleringsarbete direkt avser, ha de verkställda överslagsberäkningarna givit till resultat, att den sammanlagda kostnadsökningen för de av löneregleringsarbetet direkt berörda personalgrupperna kommer att överstiga

200 miljoner kronor. Omkring hälften av denna summa motsvarar kostnaderna för det nuvarande provisoriska tillägget, som bortfaller vid lönereglernas genomförande. Vid framräknandet av förenämnda summa har, framhåller kommittén, hänsyn givetvis icke kunnat tagas till den särskilda kostnadsökning för det militära manskapet, som skulle uppkomma, om nu pågående utredning rörande denna personals löneställning skulle resultera i ändrad lönerelation mellan manskap och andra personalgrupper.

Vad slutligen angår frågan om lönereglernas inverkan på löneställningen för sådana personalgrupper, som lönekommitténs arbete icke direkt omfattar, påpekar kommittén, att dessa gruppers anställningsförmåner i vissa fall synas vara bestämda på sådant sätt, att någon inverkan av lönereglerna i och för sig icke kan anses motiverad. I en del av dessa fall måste emellertid, framhåller kommittén, omregleringar ske på grund av den nya dyrortsindelningen. Särskilt är det en, till storleken ganska betydande grupp, som enligt kommitténs mening kräver uppmärksamhet. Lönekommittén syftar härvid på den tjänstemannagrupp, som är arvodesavlönad. I detta sammanhang uttalar kommittén, att i synnerhet i de fall, då arvodet bestämts med hänsyn till något av de nuvarande löneklassbeloppen, kan förväntas, att krav komma att framställas på en arvodeshöjning motsvarande den, som genom lönereglerna skulle tillkomma tjänstemän med lön enligt samma löneklass. Enligt lönekommitténs mening måste dylika frågor lösas från fall till fall. Har arvodesbestämningen skett med hänsyn till de under senare tid rådande förhållandena på den allmänna arbetsmarknaden, anser lönekommittén däremot en arvodesförhöjning icke påkallad.

Utan att därmed taga någon ställning till frågan om den inverkan, lönereglerna bör ha på löneställningen för de grupper som den ej direkt omfattar, har lönekommittén emellertid ansett sig böra försiktigtvis uppskatta den sammanlagda kostnadsökningen till ett belopp, som med 30 à 40 miljoner kronor överstiger det vid de egentliga kostnadsberäkningarna framkomna beloppet å i runt tal 180 miljoner kronor.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de framlagda grunderna för en allmän löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rolf Lahnhausen.